

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

PORIN TAIDEMUSEO

18.2.2022

Kuva ajalta 1970–79, juuri ennen rakennuksen muuttamista taidemuseoksi. Satakunnan museon kuvakokoelma, kuvaaja Sven Raita.

Taidemuseo tammikuussa 2022. Kuvaaja Anu Laurila.

18.2.2022

Sisälllys

1	Yleistiedot	3
2	Kohteen kuvaus ja perustiedot	3
	Kohteen kuvaus	3
	Perustiedot.....	4
3	Käytetyt arkistot ja lähteet	4
4	Alueen kaava- ja suojelutilanne	5
	Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö.....	5
	Osa kansallista kaupunkipuistoa	5
	Asemakaava	5
5	Rakennustyyppin historiaa	6
	Pakkahuone.....	6
	Taidemuseo	7
	Museoiden kehitys	7
	Taidemuseoiden rakennukset ja arkkitehtuuri.....	7
6	Rakennuksen ja tontin vaiheet ennen taidemuseon aikaa	8
	Tontti ennen tulli- ja pakkahuonetta.....	8
	Tulli- ja pakkahuone	9
7	Taidemuseon suunnittelu ja rakentaminen 1966–1981.....	16
	Taidemuseo Poriin	16
	Lausunnot taidemuseon sijoittamisesta pakkahuoneeseen	17
	Suunnittelu 1966–1981	21
	Rakentaminen 1979–1981	24
	Toteutumattomat piirteet	32
8	Laajennuksen suunnittelu ja rakentaminen 1997–2000.....	33
9	Arkkitehtuurista	37
	Arkkitehti Kristian Gullichsen (1932–2021).....	37
	Ympäristön käsittely	37
	Taidemuseon ensimmäinen vaihe	37
	Taidemuseon laajennus	38
	Taidemuseon tilaratkaisut	39
	Alkuperäinen osa vanhassa tulli- ja pakkahuoneessa.....	39
	Laajennusosa.....	42
	Taidemuseon arkkitehtuurista	45
	Alkuperäinen osa vanhassa tulli- ja pakkahuoneessa.....	45
	Laajennusosa eli Siipi.....	49
	Arkkitehti Gullichsenin omia ajatuksia arkkitehtuurista ja Porin taidemuseosta.....	50
	Muiden arvioita Porin taidemuseon arkkitehtuurista	52
10	Rakenteista	53
	Pakkahuoneen muutos taidemuseoksi.....	53
	Laajennus	57
11	Muutosvaiheet ja korjaukset.....	59
12	Taidemuseon tilojen käyttö ja käyttäjät.....	64
13	Nykytilanne	69
14	Ominaispiirteet, muutoskestävyys ja säilyneisyys.....	75
	Ominaispiirteet.....	75
	Säilyneisyys	76
	Muutoskestävyys.....	77
15	Yhteenveto.....	80

18.2.2022

1 Yleistiedot

Kohde

Porin taidemuseo
Eteläranta
28100 Pori

Tilaaja

Porin kaupunki
Tekninen toimiala

Yhteyshenkilö: Rakennuttajainsinööri Jarno Marila

Tekijä

Vahanan Rakennusfysiikka Oy
Linnoitustie 5
02600 ESPOO

Arkkitehti Anu Laurila, anu.laurila@vahanen.com

Tehtävä

Tämä rakennushistoriallinen selvitys tehdään tulevien korjausten lähtötiedoiksi.

Rakennushistoriaselvityksen tarkoitus on kuvata, miten rakennuksesta on tullut sellainen kuin se nyt on. Lisäksi siinä pyritään selvittämään syitä ja taustoja rakennuksessa tehdyille muutoksille sekä selvittämään, mitä eri aikakausien vaiheista on nykyisin jäljellä. Selvitys keskittyy erityisesti rakennuksen taidemuseoajan rakennushistoriaan. Tulli- ja pakkahuoneen aikaa on käsitelty jo Mikko Kätylän Pro Gradu-työssä 1993.

Rakennushistoriaselvitys auttaa arvioimaan ja arvottamaan rakennuksen kulttuurihistoriallista ja arkkitehtonista merkitystä sekä säilyttämistarpeita. Rakennussuojelun tavoite on säilyttää rakennuksessa tunnistetut arvot. Korjaus- ja muutostyöt tulee suojelukohteissa tehdä todettujen tarpeiden mukaan, tietoon perustuen ja hallitusti, ylikorjaamista tai lyhytnäköisiä muutoksia välttäen. Tärkeä tavoite rakennusten korjaamisessa on, että rakennus säilyttää tunnistettavuutensa, arkkitehtonisen eheydensä ja laatunsa sekä historiallisen kertovuutensa. Rakennushistoriaselvityksen tehtävä on tuottaa taustatietoja hallittua korjaamista varten.

2 Kohteen kuvaus ja perustiedot

Kohteen kuvaus

Rakennus sijoittuu Porin raatihuoneen alapuolelle, joen varteen. Se on alun perin suunniteltu vuonna 1857 pakkahuoneeksi, joka on valmistunut vuonna 1860. Suunnittelijana toimi kaupunginarkkitehti C. J. von Heideken. Pakkahuoneen laajennus valmistui vuonna 1897, jolloin arkkitehtina oli Gustav Nyström. Tällöin taidemuseorakennuksen vanhin osa sai nykyiset mittasuhteensa sekä julkisivunsa.

Rakennuksen muuttamista taidemuseoksi alettiin valmistella jo vuonna 1967, mutta vasta 1970-luvulla alkoivat rakennustyöt. Vuosina 1978–1979 valmistui museon ensimmäinen vaihe ja koko pakkahuoneen muutos taidemuseoksi oli valmis vuonna 1981. Arkkitehtina toimi professori Kristian Gullichsenin. Taidemuseota laajennettiin vuosina 1999–2000 maanalaisella osalla, joka sijoittui rinteeseen Raatihuoneen alapuolelle. Suunnittelijana toimi edelleen professori Gullichsen.

18.2.2022

Perustiedot

Nimi	Porin taidemuseo
Osoite	Eteläranta, 28100 Pori
Kiinteistötunnus	609-1-3-406
Pysyvä rakennustunnus	1011889655
Valmistumisvuosi	1860 ensimmäinen vaihe 1897 laajennus, 1981 muutos taidemuseoksi 2000 laajennus
Suunnittelija	1860 C. J. von Heideken 1897 Gustav Nyström 1981 ja 2000 Kristian Gullichsen
Kerrosala	Yhteensä 3950 km ²
Asemakaavatilanne	Vuonna 1996 vahvistettu asemakaava, jossa vanhan tullija pakkahuoneen sekä Raatihuoneen muodostama kortteli on varustettu merkinnällä Y-1/s: ”Yleisten rakennusten korttelialue, jolla ympäristö säilytetään. Kaikissa toimenpiteissä tulee korostaa ympäristön kulttuurihistoriallisten rakennusten muodostamaa kokonaisuutta.” Vanha tulli- ja pakkahuone on suojeltu merkinnällä sr-13, jonka sisältö kuvataan kohdassa ”Asemakaava”.
Aiemmat selvitykset	Pakkahuoneesta modernin taiteen museo? Porin pakkahuoneen uskäytöstä esitetyjen näkemysten kritiikki historiallisen kehityskulun pohjalta, Mikko Kätylä Pro Gradu, Helsinki 1993
Rakennusluvut	626/1977, 295/81 alkuperäinen rakennuslupa ja sen muutoslupa 609-1997-840 laajennuksen rakentaminen ja eräitä muutoksia vanhassa osassa 609-2016-385 henkilömäärän vahvistaminen 609-2017-316 itäpäädyn muutoksia: uusi kierreporras, tilamuutoksia, henkilökunnan sosiaalityötilojen muutokset ja ilmanvaihdon peruskorjaus

3 Käytetyt arkistot ja lähteet

Korjaushanketta varten oli perustettu projektipankki, jonne oli kerätty mm. vanhimmat piirustukset 1800-luvulta sekä sen aikaisia urakkasopimusasiakirjoja yms. Lisäksi projektipankissa oli niin arkkitehti- kuin rakennesuunnitelmia ja talotekniikkaa koskevia asiakirjoja eri vaiheista.

Taidemuseo toimitti valokuvia sekä Anni Saiston laatiman kuvauksen taidemuseon synnystä. Muuten taidemuseon arkisto, joka olisi ollut hyvä lähde tälle selvitykselle, oli saavuttamattomissa, pahvilaatikoihin pakattuna museon arkiston muuton vuoksi.

Satakunnan museossa oli valokuvia rakennuksen historian eri vaiheista.

Porin kaupungin teknisen toimialan arkistossa oli taidemuseota käsittelevää aineistoa useita mappeja. Arkistossa oli varhaisia tilaohjelmia, esite taidemuseohankkeesta sekä suunnitelmapiirustuksia, urakkatarjouksia ja -sopimuksia yms.

18.2.2022

Arkkitehtuurimuseossa oli Rakennustaiteen seuran tekemä arkkitehti Kristian Gullichsenin haastattelu vuodelta 1999 sekä Arkkitehti-lehdet, joissa museota oli esitelty.

Villa Mairean arkistosta saatiin käyttöön ensimmäiset tilankäyttöluonnokset taidemuseota varten sekä kaksi Maire Gullichsenin kirjettä koskien taidemuseota.

Gullichsen-Vormala Ky:n arkistosta saatiin käyttöön aineistoja.

Museoiden ja museoarkkitehtuurin historian tärkeimmät lähteet olivat Marja-Liisa Rönkön ”Louvren ja Louisianan perilliset -Suomalainen taidemuseo” sekä Marikki Penttilän liseniaattityöstä ”Museo ja museon arkkitehtuuri”.

Kaikki käytetyt lähteet on listattu tämän selvityksen loppuun.

4 Alueen kaava- ja suojelutilanne

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Rakennus sijaitsee valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä ”Kivi-Pori”. Alue on yksi edustavimpia vanhoja kivikaupunginosia maassamme. Alue sijoittuu Kokemäenjoen rantaan ja muodostaa yhtenäisen ja rikkaan kokonaisuuden. Se kattaa pääpiirteissään 1558 perustetun Porin kaupungin vanhimman asutetun osan, jonne sijoittuivat kaupungin ensimmäinen raatihuone, kirkko ja kuninkaankartano.

Alueen julkisia rakennuksia ovat raatihuone, Keski-Porin kirkko, hotelli, teatteri ja tämän selvityksen kohteena oleva tulli- ja pakkahuone. Muut rakennukset ovat olleet alun perin yksityisiä asuintaloja ja kauppahuoneita. Suuren osan vuoden 1852 palon jälkeisen jälleenrakennusvaiheen julkisista ja yksityisistä rakennuksista on suunnitellut kaupunginarkkitehti C. J. von Heideken. Myös tulli- ja pakkahuoneen ensimmäinen vaihe on hänen suunnittelemansa.

Osa kansallista kaupunkipuistoa

Porin kansallinen kaupunkipuisto on perustettu vuonna 2002. Se muodostuu kolmesta erilaisesta kokonaisuudesta: kaupunkikeskusta, luotojen alue ja urheilukeskus ja Porin Metsä.

Taidemuseo sijoittuu kokonaisuuteen ”kaupunkikeskusta”, jonka erityisarvoja kuvataan seuraavasti: ”*Pohjoisrannan vanha, monipuolinen ja monumentaalinen teollisuusmiljö ja Etelärannan aikakautensa huomattavin yhtenäinen kivikaupunkikokonaisuus Kivi-Pori muodostavat Kokemäenjoen rantaan kansallisesti ainutlaatuisen kaupunkimaisen.*” (<https://www.pori.fi/kaupunkipuisto>)

Asemakaava

Tulli- ja pakkahuonetta sekä taidemuseon laajennusta koskeva asemakaava on tullut lainvoimaiseksi 01.10.1996 Siinä tulli- ja pakkahuoneen rakennusta koskee suojelumääräys sr-13 eli ”*Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas rakennus. Rakennuslain 135 §:n 1 momentin nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivujen tai vesikattojen rakennustaiteellista tai historiallista arvoa.*” Lisäksi vanhan Pakkahuoneenkadun alueelle on annettu määräys: ”*Alueen osa, jolla on käytettävä yhtenäistä päällystettä.*” Muuri, jolla raatihuoneen piha on pengerrytetty, on merkitty määräyksellä SM eli: ”*Merkintä, jonka osoittamalla paikalla on kaupunkikuvallisesti tärkeä muuri, johon saa tehdä enintään kolme 170 cm levyistä aukkoa.*”

18.2.2022

Taidemuseo

Museoiden kehitys

Museoiden alku on yksityisissä kokoelmissa. Aluksi kokoelmat olivat varakkaiden yksityishenkilöiden keräämiä tai kirkon jumalille pyhitettyjä taidekokoelmia. Maailman ensimmäinen julkinen museo oli vuonna 1753 perustettu British Museum. Varsinaisesti museot alkoivat yleistyä Ranskan vallankumouksen jälkeen, kun Louvren palatsin kuninkaalliset kokoelmat avattiin koko kansan museoksi eli kansallismuseoksi 10.8.1793 ja Napoleon perusti 15 alueellista museota eri puolille maata. Ensimmäinen taidemuseoksi perustettu museo oli Lontoon National Gallery vuonna 1824. (Rönkkö s.61–62)

Suomessa syntyi ensin Turun yliopiston yhteyteen 1600- ja 1700-luvuilla kokoelmia, joissa oli rahoja ja mitaleja sekä myös taidetta kuten muotokuvia. Kun yliopisto siirtyi Helsinkiin vuonna 1828, perustettiin kokoelmista kabinetteja ja ylioppilaat keräsivät lisäksi kansatieteellistä esineistöä, josta muodostettiin ylioppilaskuntien kansatieteellinen museo. Vuonna 1893 eri tahojen kokoelmat yhdistettiin Valtion historialliseksi museoksi, josta vuonna 1916 tuli Suomen kansallismuseo. Oman, arkkitehtien Gezellius, Lindgren ja Saarinen suunnitteleman rakennuksen se oli saanut jo vuonna 1910 (Rönkkö s.62)

Taidemuseoiden alkuna Suomessa voidaan pitää kansallisgallerian kokoelmien keuruun aloittamista vuonna 1849 ja kokoelmien avaamista yleisölle vuonna 1863. Seuraavia taidemuseoita olivat Cygnaeuksen galleria 1882 ja Ateneum vuonna 1881. Pääosa taidemuseoista Suomessa on kuitenkin perustettu vasta vuoden 1950 jälkeen. (Rönkkö s. 63–64)

Taidemuseoiden rakennukset ja arkkitehtuuri

Taidemuseot ovat saaneet alkunsa yksityisistä kokoelmista samaan tapaan kuin museot yleensäkin. Yksityisillä henkilöillä taidekokoelmat olivat joko osa sisustusta tai niille oli varattu erillinen tila, kokoelmahuone tai galleria. Galleria on määritelty ”pitkäksi ja kapeaksi huoneeksi, joka on hyvin valaistu”. (Penttilä s. 55–57) Palatsien lisäksi varhaisimmat kokoelmien esittelypaikat ovat olleet antiikin julkisia kokoontumispaikkoja, torien reunoilla olevia pylväshalleja sekä temppeleitä. (Rönkkö s. 104)

Museorakennukset ovatkin aluksi ottaneet mallia temppeleistä ja palatseista, ja niihin on yleensä kuulunut sisäpihoja. Modernin museon mallina pidetään usein Karl Friedrich Schinkelin Berliiniin suunnittelemaa Altes museumia (rakennettu 1823–30). Sen pohjakaava on suorakaide, jossa huoneet ryhmittyvät kahden sisäpihan ympärille ja rakennuksen keskellä on pyöreä rotunda. (Rönkkö s. 106–107)

Toinen museon perusmalli oli venytetyn H-kirjaimen muotoinen rakennus, jonka ydin on ylävalollinen salijono, jonka toisella reunalla ovat yhtäjaksoinen galleria ja toisella sivuvalollisia pieniä kabinetteja. Tätä edustaa Leo von Klenzen Müncheniin suunnittelema Alte Pinakothek, joka on rakennettu vuosina 1822–36. (Rönkkö s. 109 ja Penttilä s. 62)

Museorakennus alkoi 1900-luvun alussa kehittyä hallimaiseen ja tilallisesti joustavaan suuntaan. Vuonna 1936 Architectural Record -lehti arvosteli museoiden arkkitehtuurikoristeluja ja esitti, että museointeriöön tuli olla vain neutraali tausta näyttelylle. Lisäksi haluttiin antaa yleisölle mahdollisuus valita vapaasti mitä se halusi nähdä, eikä museon tilajärjestys saanut ohjata kulkua. (Rönkkö s. 117–118, Penttilä s. 71–72)

Seuraava vaihe museoiden suunnittelussa olivat maastoa mukailevat, yksikerroksiset rakennukset. Näistä esimerkkinä voidaan pitää Kööpenhaminan lähelle rakennettua Louisianan modernin taiteen museota, joka on rakentunut useassa vaiheessa vuosien

18.2.2022

1958–1991 välillä. Museo koostuu monista paviljongeista, joita yhdistävät läpinäkyvät käytävät. Taide-lehdessä kirjoitettiin vuonna 1968, että suomalaiset on vallannut Louisiana-entusiasmi. Louisianan taidemuseota käsittelevässä artikkelissa korostettiin, miten rakennuksen materiaalimaailma on pelkistetty, ja ulko- ja sisätilan rajat on häivytetty ja toiminta museossa on monimuotoista konsertteineen ja filmsesityksineen. (Seppo Niinivaara Taide 4/68 s. 176–177 ja Rönkkö s. 125–126)

Eräs ilmiö oli vanhojen teollisuusrakennusten ja vastaavien tilojen ottaminen taiteilijoiden työskentelytiloiksi ja gallerioiksi, jopa taidemuseoiksi. Vuonna 1958 vanhaan laivaston harjoitussaliin valmistunut Moderna Museet Tukholmassa edustaa tätä.

Muita uudempia museoarkkitehtuurin ilmiöitä ja ajatuksia ovat Louis I. Kahnin ajatus palauttaa pysyvyys ja järjestys rakennuksiin ja toisaalta ”rajaton museo” ja koneenomaisuus, jota edusti esimerkiksi Pariisin Centre Georges Pompidou, joka on valmistunut vuonna 1977. (Rönkkö s. 128–129)

Valo on aina ollut tärkeä osa museorakennusta. Ennen sähkövaloa päivänvalon tuominen tiloihin oli olennaista, minkä vuoksi seinien yläosaan tai kattoon sijoitetut tai ikkunat olivat käytössä. Taidemuseoissa on suosittu kattoikkunoita niiden luoman tasaisen valon sekä sen vuoksi, ettei niistä tule vastavaloa teosten katsojien silmiin. Taidemuseoissa on lisäksi puolustettu luonnonvalon käyttöä siksi, että teokset ovat yleensä syntyneet luonnonvalossa ja siksi niitä tulisi voida myös tarkastella samassa valossa. Kattoikkunat saattoivat olla lappeen suuntaisia tai basilikamaisia, jossa ikkunat olivat pystypinnassa, erillisen pienen katon alla. Tällainen ratkaisu on käytössä esimerkiksi Hämeenlinnan ja Tampereen vanhoihin viljamakasiineihin tehdyissä taidemuseoissa. (Penttilä s.74–75, 129)

Museorakennusten tilantarpeeseen ja arkkitehtuuriin on vaikuttanut ajan mittaan museotoiminnan muuttuminen ja toimintojen lisääntyminen. Aluksi koko kokoelma oli aina esillä, kunnes aineistoja alkoi olla niin paljon, että vain osa saattoi olla kerrallaan esillä. Tämän vuoksi alettiin tarvita myös varastotiloja. Vähitellen museotoiminnan kehittymisen myötä tuli uusia tilatarpeita kuten työtiloja henkilökunnalle, konservointitiloja, yleisötiloja, kirjasto jne.

6 Rakennuksen ja tontin vaiheet ennen taidemuseon aikaa

Tontti ennen tulli- ja pakkahuonetta

Kun taidemuseon laajennusta rakennettiin, tehtiin sen kohdalla arkeologisia tutkimuksia, koska vanhojen karttojen mukaan kyseisellä paikalla oli ollut useita rakennuksia vuosien 1696 ja 1734 kartoissa. Myös taidemuseon eli alkuperäisen tulli- ja pakkahuoneen kohdalla on vanhoissa kartoissa rakennuksia. Tämä vanhimman ajan kuvaus perustuu arkeologisen tutkimuksen raporttiin (Niukkanen).

Pori on perustettu vuonna 1558 ja satamalla on ollut suuri merkitys kaupungin sijoittumisessa. Vanhimman kaupunkiasutuksen paikasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta nykyistä Raatihuoneenmäkeä on arveltu ensimmäisenä asutetuksi. Taidemuseon laajennuksen kohdalla on ollut viimeistään vuodesta 1795 kauppias, kauppaneuvos Johan Ascholinin talo. Hän oli aikansa varakkain porvari Porissa. Rakennus siirtyi viimeistään vuonna 1829 kauppalaivan kapteeni Carl Mauritz Thornborgille ja paloi vuoden 1852 kaupunkipalossa. Arkeologissa tutkimuksissa vuonna 1998 löydettiin tontilta rakenteita aina 1500-luvulta lähtien. Erittäin hyvin oli säilynyt vuoden 1640 palon jälkeen rakennettu harmaakivirakenteinen kellari portaineen. Se konservoitiin osaksi taidemuseon laajennusta.

18.2.2022

Porin kaupungissa on ollut poikkeuksellisen paljon kaupunkipaloja, mm. vuosina 1571, 1603, 1640 ja 1692. Vuonna 1801 koko kaupunki paloi lukuun ottamatta kirkkoa ja ”yhtä tölliä” ja seuraava suuri kaupunkipalo oli vuonna 1852. Vuosina 1839–41 rakennettiin nykyinen raatihuone C. L. Engelin suunnitelmien mukaan. Rakennus säilyi torniaan lukuun ottamatta vuoden 1852 palosta, jonka jälkeen kaupungin asemakaavaa muutettiin. Muutoksen yhteydessä mm. tulevaa tulli- ja pakkahuoneen korttelia levennettiin ja tulli- ja pakkahuone rakennettiin 1860 ja Pakkahuoneenkatu kaivettiin rakennuksen taakse rinteeseen vuonna 1897.

F. I. Sillströmin vesiväriyö Porista ennen vuoden 1852 tulipaloa. Raatihuone ja sen pohjoispuolella olevat rakennuksen kuvan keskellä. Maalauksen omistaa Kansallismuseo, valokuvaaja Jalo Porkkala.

Tulli- ja pakkahuone

Tämä tulli- ja pakkahuoneen syntyhistoria ja sen liittyminen Porin kaupungin historiaan on koottu Juhani Saarisen Porin historiaa käsittelevästä teoksesta sekä Mikko Kätylän pro gradu -työstä. Kätylän työssä on käyty läpi tulli- ja pakkahuoneen muutosvaiheita ennen taidemuseoksi muuttamista hyvinkin yksityiskohtaisesti, joten tässä selvityksessä ei niihin paneuduta erikseen.

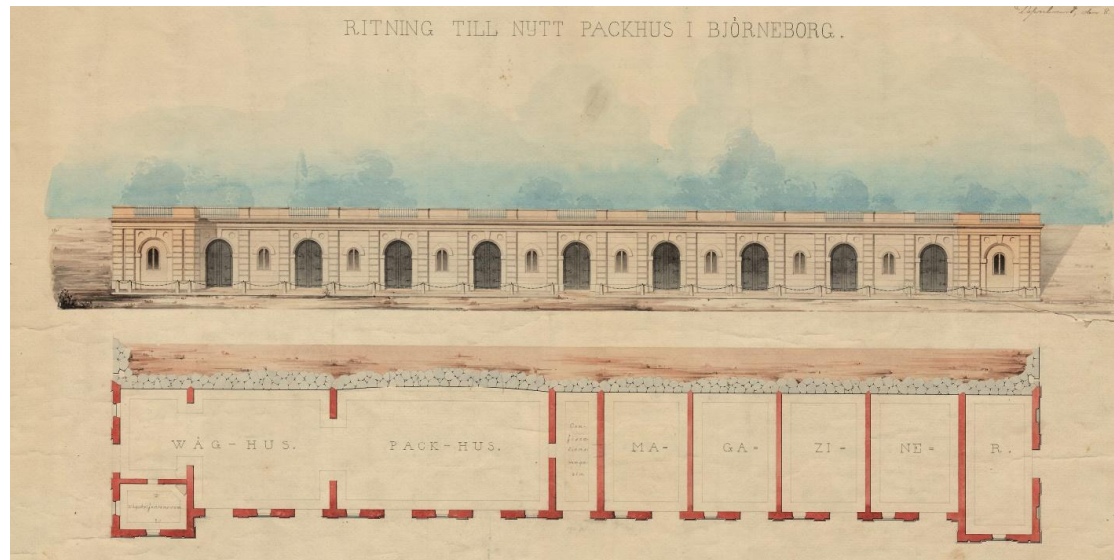
Pori sai satamakaupunkina tapulioikeutensa vuonna 1765 valtiopäivien päätöksellä, mutta ei oikeutta ottaa vastaan ulkomaisia laivoja. Tapulioikeudet kuitenkin edesauttoivat uusien teollisuuslaitosten syntymistä kaupunkiin. Saavutetun tapulioikeuden vuoksi kaupungissa avattiin myös meritullikamari. Se sijoittui aluksi raatihuoneeseen, mutta vuonna 1775 vuokrattiin tilat yksityiseltä taholta.

Kaupungista vietiin tuotteita ulkomaille ja sen seurauksena purjelaivanvarustus kiihtyi ja saavutti kulta-aikansa 1840-luvulla. Tavaroiden tuonti Poriin alkoi kasvaa samalla kun väestön hyvinvointi ja varallisuus kasvoivat 1830-luvun lopulta alkaen. Pori oli pitkään Suomen kantavuudeltaan suurimman laivaston haltija. Laivaston merkitys Porille heikkeni kuitenkin Krimin sodan (1853–1856) myötä, kun ulkomaankauppa lamaantui. Lisäksi vuonna 1852 oli Porissa koettu suuri kaupunkipalo.

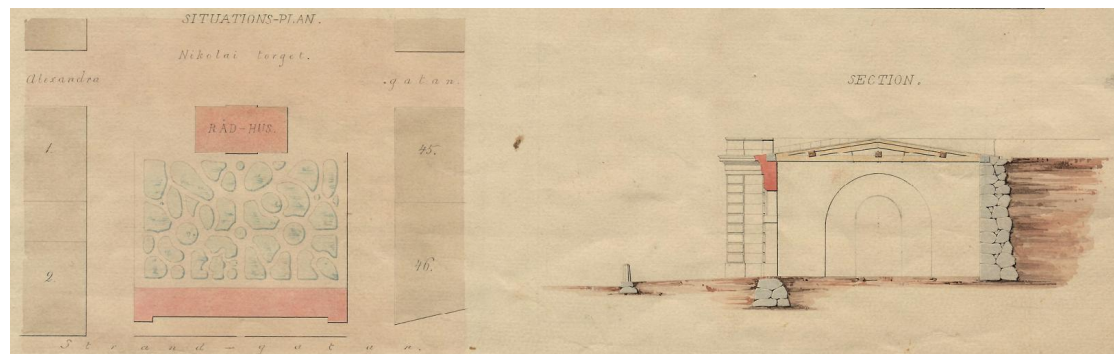
18.2.2022

Vuoden 1852 palon jälkeen ryhdyttiin kaupungin jälleenrakennukseen. Kaupungille hankittiin tilapäinen pakkahuone ja siihen liittyvät vaakahuone ja suolavarasto vuonna 1853. Vasta sodan jälkeen 1857 alettiin suunnitella vakinaista pakkahuonetta. Se päätettiin ensin sijoittaa nykyiseen Rantapuistoon, mutta paikka havaittiin sopimattomaksi ja uusi sijoitus löytyi raatihuoneenaukion pohjoisreunalta, Rantakadun varrella. Rakennuksen suunnittelu annettiin kaupunginarkkitehti Carl Johan von Heidekenille ja rakennus valmistui vuonna 1860.

Rakennuksen kantavat seinät olivat massiivitiiltä, alapohjaa ei leikkauspiirustuksen perusteella varsinaisesti ollut, vaan rakennuksessa oli maalattiat, yläpohja oli puurakenteinen ja takaseinän muodosti raatihuoneen pihan kivimuuripengerrys. Isoissa oviaukoissa oli mustat, todennäköisesti rautaovet ja pienet ikkunat oviaukkojen välissä olivat yksinkertaisia puuikkunoita. Lämmitystä ei rakennuksessa piirustusten perusteella alun perin ollut kuin itäpäädyssä pienessä vaakakirjurin huoneessa.

Ensimmäinen vaihe pakkahuoneesta. Rakennuksen itäpäädyssä olivat vaakahuoneet ja vaakakirjurin huone, sitten pakkahuone eli tullaustila, valtion haltuun otetun tavaran varasto ja länsipuoliskossa isot varastotilat. Rakennus tukeutui raatihuoneen pihan pengerrykseen. (Piirustus C. J. von Heideken 1857)

Ensimmäisen vaiheen asemapiirustus ja leikkaus. (Piirustus C. J. von Heideken 1857)

18.2.2022

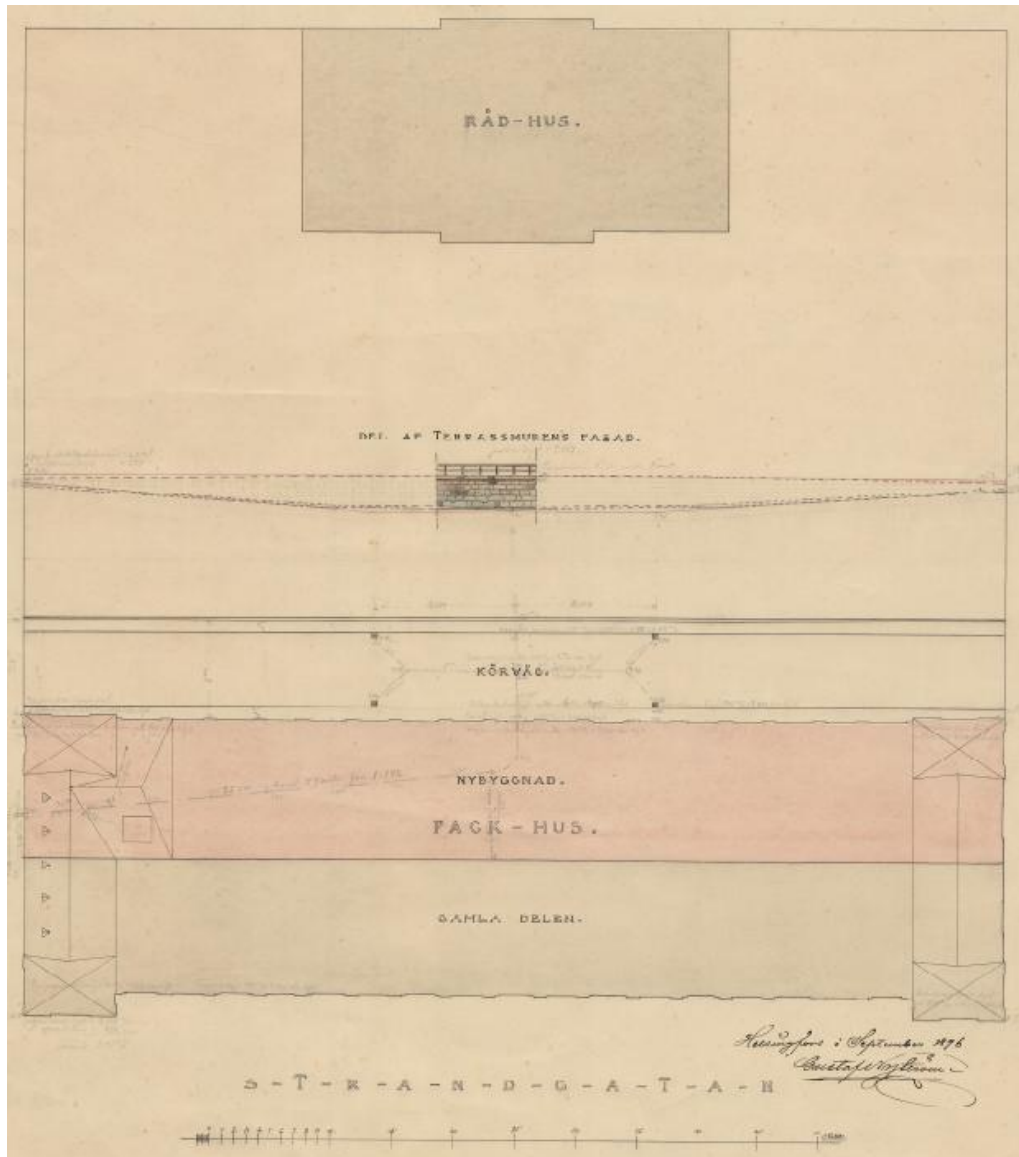

Pakkahuone vuonna 1863. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelmat, kuvan lahjoittanut Kunninkaanhaan koulu.

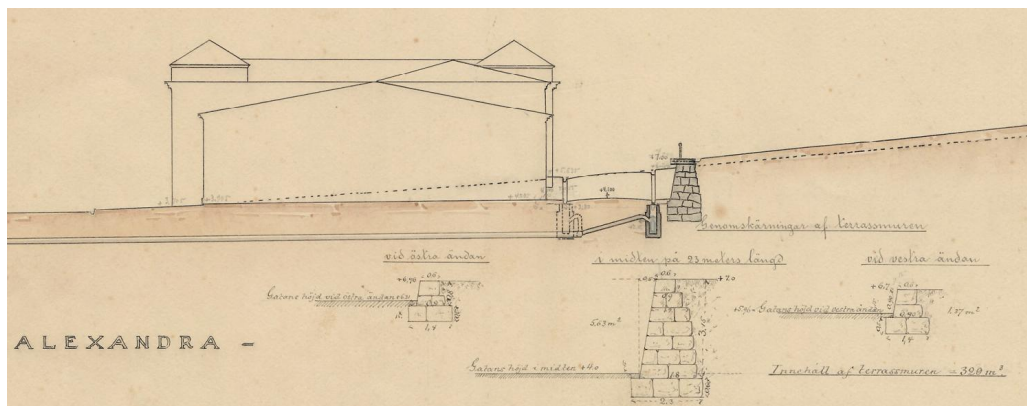
Pakkahuonetta laajennettiin aikana, jolloin Suomessa alkoi voimakas noususuhdanne. Teollisuus suunnitteli Porissakin suuria investointeja ja liikenteen olot kehittyivät. Tampereen-Porin rautatie valmistui vuonna 1895, mikä helpotti tavarankuljetusta.

Pakkahuoneen laajennuksen suunnitteli arkkitehti Gustaf Nyström ja se valmistui 1897. Rakennus kasvoi pohjapinta-alaltaan kaksikertaiseksi ja siihen tehtiin myös toinen kerros. Päädyistä tehtiin keskiosaa korkeampia. Tästä vaiheesta käytössä oli vain toisen kerroksen pohjapiirros ja kaksi leikkausta, joiden perusteella voidaan todeta, että rakennuksen kantavat seinät olivat edelleen massiivitiiltä ja rakennuksen keskellä, ensimmäisessä kerroksessa, olevassa seinässä olivat suuret kaariaukot. Nyt alapohja oli jo rakennettu, todennäköisesti varastotiloissa kivetty ja toimistotiloissa ehkä puuta. Välipohjat olivat puuta, mutta niiden kantavat primääripalkit olivat terästä. Yläpohjat olivat myös puurakenteiset ja puupilareita oli toisessa kerroksessa runsaasti. Itäpäädyssä olivat kahdessa kerroksessa lämmitetyt toimistotilat uuneineen. Isot varastot keskellä rakennusta ja länsipääty olivat edelleen kylmiä tiloja. Toimistotiloissa oli kerrosten välillä vielä nykyisinkin käytössä oleva porrashuone. Varastotiloissa kerrosten välillä oli yksikertaisia, suorita puuportaita. Tässä vaiheessa viimeistään rakennukseen sijoitettiin pakkahuoneen lisäksi tulli, joten rakennuksesta tuli tulli- ja pakkahuone.

18.2.2022

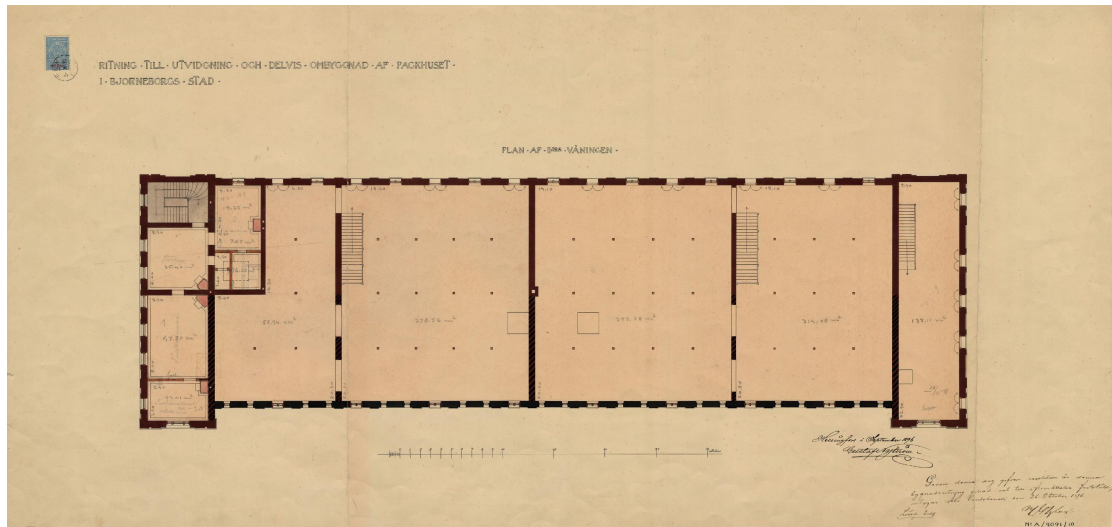

Pakkahuoneen laajennus asemapiirroksessa. "Körväg" on Pakkahuoneenkatu, joka näin sai alkunsa. Kuvassa on esitetty myös raatihuoneen pihamaan pengerrystä tukevan kivimuurin julkisivukatkelma. (Piirustus Gustaf Nyström syyskuu 1896, projekti-pankki)

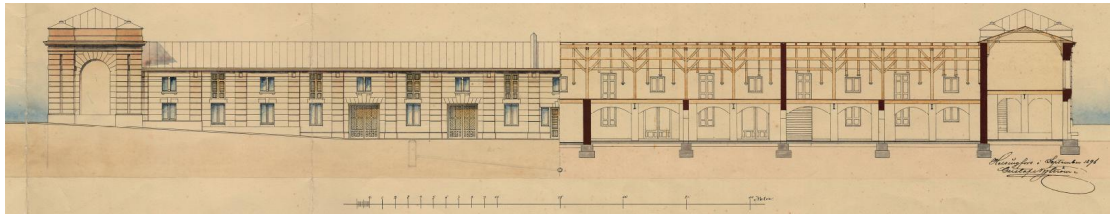

Pakkahuoneenkadun vedenohjaus suunniteltiin huolella jo 1800-luvun lopulla. Kuvassa on myös kivimuurin rakennekuva. (Piirustus Gustaf Nyström syyskuu 1896, projekti-pankki)

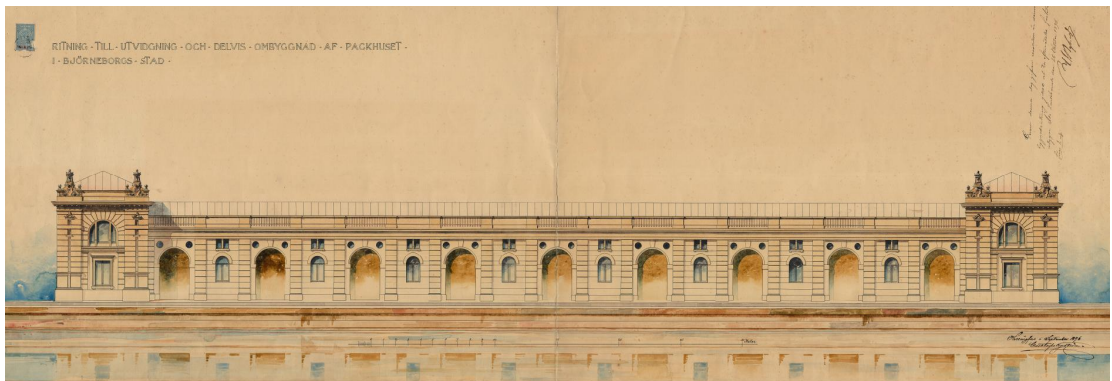
18.2.2022

Pakkahuoneenkadun toisen kerroksen pohjapiirustus laajennuksen jälkeen. Itäpäädyssä ovat lämmitetyt toimistotilat ja muut tilat ovat kylmiä. (Piirustus Gustaf Nyström syyskuu 1896, projektipankki)

Julkisivu Pakkahuoneenkadulle ja leikkaus. Osa julkisivujen aukoista on ikkunoita, jotta tiloihin saadaan valoa, osassa on puoluukut ja ne ovat tavaroiden kuljetusta varten. (Piirustus Gustaf Nyström lokakuu 1896, projektipankki)

Pohjoisjulkisivu joelle päin. Nyström lisäsi pieniä ikkunoita alkuperäisten oviaukkojen ja ikkunoiden lisäksi tuomaan valoa rakennuksen uuteen toiseen kerrokseen. Rakennuksen päädyt korotettiin selkeästi kaksikerroksisiksi ja rakennuksessa säilytettiin ajan tavan mukaan symmetria. (Piirustus Gustaf Nyström syyskuu 1896, projektipankki)

Porin tulli- ja pakkahuoneen käyttö alkoi vähentyä, kun vuonna 1940 tuli voimaan uusi tullilaki, jonka vuoksi kaikkia tuontitavaroita voitiin tullata myös Mäntyluodon tulliasemalla. Rakennusta korjattiin 1950-luvulla ja silloin mm. poistettiin koristeita julkisivuista (kattokaide ja kattoratsastajat). Vuonna 1961 pakkahuone peruskorjattiin, mutta ei ole tiedossa, mihin korjaukset kohdistuivat. Aiemmin oli ainakin valaistuksessa, lämmityksessä ja työtekijöiden sosiaalityöissä todettu puutteita. (Kättylä s.42–43)

Lopullisen kuoliniskun tullin toiminnalle rakennuksessa antoivat vuoden 1972 suuri tulliudistus ja se, että rakennus alkoi olla epäkäytännöllinen ja vanhanaikainen. Tulliudistuksen jälkeen rekisteröidyt yritykset saivat tuoda tavarat suoraan omaan

18.2.2022

varastoonsa ilman tullin kautta kulkemista. Tullitoiminta pakkahuoneella päättyi vuonna 1974 ja vuonna 1975 rakennus siirtyi satamalautakunnalta kaupungin rakennus- ja kiinteistölautakunnalle. (Kättylä s. 43)

Tulli- ja pakkahuone välillä 1895–1935. Jo tässä vaiheessa on pohjoisjulkisivun pienistä pyöreistä aukoista osa muurattu umpeen. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelma.

Pakkahuoneenkatu vuonna 1979, kun taidemuseo jo aloittaa toimintaansa rakennuksen itäpäädyssä. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelma, kuvaaja Jalo Porkkala.

18.2.2022

Pakkahuone eli varastotilat välillä 1930–1949. Rakennuksen lattia on tasainen, todennäköisesti maanvarainen betonilaatta. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelma.

Tullin toimistotiloja noin 1940–50-luvun aikoihin rakennuksen itäpäädyssä. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelma.

18.2.2022

7 Taidemuseon suunnittelu ja rakentaminen 1966–1981

Taidemuseo Poriin

Tämä osuus perustuu pääosin Anni Saiston laatimaan, toistaiseksi julkaisemattomaan, perusteelliseen kuvaukseen Porin taidemuseon syntyhistoriasta. Myös Mikko KäTTYlä on pro gradu -työssään käynyt läpi museon syntyhistoriaa.

Ensimmäinen aloite taidemuseon saamiseksi Poriin on jo 1920-luvulta, kun kauppias Hjalmar Widbom testamenttasi Porin Taide- ja Taideteollisuusyhdistykselle 300 000 mk rahastoksi Poriin perustettavaa taidemuseota varten. Ajatus taidemuseosta oli ajoittain esillä aina 1960-luvulle asti, jolloin useat Porissa toimivat yhdistykset alkoivat voimakkaasti ajaa taidemuseon perustamista Poriin. Merkittävä etappi oli kaupunginjohtaja Oiva Kaivolän lausunto 28.4.1964, jossa hän totesi taidemuseolle sopivaksi rakennukseksi pakkahuoneen.

Asiasta oli innostunut myös Maire Gullichsen, joka kirjoitti ystävälleen, taiteilija Sven Grönvallille 14.1.1965, että ”...jag fick höra idag, att den gamla vackra tullbyggnaden i Bborg snart kan användas för utställnings och kulturändamål och att man här skulle kunna få ett utmärkt konstmuseum för Björneborg med rätt enkla medel – i liten skala Moderna Museet i Stockholm...” (Kirje Villa Mairean arkistossa)

Pakkahuoneen eli tullikamarin toinen kerros otettiinkin jo vuonna 1965 kunnallisen taidegallerian, ”Taidevintin” käyttöön, jossa se toimi vuoteen 1977, kun rakennusta kokonaisuudessaan alettiin korjata taidemuseoksi.

Osuusliike Kansan varasto tulli- ja pakkahuoneella vuonna 1969, kun päätös taidemuseoksi muuttamisesta oli tehty ja Taidevintti oli jo toiminnassa itäpäädyän toisessa kerroksessa. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelma.

18.2.2022

Kaupunginjohtaja Kaivola perusti vuonna 1967 toimikunnan tutkimaan taidemuseoon liittyviä kysymyksiä sekä mahdollisuutta perustaa taidemuseosäätiö. Toimikunnan puheenjohtajaksi kutsuttiin Maire Gullichsen, joka pyysikin heti arkkitehti Kai Palmqvistilta arvion tulli- ja pakkahuoneen soveltuvuudesta taidemuseokäyttöön. Palmqvist oli perehtynyt taidemuseorakennuksiin mm. Suomen taideakatemian säätiön sihteerinä. Hän piti tulli- ja pakkahuonetta verraten sopivana taidemuseorakennuksena, joskin se vaatisi jonkin verran muutostöitä. Tämä ja Maire Gullichsenin kutsumana tulli- ja pakkahuonetta arvioineen Tukholman moderniin taiteen museon johtajan Pontus Hulténin kannustava lausunto vakuuttivat kaupungin päättäjät, ja työ taidemuseon saamiseksi Poriin alkoi toden teolla. Porin kaupunginvaltuusto varasi pakkahuoneen tontin museolle 12.12.1967.

Vuonna 1967 Maire Gullichsen ilmoitti olevansa valmis luovuttamaan tulevalle taidemuseolle omistamiaan suomalaisia taideteoksia sekä hankkimaan lisää. Syyskuussa 1971 Maire Gullichsen perusti taidesäätiön ja lahjoitti sille yli 300 teosta ja niiden sijoituspaikaksi tulisi Porin taidemuseo. Maire Gullichsen keräsi säätiölle varoja järjestämällä Villa Maireassa Noormarkussa näyttelyitä vuosina 1972, 1973 ja 1978. Näyttelyiden pääsymaksut osoitettiin museosäätiölle. Myös muut tahot tukivat lahjoituksin Porin taidemuseohanketta. Taidemaalari Into Linturi lahjoitti maalauksiaan ja Porin Sastiat lahjoitti Kauko Räikkeen veistoksen, joiden oli määrä sijoittua Porin taidemuseoon, kun se valmistuu.

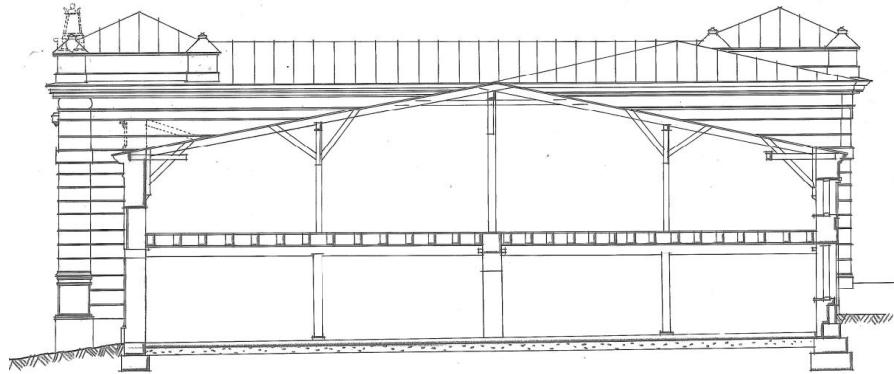
Maire Gullichsen on itse todennut haastattelussa, että kuultuaan tulli- ja pakkahuoneen olevan vapautumassa, hän ajatteli, että siitä saisi hienon modernin taiteen museon Tukholman tapaan. Ja kun vielä Tukholman modernin taiteen museon johtaja Pontus Hultén oli samaa mieltä, niin siitä ajatus taidemuseosta lähti. Maire Gullichsen sanoi myös, että vaikka taidemuseon perustaminen olikin ehkä hänen aloitteensa, kiitos sen toteutumisesta kuuluu kaupunginjohtaja Heikki Koskelle ja hänen vaimolleen, jotka asiaa ajoivat niin, että hanke lopulta toteutui. Maire Gullichsen kuitenkin myönsi, että taidemuseon perustaminen oli hänelle henkilökohtaisesti tärkeä asia. Hän ei kuitenkaan halunnut museota nimettävän itsensä mukaan, vaan piti Porin taidemuseo -nimeä oikeana ratkaisuna. (Nummelin s. 262–263)

Lausunnot taidemuseon sijoittamisesta pakkahuoneeseen

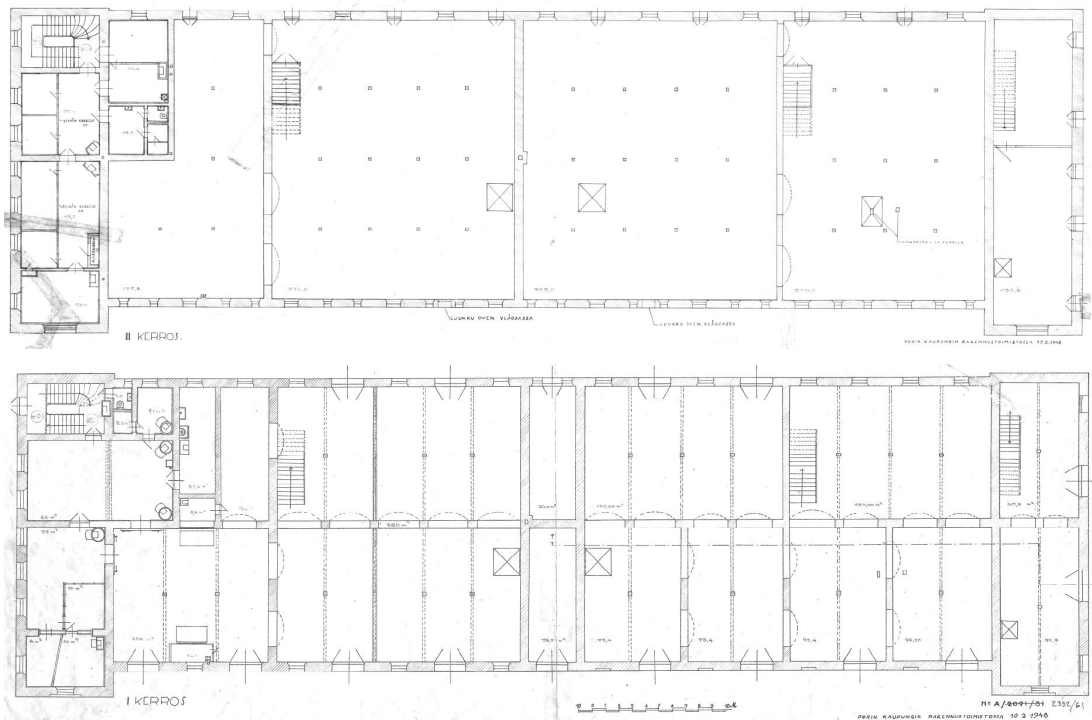
Tukholman modernin taiteen museon johtaja ja Maire Gullichsenin ystävä Pontus Hultén ei kirjoittanut virallista lausuntoa pakkahuoneen soveltuvuudesta museoksi, vaan asiasta oli käyty keskustelua. Hultén oli vierailut tulli- ja pakkahuoneella yhdessä Maire Gullichsenin ja kirjailija Göran Schildtin kanssa ja todennut rakennuksen erittäin sopivaksi taidemuseota varten, kunhan valaistus- ja lämpökysymys ratkaistaisiin sopivalla tavalla ja tietysti tehtäisiin myös erinäisiä korjauksia. Vierailusta uutisoi Satakunnan Kansa 8.1.1967.

Kun taidemuseon sijoittamista tulli- ja pakkahuoneeseen alettiin selvittää ja suunnitella, pyydettiin hankkeen eri vaiheissa lausuntoja useilta tahoilta. Tämä kuvaa sitä vakaavuutta ja huolellisuutta, millä asiaan paneuduttiin, tavoitteena saada aikaan hyvä ja toimiva museo.

18.2.2022

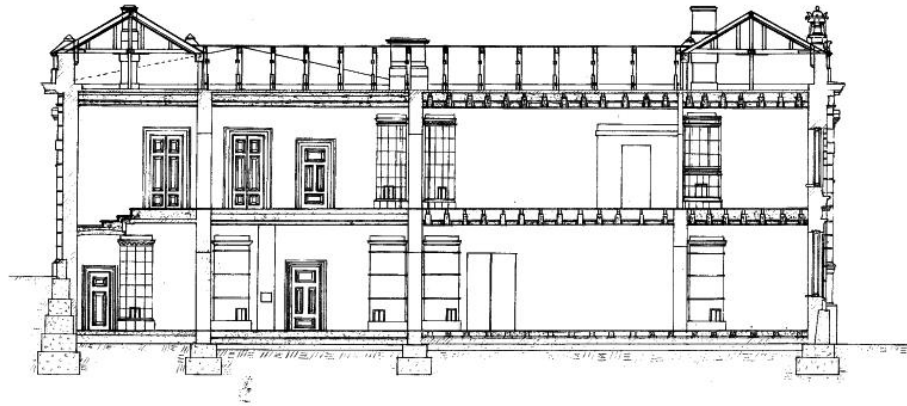

Leikkauspiirustus tulli- ja pakkahuoneen varastotiloista rakennuksen keskellä ennen taidemuseoksi muuttamista. Välipohja on teräspalkkien kannattama puurakenne ja yläpohja lämönneristämätön puurakenne. Keskellä ensimmäistä kerrosta on rakennuksen pitkittäissuunnassa kantava massiivitiilimuuri, jossa on suuria kaariaukkoja. Piirustus Teknisen toimialan arkisto, päiväys 14.3.1948.

Pohjapiirrookset 1940-luvulta ja ennen taidemuseoksi muuttamista rakennus oli suunnilleen näiden mukainen. Erinäisten lähteiden perusteella Pakkahuoneenkadun puoleiset ikkunat muurattiin umpeen 1950-luvulla. Piirustukset Porin teknisen toimialan arkisto, päiväys piirustuksissa 17.2.1948.

18.2.2022

Leikkauspiirustus itäpäädyn toimistotiloista ennen taidemuseoksi muuttamista. Tiloissa oli kaakeli- tai pönttöuunit. Välipohja oli puurakenteinen, samoin kuin alapohja koillisessa nurkkahuoneessa. Etelän puoleisissa tiloissa alapohja oli leikkauspiirustuksen perusteella betonia. Piirustus Teknisen toimialan arkisto, päiväys 14.3.1948.

Palmqvist

Ensimmäisen varsinaisen lausunnon taidemuseon sijoittamisesta tulli- ja pakkahuoneeseen pyysi Maire Gullichsen arkkitehti Kaj Palmqvistilta vuonna 1966. Hän piti vanhaa rakennusta hyvinkin sopivana tähän tarkoitukseen, mutta esitti tässä yhteydessä poistettavaksi Nyströmin laajennuksen aikana tehtyjä ”kauneusvirheitä” kuten ikkunapareja kaari-ikkunoiden päällä. Myös 1950-luvulla poistetun kattokaiteen palauttaminen olisi Palmqvistin mukaan suotavaa, koska sen puuttuminen muuttaa rakennuksen mittasuhteita ja toisaalta kaiteen taakse voisi piilottaa taidenäyttelytilan vaatimat katotikkunat.

Päättyihin Palmqvist esittää sijoitettavan toimisto- ja muita tiloja, kun keskiosa on luontevaa näyttelytilaa. Näyttelytilan kohdalta Palmqvist esittää poistettavaksi joitain poikittaisia väliseiniä, ”pilarimetsää” sekä välipohjia, mutta kehottaa harkitsemaan pituus-suuntaisen kantavan väliseinän säilyttämistä. Koska rakennus on ollut pakkahuonekäytössä pääasiassa kylmä, kehottaa Palmqvist selvittämään rakenteiden muuttamista museon olosuhdevaatimuksia vastaaviksi. Lisäksi hän ehdottaa rakennukseen yhdistettyä ilmastointia ja lämmitystä.

Tilaohjelmaa Palmqvist pitää toistaiseksi hieman kaavamaisena. Näyttelyhallin ei hänen mukaansa ole tarpeen olla yhtenäinen tila, mutta olisi eduksi, jos se olisi ”liukuvasti” jäsennöitävä ja helposti jaettavissa erilaisiin osiin.

Lopuksi Palmqvist toteaa pitävänsä tulli- ja pakkahuonetta verraten soveliaana taidemuseokäyttöön, vaikka se edellyttääkin oleellisia, joskin selkeitä ja yksinkertaisia muutostöitä.

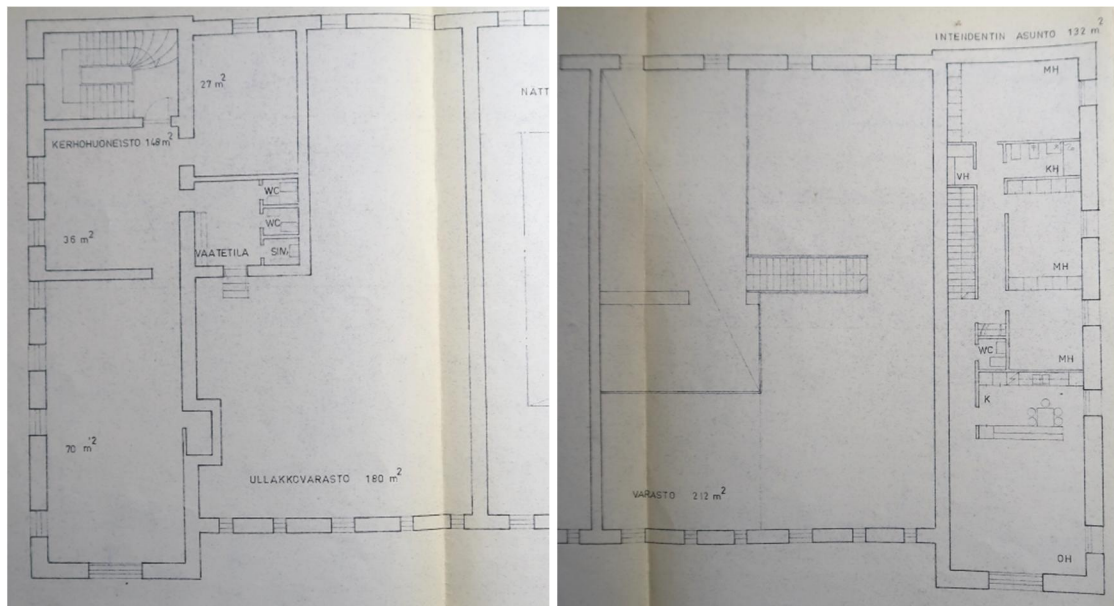
Gullichsen

Taidemuseotoimikunnan kokoukseen 2.3.1967 laatimassaan muistiossa toimikunnan jäsen, arkkitehti Kristian Gullichsen toteaa, että ”*Taidemuseokysymystä pohdittaessa tulisi ensiksi harkita tulevan museon toiminnan laatua ja laajuutta.*” Perinteisen taidemuseotoiminnan eli kokoelmien hoidon ja näyttelyiden lisäksi hän ehdottaa, että kuvaamataiteen lisäksi museon ohjelmaan voisi kuulua taideteollisuutta, arkkitehtuuria, valokuvausta, musiikkia ja filmejä. Lisäksi museossa voisi olla taidekirjasto, kerhotoimintaa, esitelmiä ja kursseja, koska mitä monipuolisempaa museon toiminta on, ”*sitä laajempia yleisöpiirejä se pystyy attrahoimaan*”. Gullichsen esittää muistiossaan museon tehtäväksi myös kiertonäyttelyiden kokoamisen museon kokoelmista. Muistiossa otetaan kantaa tilojen lisäksi henkilökunnan tarpeeseen ja vähimmäisvaatimukseksi

18.2.2022

esitetään yhtä kokopäiväistä intendenttiä sekä tarpeellista henkilökuntaa lipunmyyntiin ja siivoukseen yms.

Kuvauksessaan taidemuseon tilallisesta ja toiminnallisesta ratkaisusta Kristian Gullichsen kirjoittaa 28.10.1967, että "...[olen] tullut siihen tulokseen, että kyseinen rakennus voidaan tarpeellisten muutostöiden kautta saattaa palvelemaan erinomaisesti ehdotettua tarkoitusta." Ja jatkaa: "Varsinaiset näyttelytilat sijoittuvat rakennuksen keskiosaan, josta purkamalla osa väliseinistä, poistamalla puinen välipohja ja uusimalla yläpohjarakenne saadaan yhteensä 770 m² näyttelytilaa, jota voidaan käyttää kokonaisuudessaan isoja näyttelyjä varten tai jakaa siirrettävillä, kevyillä väliseinämillä siten, että saadaan osa pysyviä kokoelmia varten ja osa erikoisnäyttelyjä varten. Valaistus tulisi järjestää pääasiallisesti katon kautta. Näin saataisiin ihanteellinen näyttelyhalli, jonka käyttö olisi erittäin joustava. Hallin vasemmalle puolelle sijoittuisi eteistilat, toimisto 25 m², askartelutila 66 m² sekä pieni kahvila 68 m². Hallin oikealla puolella olisi näyttelytoiminnan aputilat, varasto, pakkaamo, työskentelytila ym." Lisäksi Gullichsen totesi, että tuolloinen "Taidevintti" säilytettäisiin ennallaan kerhotoimintaa varten ja sinne saadaan säilytettävää porrashuonetta myöten tarjoiluyhteys kahvilan keittiöstä. Länsipäähän Gullichsen esittää asuntoja vahtimestarille ja intendentille. Rakennuksen eteläpuolelta kujaa kaavaillaan kahvilan ulkotarjoilutilaksi, jossa voisi olla myös veistoksia.

Vuoden 1967 toisen kerroksen itä- ja länsipäädynluonnokset nimellä "alustava tilankäyttötutkielma". Ensimmäisen kerroksen suunnitelmaa vuodelta 1967 ei ollut. Piirustukset Villa Mairean arkisto.

Ahtola ja Salo

Seuraavat lausunnot arkkitehti Gullichsenin laatimasta tilaohjelmasta Porin taidetoimikunta pyysi vuonna 1967 Hämeenlinnan taidemuseon johtajalta Taisto Ahtolalta sekä Satakunnan museon johtajalta Unto Salolta.

Taisto Ahtola pitää rakennusta samaan tapaan soveliaana taidemuseoksi kuin Palmqvist oli vuotta aiemmassa lausunnossaan todennut. Lisäksi Ahtola antaa lausunnossaan vinkkejä rahoituksen hakemisesta museolle, henkilökunnan määrästä ja palkoista sekä tilojen suunnittelussa huomioitavista asioista.

Tilasunnittelun osalta hän suosittelee katto(ikkuna)valaistusta, joka mm. säästää sähkökuluissa. Lisäksi hän ehdottaa seinäpintojen tekemistä materiaalista, johon on helppo lyödä kiinnikkeitä ja jonka voi pinnoittaa valkaistulla pellavakankaalla. Lattiat

18.2.2022

eivät saa Ahtolan mukaan olla kiiltäviä, koska heijastuvat peilikuvat voivat rikkoa teosten mittasuhteet. Kattoon tulee kiinnittää tukevia tankoja isojen töiden ripustusta varten. Sisäolosuhteista hän muistuttaa, että talviaikaan vaaditaan kostutusta sisätiloissa. Ahtola kiinnittää myös huomiota siihen, että varastotilojen tulee olla käytännöllisiä.

Unto Salo puolestaan ei ota erikseen kantaa sopiiko tulli- ja pakkahuone taidemuseoksi vaan pohtii lausunnossaan enemmänkin kokoelmien karttumista ja antaa omat laskelmansa taidemuseon tilantarpeista. Hän mainitsee myös mahdollisuuden rakennuksen korjaamiseen museokäyttöön kahdessa osassa.

Jatkolausunto pyydettiin Taisto Ahtolalta vuonna 1968, kun Kristian Gullichsen oli tehnyt luonnokset taidemuseon sijoittamisesta tulli- ja pakkahuoneeseen. Ahtola totesi aiemmassa lausunnossa esittämänsä asiat otetun hyvin huomioon ja pitävänsä uusia suunnitelmia niin valmiina, että niiden pohjalta voidaan siirtyä pää- ja työpiirustusvaiheeseen. Muutamia muutoksia Ahtola kuitenkin vielä esitti. Esimerkiksi taideteosten kuljetus ja sisään tuonti oli luonnoksissa sijoitettu Pakkahuoneenkadulle, mutta Ahtola piti sitä liian ahtaana ja siksi riskialttiina taideteosten kannalta. Hän esitti toiveen lastausoven siirtämisestä pohjoisseinustalle. Kattoikkunoihin Ahtola suositteli himmentimiä ja näyttelysalin lattiamateriaalin valintaa siten, että ”se ei aiheuta kuvajaisia, sillä varsinkin veistosnäyttelyissä ne ovat sangen kiusallisia”.

Heinonen

Kun taidemuseon ensimmäinen vaihe valmistui vuonna 1979, pyysi taidemuseon johtaja Marketta Seppälä vielä lausuntoa rakennuksen muutossuunnitelmista museoliitolta. Lausunnon kirjoitti liiton pääsihteeri Jorma Heinonen ja se oli hyvin kriittinen verrattuna aiempiin hankkeesta annettuihin lausuntoihin. Heinosen pääkritiikki oli siinä, että rakennus muistuttaa enemmän taidehallia kuin museota suuren näyttelytilansa vuoksi. Heinonen esitti myös tilaohjelmaan lisättäviksi mm. kirjastoa ja arkistoa sekä varaston oheen työhuonetta taideteosten tutkimista varten. (Kättylä s.70–71)

Suunnittelu 1966–1981

Tämä osuus perustuu pääosin Anni Saiston laatimaan, toistaiseksi julkaisemattomaan, perusteelliseen selvitykseen Porin taidemuseon syntyhistoriasta. Mikko Kättylän Pro Gradu -työssä on suunnitelmien eri vaiheet ja muutokset ensimmäisistä luonnoksista toteutukseen kuvattu hyvin yksityiskohtaisesti, joten tässä on kuvattu lähinnä, miten monitahoinen suunnitteluprosessi oli ja miksi se venyi noin kymmenen vuoden mittaiseksi. Muutokset eri suunnitteluvaiheissa on kuvattu tämän selvityksen eri kohdissa niiltä osin kuin niillä on merkitystä nykyisen tilanteen ymmärtämiselle tai mahdollisten muutosten suunnittelulle tulevaisuudessa.

Museon arkkitehtisuunnittelu käynnistyi vuonna 1966 ja aluksi sitä ajateltiin kaupungin omana työnä tehtäväksi, kunhan erillinen toimikunta olisi laatinut yksityiskohtaisen ehdotuksen taidemuseon toteuttamiseksi vaadittavista toimenpiteistä. Toimikuntaan nimettiin mm. arkkitehti Kristian Gullichsen, Maire Gullichsenin poika.

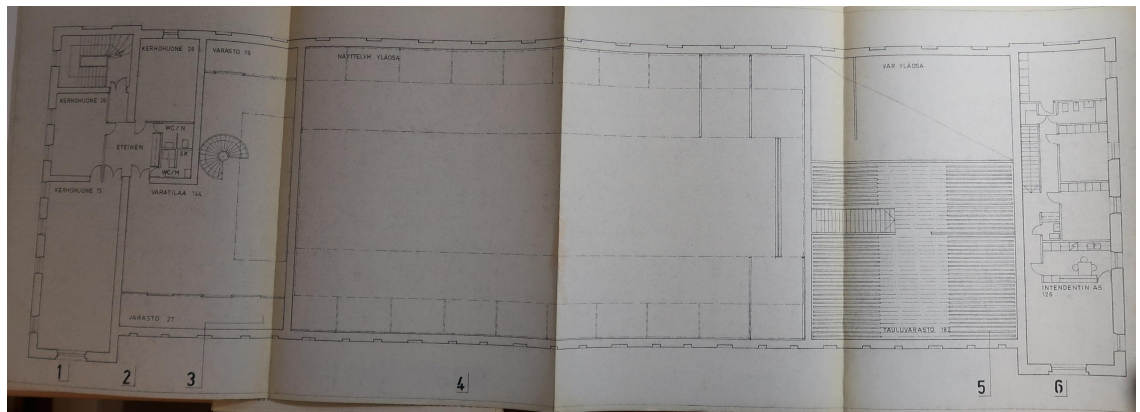
Maire Gullichsen on lähettänyt Porin kaupunginjohtaja Kaivolalle 4.6.1966 kirjeen, jossa esittää ajankohtaa Porin museota koskevalle kokoukselle, mutta jossa samalla esittää poikaansa Kristian Gullichsenia arkkitehdiksi taidemuseohankkeeseen, koska kaupunginarkkitehti on ollut yllirasittunut ja sairaana. Ehdotustaan Maire Gullichsen perustelee sillä, että tämä keventäisi kaupunginarkkitehdin työtaakkaa ja toisaalta Kristian Gullichsen on vastikään osallistunut tanskalaiseen taidemuseon arkkitehtuurikilpailuun ja lisäksi hänellä on suhteita Tukholman nykyaikaisen museon, jonka Maire toivoo olevan Porin museon esikuva. Lopuksi hän vielä viittaa siihen, miten

18.2.2022

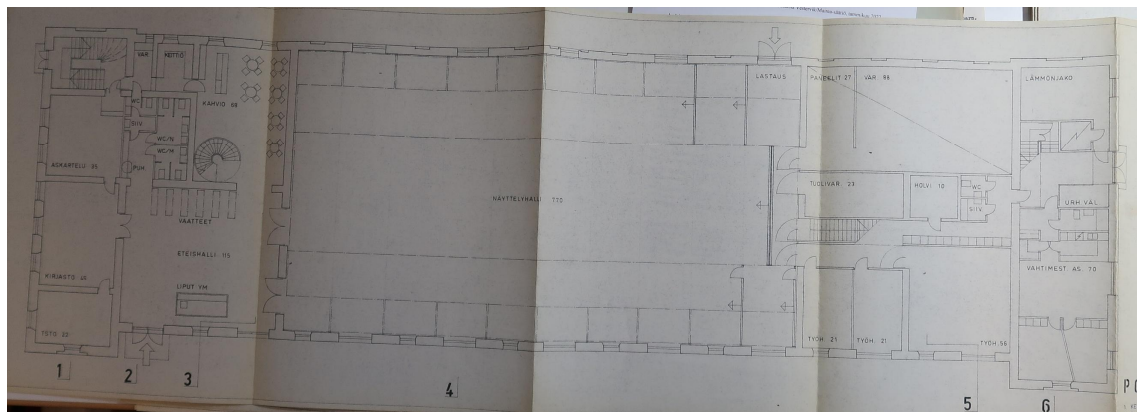
Gullichsenien perhe pitää Poria kotikaupunkinaan ja että olisi mukavaa, jos eräs kaupungin omista arkkitehteistä avustaisi museon syntymisessä. (Kirje Villa Mairean arkistossa)

Kristian Gullichsen saikin tehtäväkseen laatia muistion taidemuseon käyttö- ja huoneohjelmasta. Hän toteaa muistiossa, että museon perustehtävä on kokoelmien kunnossapito, luettelointi ja näytteillepano sekä erityisnäyttelyiden järjestäminen. Tämän lisäksi museon ohjelmaan voisi hänen mielestään kuulua hyvinkin monipuolista ohjelmaa, joka kiinnostaisi laajaa yleisöä.

Tämän jälkeen Kristian Gullichsen sai tehtäväkseen luonnossuunnitelmat ja huonetilaohjelman taidemuseota varten. Luonnospiirustuksia pidettiin erittäin hyvinä ja niitä arvoinut Hämeenlinnan taidemuseon intendentti Taisto Ahtola kiitteli mm. vahtimestarin ja intendentin asuntojen liittämistä rakennukseen sekä sisäänkäynnin sijoittelua. Taidemuseon tilojen ryhmittelyä hän kiitti joustavaksi ja varastoja ja valaistusratkaisua onnistuneiksi.

Toisen kerroksen pohjapiirros vuonna 1968, kun suunnitelmaa oli kehitetty Ahtolan kommenttien pohjalta. Piirustus Villa Mairean arkisto.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros vuonna 1968, kun suunnitelmaa oli kehitetty Ahtolan kommenttien pohjalta. Piirustus Villa Mairean arkisto.

Koska luonnokset olivat saaneet niin myönteisen vastaanoton, pyydettiin arkkitehti Gullichsenia laatimaan kirjallinen selostus suunnitelmasta sekä yhdessä kaupungin arkkitehti Küttnerin kanssa tekemään kustannusarvio hankkeelle.

Tärkeä oli kaupunginvaltuuston päätös 12.12.1967 perustaa Poriin taidemuseo ja varata sille tulli- ja pakkahuoneen tontti. Samalla arkkitehti Kristian Gullichsenin alustavat suunnitelmat hyväksyttiin taidemuseon pohjaksi ja taidemuseotoimikunnalle annettiin oikeus tilata lopulliset piirustukset Gullichsenilta.

18.2.2022

Lopullisten piirustusten valmistelua varten Kristian Gullichsen teki taustatyötä perehtymällä kirjallisuuteen sekä keskustelemalla mm. ruotsalaisten asiantuntijoiden kanssa. Keskusteluissa nousi voimakkaasti esille museotilan joustavuus, jonka Gullichsen tulkitsevi Porin taidemuseon kohdalla tarkoittavan sitä, että ison salin tuli olla jaettavissa helposti pienempiin osiin. Kattorakenteen Gullichsen päätti toteuttaa kevyenä teräsrakenteena kattoikkunoin. Joen puoleiselle seinälle hän halusi ikkunoita, koska taidetta olisi silloin mahdollista tarkastella samanlaisessa valossa, missä ne ovat syntyneet ja toisaalta yhteys kadulla kulkevan yleisön ja museotilan välillä säilyisi. Ikkunoiden kautta myös rantamaisema ulottuu museoon. Muinaistieteellinen yhdistys (eli nykyinen Museovirasto) olisi halunnut, että julkisivun ”rautaportit” eli nykyisten ikkunoiden kohdalla olleet luukut olisi säilytetty ja ikkunat olisi tehty niiden taakse. Gullichsen oli kuitenkin ratkaissut ikkunoiden peittämisen siten, että niiden eteen olisi mahdollista asentaa levyt sisäpuolelle ja samalla lisätä ripustuspinta-alaa seinillä.

Ensimmäisissä 1960-luvulla laadituissa suunnitelmissa länsipäädyn taidevarastot oli sijoitettu siten, että toinen varasto oli kaksikerroksinen ja toinen sijaitsi toisessa kerroksessa ja sinne johti porras suoraan suuresta näyttelyhallista. Kun suunnitelmat kehittyivät, taidevarastot sijoitettiin toiseen kerrokseen, jonka aulaan johtivat niin porras kuin tavarahissi suuresta näyttelyhallista.

Päätöstä taidemuseon rakentamisesta ei kuitenkaan saatu tehtyä 1968, koska kaupungissa oli meneillään niin paljon hankkeita, ettei rahaa museolle löytynyt. Porin kaupunki kasvoi tuolloin nopeasti, mikä tarkoitti, että peruspalveluja tarvittiin lisää ja toisaalta käynnissä oli jo Satakunnan museon uudisrakennushanke. Siksi rahaa ei riittänyt enää taidemuseon rakentamiseen. Lisäksi tullilla oli tiloja rakennuksessa aina vuoteen 1974 saakka, eikä kaupunki halunnut tulossa olevan tulliuudistuksen vuoksi siirtää toimintoja muualle.

Määrätietoinen työ kantoi hedelmää ja vuonna 1975 Porin kaupunki solmi Arkkitehdit Gullichsen, Kairamo & co:n (Arkkitehdit Ky) kanssa sopimuksen, jossa taidemuseon rakennustyö oli jaettu viiteen osaan, joista kukin oli arvioitu noin vuoden mittaiseksi. Kaupunginvaltuusto hyväksyi museon pääpiirustukset 10.10.1977 ja rakennustyöt käynnistyivät tammikuussa 1978. Keväällä 1979 perustettiin taidemuseon johtajan virka sekä kulttuurisihteerin virka Poriin.

Taidemuseon suunnittelu vei lähes kymmenen vuotta aikaa, mutta itse suunnitelmat muuttuivat lopulta yllättävän vähän tänä aikana. Jo ensimmäisissä suunnitelmissa arkkitehtoninen ja tilallinen perusajatus oli kirkas: rakennuksen asema ja asu maisemassa ei muutu, suuri, kattovalollinen näyttelyhalli sijaitsee rakennuksen keskellä ja päädyissä ovat toimintaa tukevat tilat kahdessa kerroksessa. Rakennus avautuu pohjoiseen joelle, ja etelän suuntaan oleva seinä on muurimainen. Suunnittelun kuluessa tehdyt muutokset olivat pääasiassa toiminnallisia parannuksia, joita tehtiin museoalan asiantuntijoiden esittämien ehdotusten pohjalta. Vaikka taidemuseon suunnitelmaa kritisoitiin rajusti siitä, että se hävittää kaiken alkuperäisen rakennuksen sisätiloista, on suunnittelussa kuitenkin pyritty hyödyntämään rakennuksen päädyissä mahdollisimman paljon vanhoja väliseiniä, vaikka keskiosan sisätilat purettiinkin kokonaan ison näyttelyhallin kohdalla.

Kiintokalusteet ja kalustus kuten lipunmyyntitiski, grafiikan laatikostot ja taidekoulun luokkatilojen kalustus suunniteltiin Arkkitehdit Ky:n toimesta. Taidevaraston teräksiset verkkoseinäkkeet liukumekanismeineen suunniteltiin todennäköisesti myös arkkitehti-toimistossa, koska niistä on työpiirustus vuodelta 1969. Vastaavia oli käytetty ilmeisesti myös Moderna Museetissa (Kättylä s.62). Huomionarvoista on, että museon kaikki irtokalusteet hankittiin Artekista, jota Maire Gullichsen oli myös ollut mukana perustamassa.

18.2.2022

Tulli- ja pakkahuone on muutettu taidemuseoksi. Kuva lienee otettu museon valmistumisen aikoihin 1980-luvun alkupuolella. Näkymä on pysynyt. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.

Alkuperäisen osan suunnitteluun osallistuivat Arkkitehdit Ky:n toimistossa Kristian Gullichsenin lisäksi Kalevi Ormio (luonnosvaiheessa), Jaakko Sutela ja Aulikki Tiusanen (toteutusvaiheessa). LVI-suunnitelmat laati DI Ilmari Lahtinen LVI-Kontest Oy:stä ja sähkösuunnitelmat insinööri Aarno Eloranta Insinööritoimisto Risto Mäenpäästä. Akustisen suunnittelun teki Arkkitehtitoimisto Alpo Halme. Rakennesuunnitelmat laadittiin Porin kaupungin omana työnä samoin kuin tehtiin rakennetekniset rakennustyötkin.

Rakentaminen 1979–1981

Rakentamisaikaisten valokuvien perusteella voidaan havaita, miten tullin ja pakkahuoneen rakenteita purettiin ja uutta taidemuseota rakennettiin yhtä aikaa. Ehkä tällä tavalla rakennukseen saatiin nopeasti uusi katto päälle tai ainakin töiden rytmitys nopeutti rakentamista.

Työselityksen (1978) mukaan tullin ja pakkahuone muutettiin taidemuseoksi viidessä vaiheessa. Vaiheet olivat:

I vaihe: itäpäädyn 1. ja 2. kerros ja länsipäädyn tekniset tilat

II vaihe: näyttelytilan katto- ja runkotyöt

III vaihe: näyttelytilan sisustustyöt

IV vaihe: näyttelytilan apu- ja varastotilat länsipäädyn 1. ja 2. kerroksessa

V vaihe: länsipäädyn työhuoneet 1. ja 2. kerroksessa sekä ulkomaalaus ja pihatyöt

18.2.2022

Tulli- ja pakkahuoneen vesikattoa kantoivat puupilarit ja -palkit. Yläpohja oli lämmöneristämätön. Kuva Satakunnan museo, kuvaaja Jalo Porkkala vuonna 1980.

Uudet teräksiset kattoristikot nousevat sitä mukaa, kun vanhat puiset väistyvät. Kuva Satakunnan museo, kuvaaja Jalo Porkkala vuonna 1980.

18.2.2022

Vanhaa välipohjaa käytettiin ikään kuin rakennustelineenä. Kuva Satakunnan museo, kuvaaja Jalo Porkkala vuonna 1980.

Vanhan välipohjan primääripalkkeina toimivat teräspalkit, joiden päällä olivat puiset sekundääripalkit ja toisen kerroksen lattiaudoitus. Kuvassa näkyy myös keskellä rakennusta sijainnut, pitkittäissuuntainen kaariaukkomuuri. Kuva Satakunnan museo, kuvaaja Jalo Porkkala vuonna 1980.

18.2.2022

Kuvista näkyy, miten teräspalkkeja kantavat puupilarit oli veistetty nurkistaan ja muuratut seinät ja puisen välipohjan alapinta maalattu valkoisiksi -todennäköisesti lisäämään valoisuutta tiloissa. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto, ajankohta todennäköisesti 1960-70-luku.

Dramaattinen kuva siitä, miten vesikaton puurakenteita kantavat pilarit ovat jääneet tyhjän päälle, kun välipohja on purettu. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto, kuva todennäköisesti vuodelta 1980.

Autopaikoista oli laadittu erillinen selvitys 9.1.1978 (Kristian Gullichsen), jossa todettiin, että tulli- ja pakkahuoneen tontille ei esitetä sijoitettavaksi yhtään autopaikkaa ja Pakkahuoneen katu varataan jalankululle ja huoltoliikenteelle sekä museon näyttelytilaksi. Museon saavutettavuus keskustasta jalan oli hyvä, joten vaadittavat autopaikat esitettiin varattaviksi lähikaduilta ja esimerkiksi tulli- ja pakkahuoneen edessä oli Etelärannassa 11 autopaikkaa.

Ensimmäisenä toteutettiin rakennuksen itäpääty, jossa oli jo toiminut kunnallinen Taiddevintti vuodesta 1965 lähtien. Rakennustöiden ensimmäinen vaihe saatiin valmiiksi

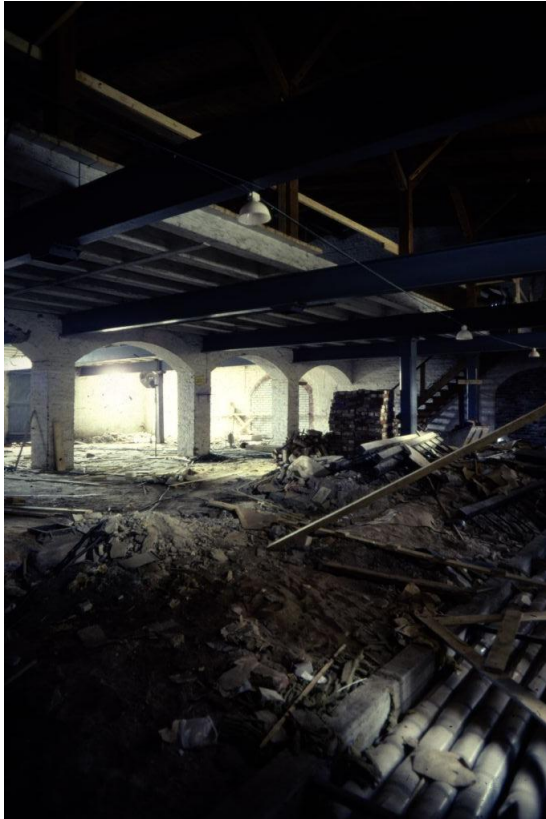
18.2.2022

keväällä 1979 ja Porin taidemuseo aloitti toimintansa kesäkuussa 1979. Tässä ensimmäisessä vaiheessa yläkerrassa oli kolme luokkaa piirustuskoululle, pieni toimistohuone sekä sosiaali- ja tekniset tilat. Alakerrassa sijaitsivat taidemuseon aula, kahvio keittiöineen, yhdistetty kirjasto- ja näyttelytila sekä toimistotila ja sosiaalitylöjä. (Satakunnan kansa 10.5.1979)

Itäpäädyssä oli tilojen sijoittelussa hyödynnetty hyvin vanhaa tilajakoa sekä porrasta kerrosten välillä. Kaikki pinnat uusittiin, mutta ikkunat ikkunapenkkeineen kunnostettiin ja muutamia ikkunoita ja ikkunoiden heloituksia uusittiin vanhan mallin mukaan.

Kuvia vasta valmistuneista itäpäädyn tiloista 29.10.1979. Kuvat Aalto-yliopiston arkisto, Arkkitehtuurin laitoksen opetusdiakokoelma. CC BY-NC 4.0

Samaan aikaan, kun itäpäädyssä jo toimi taidemuseo, muuta osaa rakennuksesta purettiin. Kuvat 29.10.1979, Kuvat Aalto-yliopiston arkisto, Arkkitehtuurin laitoksen opetusdiakokoelma. CC BY-NC 4.0

18.2.2022

Seuraavat rakennusvaiheet saatiin valmiiksi siten, että suuri näyttelyhalli valmistui toukokuussa 1981 ja koko taidemuseo eli länsipäädyn tilat, olivat valmiit syyskuussa 1981. Museorakennuksen valmistuttua siirrettiin Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelmat kokonaisuudessaan taidemuseoon ja museon ensimmäisen vihkiäisnäyttelyn nimi olikin ”Taidetta Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelmasta”.

Ison näyttelyhallin viimeistelytyöt meneillään. Kuva taidemuseon vuosikertomus 1981.

Kuva vihkiäisnäyttelyn ripustuksesta. Työtä ohjaamassa Maire Gullichsen. Kuva taidemuseon vuosikertomus 1981.

18.2.2022

Julkisivut kunnostettiin vuonna 1981. Julkisivujen väriyksessä tavoiteltiin Gustaf Nyströmin suunnitelmissa esitettyä tilannetta, jossa julkisivun pystyaiheet olivat tummempia kuin seinäpinta. Tosin kaikissa säilyneissä vanhoissa valokuvissa rakennus on lähes yksivärinen, joten ei ole varmuutta, oliko rakennuksessa alun perin käytetty kahta eri sävyä julkisivuissa vai oliko rakennus ollut asti alkaen yksivärinen.

Tulli- ja pakkahuone vuonna 1975 eli juuri ennen kuin korjaus- ja muutostyö taidemuseoksi alkoi. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelmat, kuvaaja Visa Nurmi.

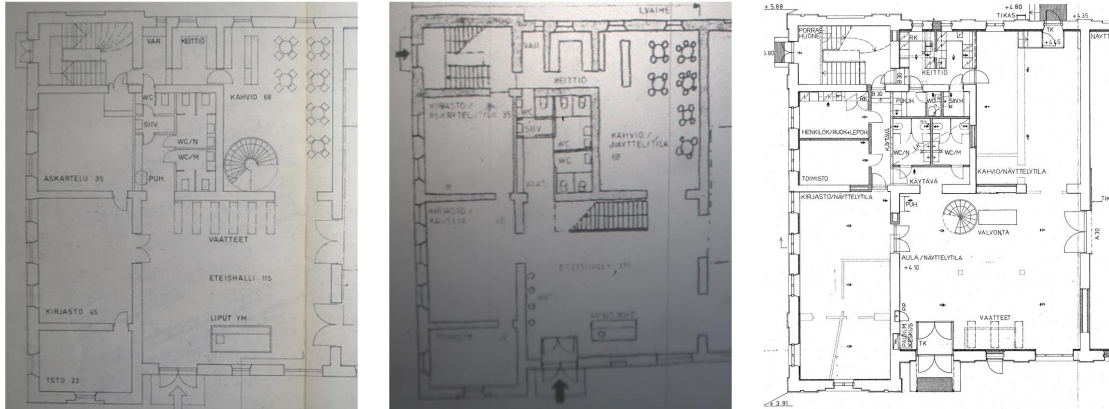
Tulli- ja pakkahuone vuonna 1981 kun taidemuseon tilat alkavat olla valmiit, mutta julkisivujen korjaus on edelleen kesken. Valokuvasta näkyy hyvin, miten rappaus korjattiin paikkaamalla, vanhat ikkuna- ja luokkuaukot jätettiin syvennyksinä julkisivuun ja matalan osan vesikatolle palautettiin sieltä 1950-luvulla poistettu kattokaide. Kuva Satakunnan museon kuvakokoelmat, kuvaaja Pentti Pere.

18.2.2022

Toteutumattomat piirteet

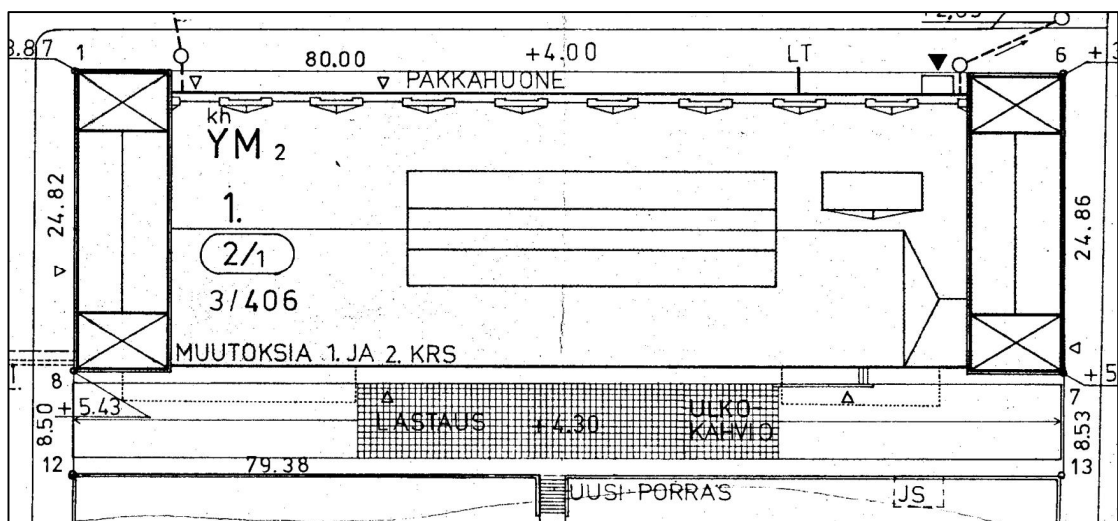
Ensimmäisissä rakennuslupakuviissa ja työselityksessä oli joitain piirteitä, jotka karsiutuivat pois tai muutuivat työn edetessä.

Itäpäätyyn oli säilytettävän vanhan porrashuoneen lisäksi suunniteltu toista porrasta kerrosten välille. Sille on luonnoksissa esitetty kolme erilaista paikkaa ja kahdessa ehdotuksessa on kierreporras ja yhdessä suoravartinen porras. Yhdessä versiossa kierreporras on sijoitettu sisäntuloaulaan, tuulikaappia vastapäätä. Toisessa versiossa kierreporras on kahvilan puolella. Molemmissa kierreporrasversioissa porras ikään kuin porautui välipohjan läpi toiseen kerrokseen, jolloin välipohjassa oli vain portaan kokoinen pyöreä aukko. Kierreportaasta on vuodelta 1969 piirustus, jossa sen ympärillä on porrasta myötäilevä betoniseinä. Suoraa porrasta oli kaavailtu tuulikaapin vastaisen seinän vierelle.

Kolme itäpäädyyn porraskersiota vuosilta 1968 (Villa Mairean arkisto), 1976 (Satakunnan kansa), ja 1977 (rakennuslupakuva). Lopulta porras jäi pois toteutusvaiheessa.

Kahvila ja sen keittiö olivat lopulta ainoita tiloja, joihin eteläseinässä jätettiin avoimet ikkuna-aukot. Kahvilatilaan oli suunniteltu myös ovi, joka olisi johtanut Pakkahuoneenkadulle, jossa olisi ollut kahvilan terassi. Tämä kuitenkin poistettiin suunnitelmista rakennusvaiheessa.

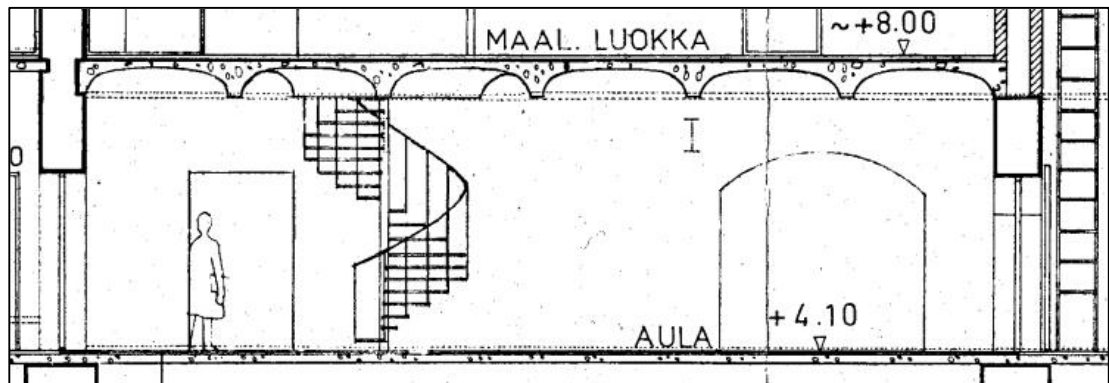
Pääpiirustusten asemapiirustuksessa oli esitetty "ulkokahvio" Pakkahuoneenkadulle. Kahvilan suunnitellun ulko-oven paikka on merkitty nuolella.

18.2.2022

Aluksi länsipäätyyn oli suunniteltu asunto ja työhuone museon intendentille toiseen kerrokseen ja talonmiehelle ensimmäiseen kerrokseen. Rakennustyön aikana ajatuksesta luovuttiin ja asunnosta tehtiin ensimmäisessä kerroksessa toimistotiloja ja toisessa kerroksessa ateljeehuoneita sekä valokuvauslaboratorio. Ateljeehuoneet tulivat huonetilaohjelman mukaan kaupungin taidetoimikunnan esityksestä, kun se pohti kuvataidepolitiikan ja -koulutuksen kehittämistä kaupungissa kokonaisuutena. (Satakunnan kansa 7.5.1976)

Aulan ja toisen kerroksen välinen välipohja oli rakennusluvan leikkauspiirustukseen 1977 piirretty betonisena ylälaattapalkistorakenteena, jossa alapinnassa palkkien välit muodostivat ikään kuin pieniä holveja. Lopulta aulaan tehtiin puinen alakatto.

Aulan kattosuunnitelma 1977 lupakuvien leikkauspiirustuksessa.

Julkisivuihin arkkitehti Gullichsen oli määritellyt maalityypiksi kalkkimaalin. Kun lopullinen julkisivujen maalaustyöselitys laadittiin Porin kaupungin omana työnä, oli maalityyppinä kuitenkin asbestipitoinen Kenitex.

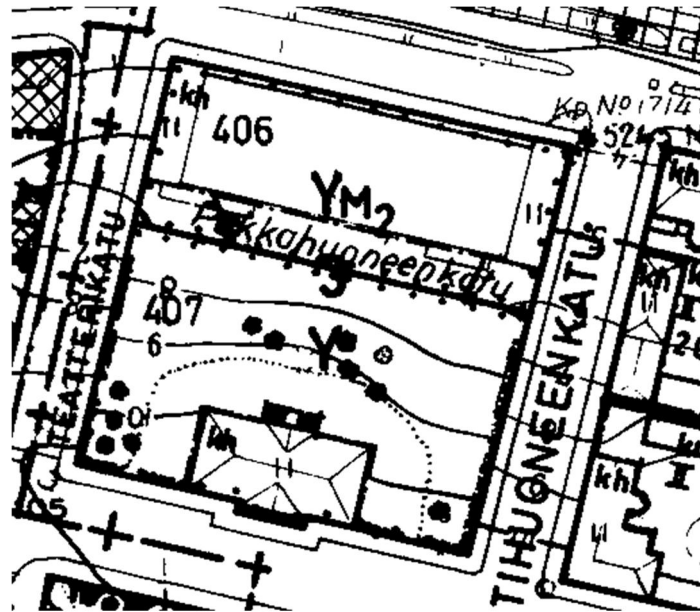
Itäpäädyssä säilytetty porrashuone oli arkkitehdin työselityksen mukaan tarkoitus maalata aikakauden mukaisilla eli entisöivillä värisävyillä. Tila maalattiin kuitenkin lopulta kokonaan valkoiseksi.

8 Laajennuksen suunnittelu ja rakentaminen 1997–2000

Jo vuonna 1981 oli suunniteltu Raatihuoneen keittiön sijoittamista maan alle rakennuksen restaurointisuunnittelun yhteydessä, samaan kohtaan, johon taidemuseon laajennus lopulta toteutettiin (Muistio Geoinsinöörit Oy 13.2.1981, Teknisen toimialan arkisto). Tämän vuoksi maaperän rakennettavuus tuossa kohdassa oli tiedossa, kun alueelle laadittiin uutta asemakaavaa vuosina 1992–1995.

Porin Etelärannan kehittäminen oli huolestuttanut asukkaita, jotka olivat lähestyneet kirjeellä kaupunginhallitusta 22.4.1991. Tämän vuoksi Satakunnan museo teki Turun ja Porin lääninhallitukselle 22.12.1992 esityksen Kivi-Porin alueen asemakaavan muuttamisesta. Mikä Etelärannan kehittämisessä oli asukkaita huolestuttanut, ei käynyt ilmi asemakaavaselostuksesta. (Asemakaavamuutoksen selostus, Teknisen toimialan arkisto)

18.2.2022

Ote vuonna 1992 voimassa olleesta asemakaavasta, jossa pisteviivalla on merkitty museorakennusten korttelialue YM₂. Museon laajennusalue on kaavassa Pakkahuoneenkatu.

Asemakaavamuutokseen ryhdyttiin ja uudistetussa asemakaavassa (lainvoimainen 1.10.1996) taidemuseon rakennus oli suojeltu ja laajennukselle osoitettu sijoitus Raatihuoneen tontin rinteeseen, Pakkahuoneenkata rajaavan muurin taakse. Laajennuksen korkeus oli määritelty maastoon sopeutuvaksi ja yhteys taidemuseoon saatiin kaavan mukaan toteuttaa enintään kolmella lasisella yhdyskäytävällä. Aidat, ulkoportaat, puurivit ja kiveykset alueella tuli asemakaavan mukaan säilyttää.

Museoissa oli toimintaan tullut mukaan entistä enemmän museopedagogiikkaa ja toisaalta yleisöpalveluprosesseja pyrittiin jatkuvasti kehittämään. Porin taidemuseossa oli museolehtori aloittanut jo vuonna 1990 ja kun taidekoulu siirtyi pois rakennuksesta vuonna 1991, otettiin vapautuneet tilat museotoiminnan ja etenkin juuri museopedagogiikan sekä yleisötyön käyttöön. Vuonna 1992 alkoi mm. lasten työpajatoiminta. Samaan aikaan tulivat lisäksi tietokoneet museoon, mikä tarjosi uusia ulottuvuuksia toiminnalle.

Laajennuksen tarve lienee noussut esiin niin museon toiminnallisten uudistusten myötä kuin halusta saada lisää ja uudenlaista näyttelytilaa. Yhtenä ajatuksena taustalla oli todennäköisesti myös Maire Gullichsenin taidesäätion (jonka kokoelmat ovat Porin taidemuseon kokoelmien taustalla) toive saada säätion kokoelmia esille useammin. Vaikka varastotiloista oli ollut puutetta lähes alusta alkaen, sisältyi laajennusosan tilaohjelmaan oikeastaan vain näyttelytilaa IV-konehuoneineen.

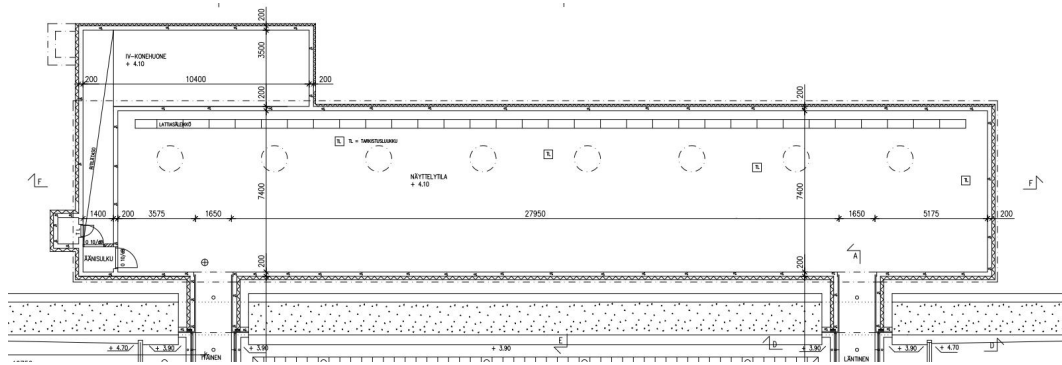
Laajennusosan suunnitelmat tilattiin Arkkitehdit Ky:n Kristian Gullichsenilta, joka oli suunnitellut myös taidemuseon vanhan osan. Samalla tehtiin joitain tilallisia muutoksia myös vanhaan osaan. Nämä on käsitelty kohdassa ”Muutokset”.

Laajennusta suunniteltiin ja samaan aikaan paikalla tehtiin arkeologisia tutkimuksia sen selvittämiseksi, onko paikalla jäljellä rakenteita vanhemmasta asutuksesta. Arkeologien tutkimusten avulla löydettiin hyvin säilynyt luonnonkivikellari, joka todettiin 1600-luvulta peräisin olevaksi.

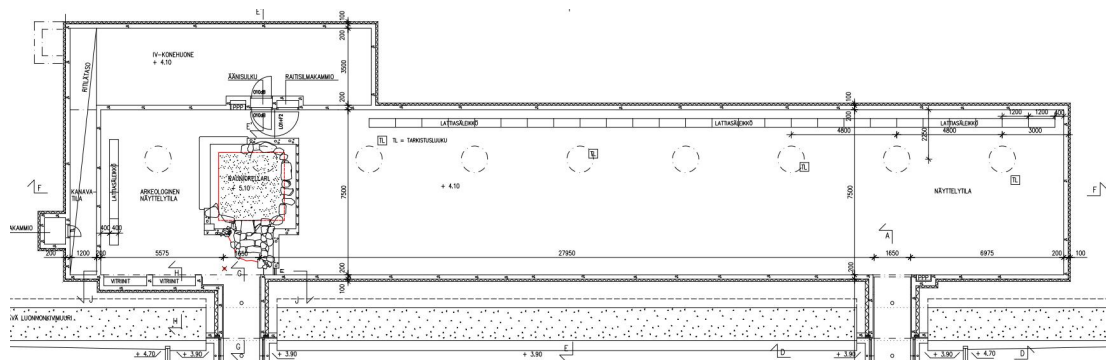
Kellarin ikä ja hyvä kunto johtivat siihen, että Museovirasto edellytti sen säilyttämistä joko siten, että laajennusta siirretään ja kellari jää maan sisälle tai että kellari konservoidaan osaksi näyttelytilaa. Arkkitehti Gullichsen suhtautui Museoviraston lausunnon

18.2.2022

mukaan ymmärtäväisesti ajatukseen konservoida kellari osaksi tilaa. Konservoitavan kellarin liittäminen osaksi laajennusta aiheutti sen, että rakennusta pidennettiin molemmista päistä 1,8 m ja kattoikkunoiden määrä kasvoi kahdeksasta yhdeksään.

Suunnitelma ennen kellarin löytymistä. (Arkkitehdit Ky 29.5.1998)

Suunnitelma kellarin löytymisen jälkeen. (Arkkitehdit Ky 5.3.1999)

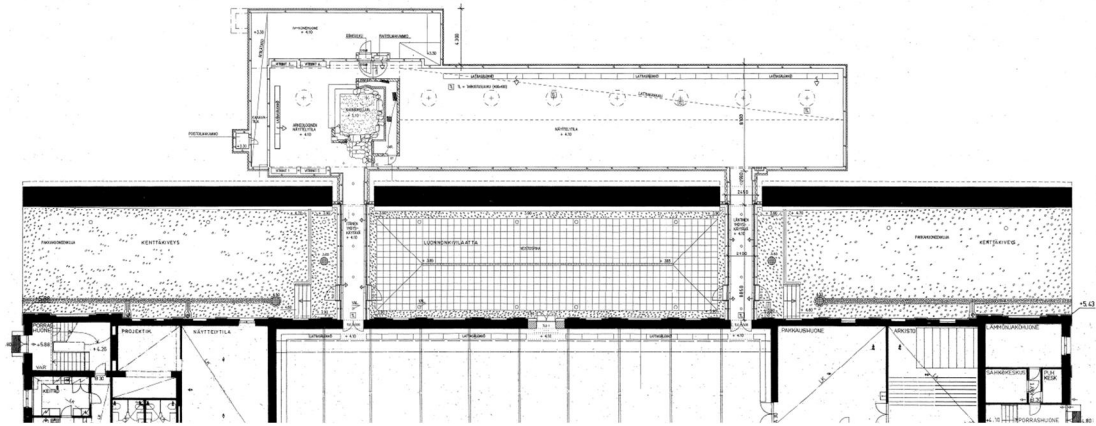
Konservoidun kellarin liittäminen osaksi suunnitelmaa saattoi johtua siitä, että jos kellari olisi peitetty takaisin maan sisälle ja laajennusta siirretty, se ei olisi enää sijoittunut symmetrisesti suhteessa vanhaan tulli- ja pakkahuoneeseen. Lasikäytävien sijainteja olisi ollut hankala muuttaa, koska vanhan rakennuksen oviaukkojen paikat määrittivät ne. Lopputulos on joka tapauksessa erittäin onnistunut ratkaisu.

Laajennusosa sijoittuu lähes täysin maan alle. Sen päällä on terassi, jonne nousevat kattoikkunat ja se yhdistyy vanhaan tulli- ja pakkahuoneen rakennukseen kahden lasikäytävän kautta. Vanhalle Pakkahuoneenkadulle lasikäytävien, vanhan rakennuksen ja laajennuksen "julkisivuna" toimivan luonnonkivimuurin rajaamaan tilaan sijoitettiin veistospiha. Mielenkiintoista on, että arkkitehti Kristian Gullichsen oli esittänyt jo 1960-luvulla Pakkahuoneenkataa käytettäväksi museon veistospihan, mutta vasta laajennuksen myötä tämä ajatus vasta toteutui. Ehkä syynä oli osittain se, että laajennuksen myötä Pakkahuoneen katu tuli aidosti osaksi museota ja toisaalta veistospihasta oli mahdollista tehdä suljettava tila, jossa veistokset ovat turvassa.

18.2.2022

Laajennusosana on pääasiassa näyttelytilaa, mutta siellä on myös tiloja palveleva IV-konehuone sekä konservoitu vanha luonnonkivikellari 1600-luvulta. Kellari jakaa tilan kahteen eri kokoiseen osaan ja on toisaalta itse osa näyttelyä.

Laajennus yhdistyy vanhaan osaan kahden lasikäytävän avulla. Niiden väliin on sijoitettu veistospiha. (Piiustus Arkkitechdit Ky 20.10.1997)

Laajennuksen ideoita sen suunnittelija, arkkitehti Kristian Gullichsen kuvaa Arkkitehti-lehden artikkelissa seuraavasti. Laajennusosana on ulospäin lähes näkymätön. Kaksi aineetonta lasikäytävää yhdistää sen vanhaan osaan. Laajennusosan kattoikkunat eli valokuilut muodostavat eräänlaisen tilataideteoksen puistoon. Sommitelma on aksiaalinen ja vanha ja uusi osa ovat toistensa vastakohdat. Vanhan pakkahuoneen näyttelysali on avoin, dynaaminen ja arkinen, kun laajennus on puolestaan hermeettinen, staattinen ja sakraali. Laajennuksen sisälle konservoitu vanha kellari vahvistaa laajennuksen harrasta tunnelmaa.

Laajennuksen rakentaminen alkoi keväällä 1999 ja harjannostajaiset olivat lokakuussa 1999. Valmiiksi laajennus saatiin vuonna 2000 ja avajaisia vietettiin 10.6.2000.

Laajennusosan suunnittelijat olivat Arkkitechdit Ky, Kristian Gullichsen ja Jyri Haukka-vaara, rakennesuunnittelijana oli Porin kaupungin Tekninen palvelukeskus, Janne Heinävaara, LVISA-suunnittelusta vastasi Insinööritoimisto Olof Granlund Oy, Risto Nikkilä ja Veijo Happonen ja Timo Salonen, pohjarakennussuunnittelijana toimi Geoinstituutti Oy, Tapani Korpinen ja vanhan kellarin konservointityöt suorittivat Konservointikonsultit Lena Wikström ja Mirja Kanerva.

Kaksi kuvaa laajennuksen rakentamisen ajalta. Pakkahuoneenkadun kivimuri oli pystyssä koko rakentamisen ajan ja yhdyskäytävien aukot vain puhkaistiin siihen. Kuvat Porin Taidemuseon valokuva-arkisto.

18.2.2022

9 Arkkitehtuurista

Arkkitehti Kristian Gullichsen (1932–2021)

Porin taidemuseon suunnittelija, Kristian Gullichsen oli jo aiemminkin ollut kiinnostunut taidemuseosuunnittelusta. Hän oli osallistunut vuonna 1957 Tanskassa, Aalborgissa taidemuseon suunnittelukilpailuun, jonka lopulta voitti Alvar Aalto. Lisäksi Gullichsenin diplomityön aiheena vuonna 1960 oli ollut taidekeskus. Vuonna 1962 hän oli suunnitellut taidegalleria Artekille uudet tilat Pohjoinen Esplanadikatu 27:ään.

Porin taidemuseon suunnittelutyön alkaessa Gullichsen toimi Rakennustaiteen museon näyttelypäälikönä (1965–67). Tässä toimessa hän suunnitteli mm. 1967 Alvar Aalto -näyttelyn, joka oli esillä Helsingissä ja Tukholmassa. Joten Gullichsenilla oli kokemusta paitsi museosuunnittelusta myös näyttelysuunnittelusta, vaikka kyse ei ollutkaan taidenäyttelystä.

Taidemuseon toteutuksen siirtyessä jatkuvasti eteenpäin, Gullichsen ehti perustaa Arkkitehdit Ky -nimisen toimiston yhdessä Erkki Kairamon ja Timo Vormalan kanssa vuonna 1973. Lopulta Porin taidemuseo valmistuessaan 1981 tuli tämän toimiston nimiin.

Kristian Gullichsenin kotitausta liittyy myös vahvasti taiteeseen, koska hän oli Porin taidemuseon taustalla olleen voimahahmon, Maire Gullichsen poika. Lapsuuden kodin taidemyönteinen ilmapiiri on varmasti antanut hyvän lähtökohdan taidemuseon suunnittelulle. Lisäksi Kristian Gullichsen oli vierailut useissa taidemuseoissa maailmalla, esimerkiksi Ruotsin Moderna Museetissa ja Tanskan Louisanassa, ja kerännyt niistä taidemuseokuvastoa alitajuntansa varastoon. Myös lapsuuden kodilla, Villa Mairealla, on varmasti ollut vaikutusta Gullichsenin henkilökohtaisen arkkitehtuurikuvaston muodostumisessa. Siinä ympäristössä hän oli myös tottunut näkemään taidetta. Toinen perhepiiristä vaikutteita antanut paikka voivat olla Artekin tilat, etenkin galleria, jossa esiteltiin nykytaidetta. Siellä hän oli myös ollut auttamassa näyttelyiden ripustuksessa.

Kristian Gullichsen, sen lisäksi että hän oli saanut kotoaan vahvan suhteen taiteeseen ja taiteen maailmaan, ystävystyi itsekin oman aikansa taiteilijoiden kanssa. Hyvät suhteet taidemaailmaan ulkomailla ja kotimaassa antoivat varmasti myös arkkitehdille ajatuksia siitä, millainen on hyvä näyttelytila.

Kristian Gullichsen teki pitkän ja tuotteliaan uran monipuolisena arkkitehtina. Hän toimi myös taiteilijaprofessorina vuodet 1988–1993. Hänen kenties tunnetuimpia töitään ovat Kauniaisten kirkko ja Pieksämäen kulttuurikeskus. Gullichsenille myönnettiin professorin arvonimi vuonna 1986, Pro Finlandia -mitali vuonna 1996 ja Prinssi Eugen -mitali vuonna 2004. Vuoden betonirakennepalkinnon hän on saanut kolme kertaa ja vuonna 2010 hänet vihittiin Aalto-yliopiston kunniatohtoriksi.

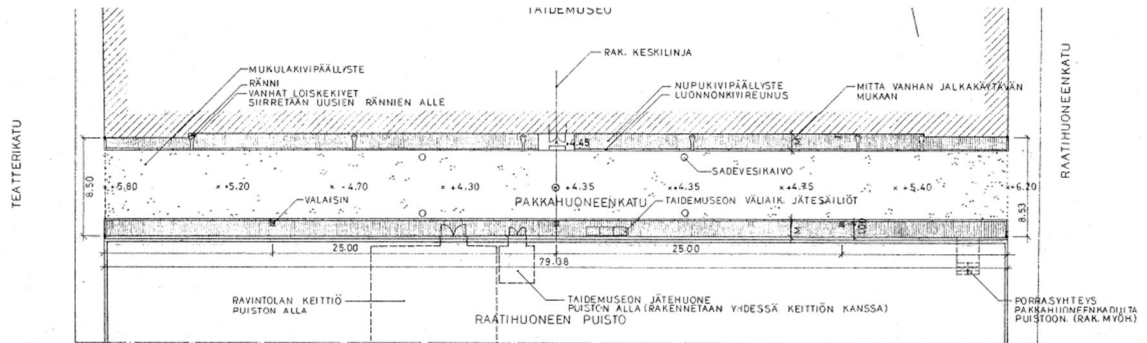
Ympäristön käsittely

Taidemuseon ensimmäinen vaihe

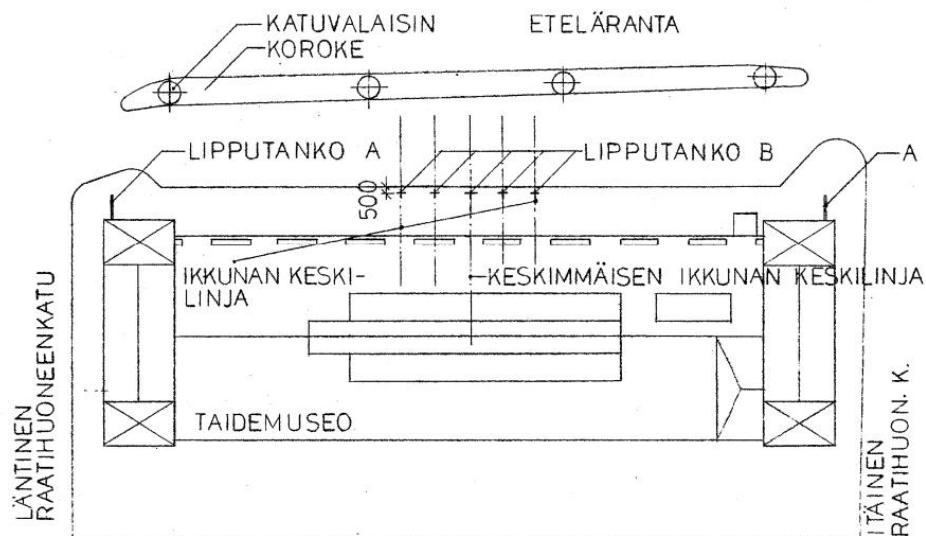
Taidemuseo sijoitettiin vanhaan tulli- ja pakkahuoneeseen siten, että kaupunkikuvallinen näkymä ei oikeastaan muuttunut. Vaikka ison näyttelyhallin kattoon tehtiin kattoikkunat, ne jäivät uudelleen rakennetun kattokaiteen taakse päänäkymässä eli joelta päin katsottaessa. Kattoikkunat on lisäksi sijoitettu lappeille siten, että rakennuksen harja on ehjä kuten sen 1800-luvun kivirakennuksessa tulee olla. Kattoikkunathan olisi voitu sijoittaa myös keskelle harjaa, jolloin harjasta olisi tullut aineettomampi, mutta silloin kaupunkikuvallinen näkymä olisi muuttunut.

18.2.2022

Raatihuoneen puistosta suunniteltiin porrasyhteyttä Pakkahuoneenkadulle, mutta sitä ei toteutettu. Kättylän mukaan syynä oli vuonna 1972 voimaan tullut asemakaava, joka esti kajoamisen Raatihuoneen puiston kivimuriin (Kättylä s.77).

Pakkahuoneenkadun suunnitelma, jossa näkyy myös suunniteltu porrasyhteys Raatihuoneen puistoon Raatihuoneenkadun vieressä. Arkkitehdit Ky 1.10.1981.

Taidemuseon eteen asennettujen lipputankojen sijainti suhteessa rakennukseen on suunniteltu harkiten. Arkkitehdit Ky 14.4.1981.

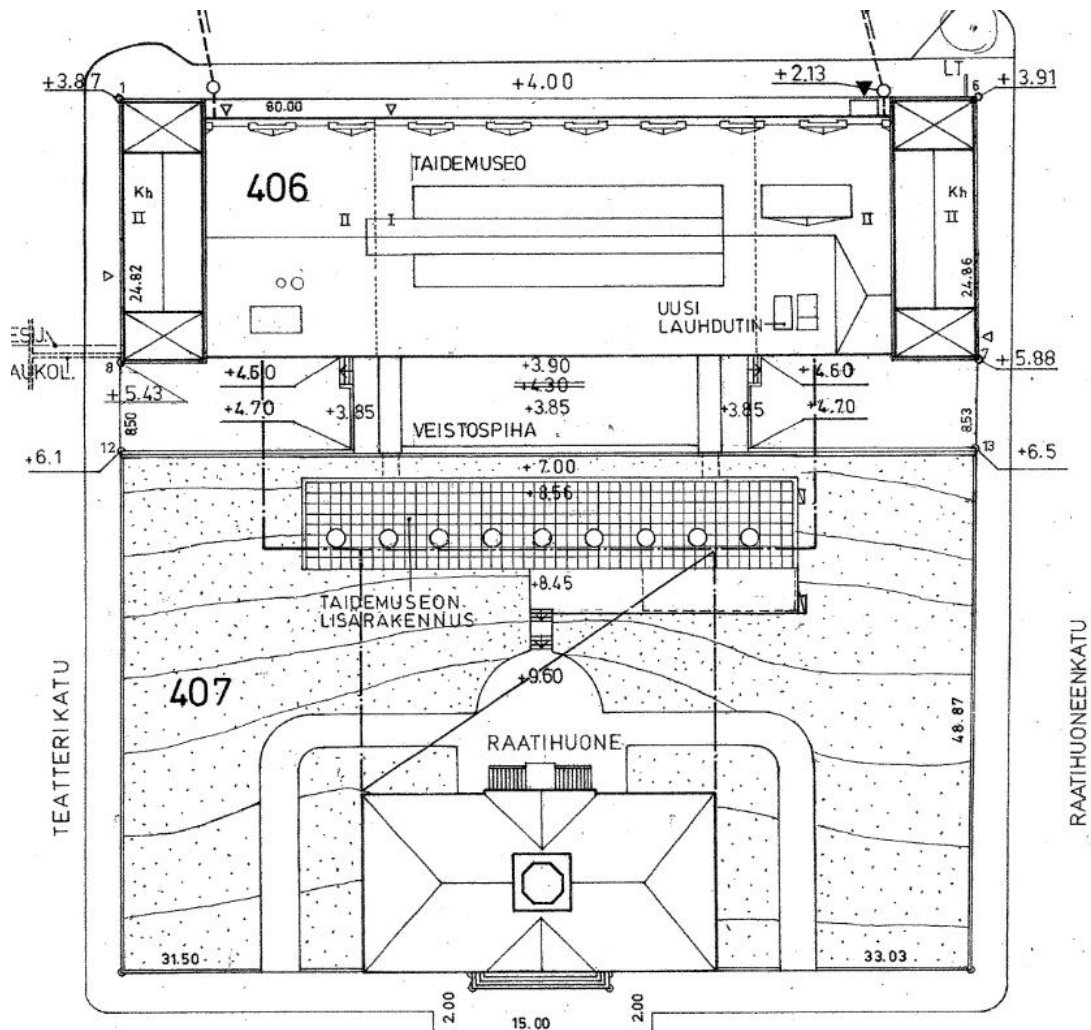
Taidemuseon laajennus

Laajennuksen sijoituksen määritteli siis vuonna 1996 lainvoiman saanut asemakaava, jossa taidemuseon laajennusala oli sijoitettu Raatihuoneen puiston rinteeseen, maan alle. Tämä ratkaisu säilytti edelleen näkymän joelta ennallaan. Pakkahuoneenkatu sen sijaan muuttui ikään kuin osaksi museota, vaikka se säilyikin pääosin avoimena kaupunkitilana.

Taidemuseon uusi ja vanha osa liittyvät toisiinsa lasikäytävin, joiden väliin jää veistospiha. Veistospihan kohdalla Pakkahuoneenkadun pinnan korkoa laskettiin noin 50 cm. Lasikäytävien ja vanhan tulli- ja pakkahuoneen päätyjen ohitse kulkevien katujen väliset osat vanhasta Pakkahuoneenkadusta ovat jääneet hieman epämääräisiksi tiloiksi, jolla ei ole erityistä käyttötarkoitusta.

18.2.2022

Laajennus sijoittuu Raatihuoneen ja taidemuseon vanhan osan eli tulli- ja pakkahuoneen väliin. Laajennus erottuu Raatihuoneen puistossa laatoitettuna terassina, jossa on rivistö pyöreitä katokkunoita. Arkkitehdit Ky 20.10.1997.

Taidemuseon tilaratkaisut

Alkuperäinen osa vanhassa tulli- ja pakkahuoneessa

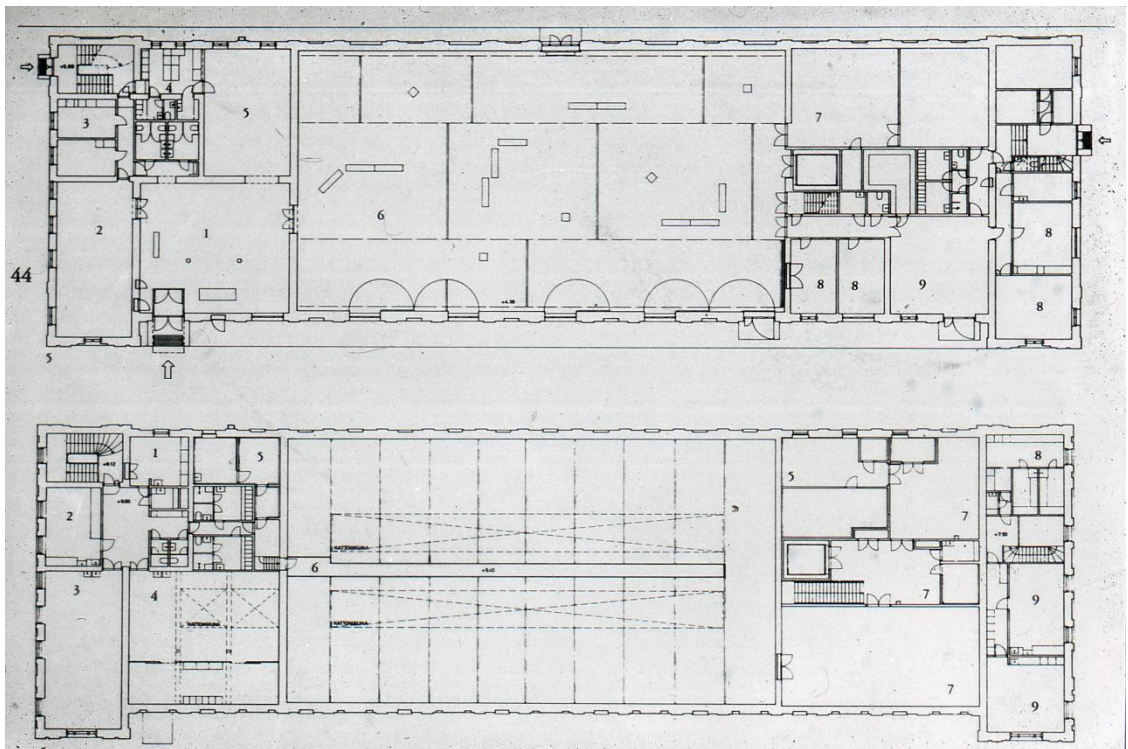
Porin taidemuseon rakennus sijoittuu vanhaan tulli- ja pakkahuoneeseen. Taidemuseoksi muuttamisen yhteydessä rakennuksen sisätilat purettiin keskiosan kohdalla kokonaan, mutta ulkoseinät ja julkisivut sekä päätyjen väliseiniä säilytettiin. Vanha porrashuone rakennuksen itäpäädyssä säilytettiin tilana ennallaan.

Rakennuksen keskelle sijoitettiin sen "sydän" eli suuri näyttelyhalli, joka on korkea ja auki lattiasta kattoon. Sen tilaa oli mahdollista jakaa kattoon kiinnitettyihin kiskoihin ripustettujen siirtoseinien avulla. Lisäksi pohjoisseinän ikkunat oli mahdollista sulkea kääntyvien luukkujen avulla. Luukuista oli mahdollista myös muodostaa seinäkkeet ikkunoiden vierelle. Näyttelyhalli oli muuten täysin suljettu Pakkahuoneenkadun suuntaan, keskellä näyttelyhallin ulkoseinää oli vain yksi ovi kadulle. Kadun pinta oli hieman korkeammalla kuin näyttelyhallin, joten oven edessä oli hallissa kahden askelman porras.

18.2.2022

Rakennuksen päädyissä on kahdessa kerroksessa pienempiä tiloja. Itäpäädyn ensimmäisessä kerroksessa olevat oli tarkoitettu museovierailijoita varten: pieni näyttelytila (jota käytettiin myös luentotilana), aula, kahvio keittiöineen ja wc-tilat. Lisäksi oli kaksi huonetta museon työntekijöille: lepohuone ja arkistohuone. Itäpäädyn toinen kerros oli taidekoulun käytössä ja siellä olivat piirustus- ja maalausluokka, toimisto ja työhuone sekä sosiaalitalat. Kattoikkunoin varustettua maalausluokkaa oli mahdollista käyttää myös näyttelytilana (Kättylä s.68).

Länsipäädyssä oli ensimmäisessä kerroksessa toimistoja, kirjasto ja pakkaushuone. Toiseen kerrokseen oli sijoitettu valokuva-laboratorio sekä kaksi ateljeetilaa sekä näiden lisäksi taideteosvarastot. Taideteoksia varten oli iso tavarahissi suuresta näyttelyhallista toisen kerroksen aulaan. Länsipäädyssä oli lisäksi molemmissa kerroksissa teknisiä tiloja kuten IV-konehuoneita.

Toteutuneet pohjapiirrokset. Ylemmässä, ensimmäisen kerroksen pohjapiirroksessa yksi ajatus siitä, miten ison näyttelyhallin voi jakaa liikuteltavilla seinäkkeillä. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.

Alkuperäisen tilaratkaisun idea on selkeä. Yleisö- ja näyttelytilat ovat itäpäädyssä ja suuri sali liittyy näihin ison lasioven välityksellä. Museon toimistot ja muut aputilat ovat pääosin länsipäädyssä, itäpäädyssä olivat vain taukotila ja arkistohuone (lehtileikehuone). Itäpäädyn toinen kerros oli taidekoulua varten ja tekniset tilat olivat länsipäädyssä.

Taideteosten kuljetus museoon oli suunniteltu ison näyttelysalin nurkasta, pohjoisjulkisivusta, jossa yksi kaariaukoista oli rakennettu oveksi. Taideteosvarastot olivat toisessa kerroksessa ja niihin oli pääsy tavarahissillä isosta näyttelysalista. Isosta salista samalla tasolla oli länsipäädyssä versta (pakkaushuone), jossa voitiin tehdä näyttelyrakenteita.

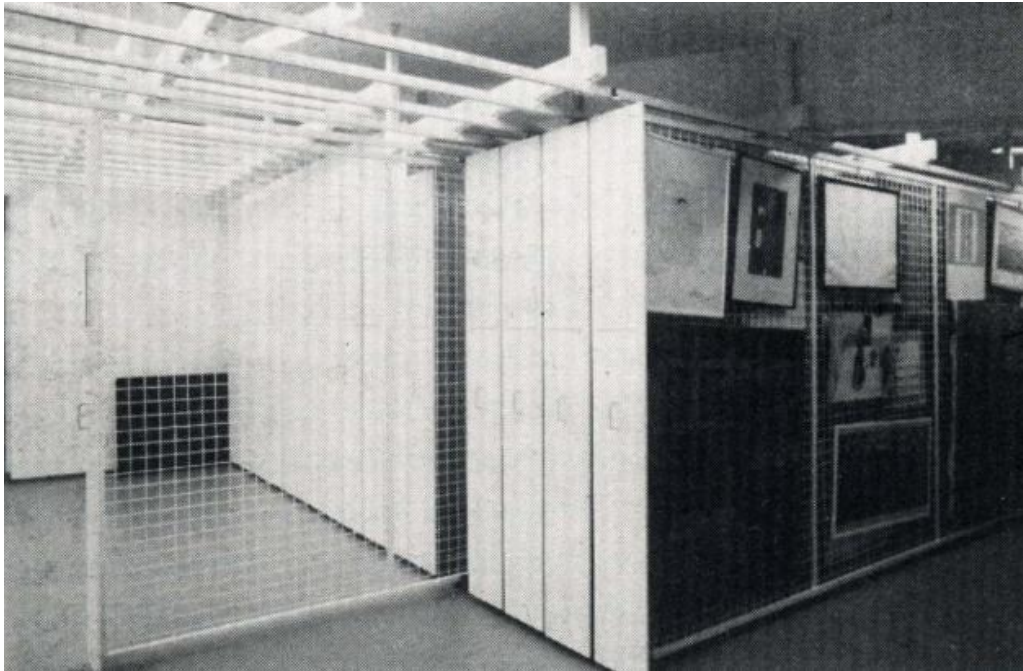
Kun vierailija saapui museoon, hän tuli tuulikaapin kautta aulaan, jossa ensin oli vastassa taideteos tuulikaapin vastakkaisella seinällä. Lipunmyyntitiski oli sijoitettu

18.2.2022

hienovaraisesti tuulikaapin viereen. Tämä mahdollisti aulan käyttämisen myös näyttelytilana. Aulasta museovieraan oli mahdollista joko siirtyä isoon saliin tai aulan viereiseen pienempään näyttelytilaan tai kahvilaan.

Henkilökunnan toimistotilat oli sijoitettu länsipäättyyn, mutta taukotila itäpäättyyn. Näin henkilökunnan oli kuljettava ison salin näyttelyn läpi siirtyessään toimistosta kahvitauolle tai päinvastoin. Taidekoulun käytössä olivat itäpäädyn toinen kerros ja osa länsipäädyn toista kerrosta. Näihin molempiin tiloihin oli erilliset portaat suoraan kadulta, joten niitä oli mahdollista käyttää myös museon ollessa kiinni.

Tauluvarasto teräsverkkoseinäkkeineen länsipäädyn toisessa kerroksessa. Kuva taidemuseon vuosikertomus 1981.

Kirjastotila länsipäädyn ensimmäisessä kerroksessa. Kuva taidemuseon vuosikertomus 1981.

18.2.2022

Laajennusosa

Laajennus on tiloiltaan oikeastaan yksi näyttelysali, jonka päätyyn muodostuu pienempi tila, kun paikalle 1600-luvulla rakennettu ja laajennuksen yhteydessä konservoitu luonnonkivikellari jakaa tilan kahteen osaan. Laajennuksen toisen päädyn taakse on lisäksi upotettu IV-konehuone.

Laajennusosa muodostaa Raatihuoneen puistoon laatoitetun terassin, josta nousee kattoikkunoiden rytmikäs rivistö. Teknisenä rakenteena niiden lisäksi ovat puistossa näkyvissä IV-konehuoneen raittiin ilman sisäänotto ja jäteilman ulospuhallus.

Laajennuksen vanhaan osaan yhdistävien käytävien väliin on rakennettu valoisa veistospiha. Tila on kattamaton ja sinne on pääsy lasikäytävistä sekä vanhan osan isosta näyttelysalista.

Laajennusosan, Siiven, pääsali ja tilanjakajaksi konservoitu 1600-luvun kellaritila. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.

Laajennusosan pienempi tila itäpäädyssä vuonna 2004 näyttelyn Maire Gullichsen ja 1930-luku näyttelyn aikaan. Kuva Porin taidemuseon valokuva-arkisto.

18.2.2022

Laajennuksen katto toimii terassina Raatihuoneen puistossa. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto, ajankohta todennäköisesti juuri Siiven valmistumisen jälkeen vuonna 2000.

Laajennus näkyy maisemassa hyvin vähän. Pääasiassa lasikäytävät Pakkahuoneenkadun poikki ja terassi kattoikkunoineen Raatihuoneen puistossa. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto, ajankohta todennäköisesti juuri Siiven valmistumisen jälkeen vuonna 2000.

18.2.2022

Taidemuseon arkkitehtuurista

Alkuperäinen osa vanhassa tulli- ja pakkahuoneessa

Rakennuksen julkisivuissa säilytettiin Gustaf Nyströmin niille antama asu. Muutokset julkisivuissa tehtiin hyödyntämällä olemassa olevia aukkoja ja tekemällä niihin uusia ikkuna- tai ovirakenteita. Rakennus haluttiin selkeästi säilyttää ennallaan kaupunkikivussa ja muutokset keskitettiin sisätiloihin.

Sisätiloissa hyödynnettiin niin paljon vanhoja rakenteita ja tiloja kuin oli järkevää rakennuksen tulevan toiminnan kannalta. Johtavana ajatuksena ollut ison näyttelytilan muunneltavuus johti siihen, että rakennuksen keskiosalla purettiin sisätiloista kaikki rakenteet pois, jotta saatiin aikaan suuri, yhtenäinen tila.

Rakennuksen sisätilojen, etenkin yleisölle avoimien tilojen, alkuperäinen luonne oli lämmin ja kutsuva. Taidemuseosta ei selkeästikään haluttu suunnitella elitististä kulttuurirakennusta, vaan sen haluttiin olevan helposti lähestyttävä. Tämä lienee ollut osittain myös Maire Gullichsenilta tullutta ajattelua, joka oli mm. Artekin tuotannon taustalla.

Rakennuksessa oli materiaalien avulla osoitettu tilojen luonnetta ja käyttötarkoituksia. Materiaalit olivat luonnollisia ja sopusoinnussa vanhojen tulli- ja pakkahuoneen tiili-muurien kanssa. Rakennuksen eteläseinän aukot oli jo aiemmin muurattu tai muurattiin pääosin umpeen ja näin saatiin aikaan Gullichsenin usein käyttämä aihe, muurimainen seinä. Vain kahvilan ja sen keittiön ikkunat jätettiin auki, jotta auringonvalo ulottui näihin työ- ja oleskelutiloihin.

Kahvila alkuperäisellä paikallaan ja alkuperäisessä asussaan. Lattia on kookosmattoa, katto puuta ja kahvilan myyntitiski lakattua puuta ja valkoista levyä. Ikkunat tuovat auringon tilaan. Kalusteet ovat Artekin tuotantoa. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.

Taidemuseorakennuksen ydin oli iso, muunneltava näyttelysali, jolle luonnetta ja mitataavaa antavat erityisesti lämmin tiililattia ja kevyt teräsristikkorakenteinen katto, jonka rakenteiden lomaan on sijoitettu talotekniikka näkyviin. Tiililattiassa voi nähdä viittauksen Villa Maireaan tai Louisianan taidemuseoon. Mielenkiintoista on, että

18.2.2022

vuoden 1969 työselityksessä isoon näyttelysaliin on määritelty lattia kuivapuristetusta 40 cm x 40 cm betonilaatoista, mutta toteutus tehtiin lopulta tiililaatoilla.

Kattoikkunoiden kautta ja pohjoisseinän ikkunoista tuleva valo tekee tilasta ilmavan. Kattoikkunoiden lasit ovat opaalilasia. Valo tilassa on mahdollisimman tasainen, kun se tulee opaalilasisten kattoikkunoiden ja ateljeetyyppisten pohjoisikkunoiden kautta. Alun perin niin kattoikkunat kuin isot kaari-ikkunat on ollut mahdollista peittää, jos näyttely vaatii pimeyttä. Iso näyttelysali on vaikuttava tilallinen elämys ja toisaalta tilaa on mahdollista käyttää hyvin monin erilaisin tavoin.

Ison näyttelysalin siirtoseinien lähtökohtana ovat Gullichsenin mukaan olleet japanilaisen talon liukuseinät, jotka toisaalta ovat osa kiinteää perusrakennetta, toisaalta siitä irrallaan. (Kättylä s.61)

Aula ja siihen liittyvät tilat olivat sukua näyttelysalille. Niiden lattioiden kookosmattopinta (Helsingin Mattotehdas Oy) vastasi luonnollisuudessaan ja lämmössään näyttelysalin tiililattiaa. Niissä voi nähdä muistuman Artekin myymälöistä ja gallerioista, joissa samaa lattiamateriaalia oli käytetty. Kattopinnat olivat puuta ja kattojen detailointiin oli kiinnitetty erityistä huomiota. Puisissa katoissa voi myös nähdä viittauksia Villa Maireaan. Sisääntuloaulan alkuperäinen lipunmyyntitiski oli hyvin eleetön ja sijoitettu suora-kulmaisesti tilaan. Se oli tyyliiltään samantyyppinen kuin kahvilan alkuperäinen myyntitiski.

Aula alkuperäisessä asussaan ja arkkitehti Kristian Gullichsen kävelemässä kohti ikkunaa. Lattia on kookosmattoa, katto puuta ja lipunmyyntitiski lakattua puuta ja valkoista levyä samaan tapaan kuin kahvilan myyntitiski. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.

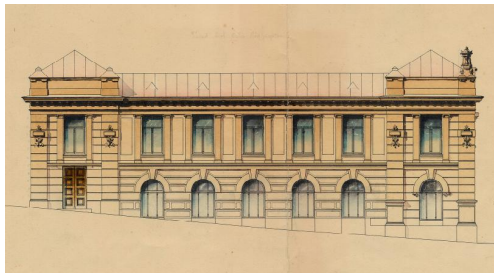

Aula alkuperäisessä asussaan toimi myös näyttelytilana. Lipunmyyntitiski oli sijoitettu hienovaraisesti tuulikaapin viereen. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto, ajankohta todennäköisesti 1970–80-luku.

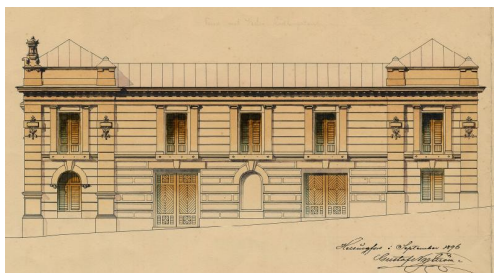
18.2.2022

Itä- ja länsipäädyssä oli materiaalien avulla kuvattu toimintaa tiloissa. Itäpäädyn taidekoululle varatuissa huoneissa lattiapintana oli korkki (Oy Wicaders Ab), joka oli lämmin ja luonnollinen kuten kookosmatto, mutta sopi paremmin tiloihin, joissa tehdään taidetta sen katselemisen sijaan. Toimistotiloissa länsipäädyssä lattiapintana oli lämmin ja akustisesti miellyttävä linoleumi ja käytävillä kulutusta kestävä keraaminen laatta. Toimistotiloissa katot olivat puuta, huolellisesti detaljoituna kuten aulassa ja siihen liittyvissä yleisötiloissa. Länsipäädyn toisen kerroksen ateljeetilat olivat ”työtilaa” jossa lattiat olivat laatoitettuja samalla harmaalla laattalla kuin toimistotilojen käytävät. Katot oli vain tasoitettu ja maalattu.

Itäpäädyssä kerrosten väliseen liikenteeseen käytettiin vanhaa tulli- ja pakkahuoneen porrasta, länsipäätyyn suunniteltiin uusi porras. Molempien päätyjen porrashuoneisiin on käynti suoraan kadulta ja itäpäädyn vanhaan portaaseen liittyvä ulko-ovi on myös alkuperäinen. Itäpäädyssä on säilytetty korjaten lisäksi vanhat puuikkunat puisine ikkunapenkkeineen. Länsipäädyssä ikkunat ovat vanhan mallin mukaan tehtyjä uusia puuikkunoita ja ikkunapenkit betonia. Tämä lienee perua tulli- ja pakkahuoneen tilajärjestelyistä, joissa itäpäädyssä olivat lämmitetyt toimistohuoneet ja siksi myös ”hienot” ikkunapenkit. Länsipäädyssä toisaalta suurin osa nykyisistä ikkuna-aukoista oli puuluukuilla varustettuja haalausaukkoja, joten niissä ei ollut edes ikkunoita, mitä säilyttää.

Itäpäädyn julkisivu, rinnastuskuva Nyström 1897 ja Gullichsen 1977. Kaari-ikkunoiden jako on ollut T-mallinen alusta alkaen, Nyströmin piirustuksessa esittämää jakoa ei toteutettu kuin pohjoisjulkisivun päätyjen kaari-ikkunoissa. Mutta arkkitehti Gullichsen on todennäköisesti saanut Nyströmin piirustuksesta ajatuksen pohjoisjulkisivun isojen ikkunoiden jakoon.

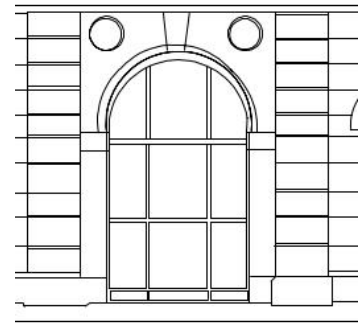
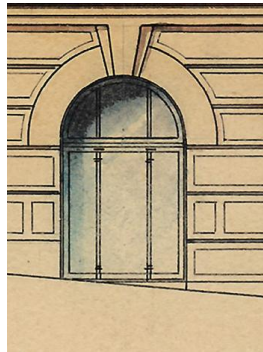

Länsipäädyn julkisivu, rinnastuskuva Nyström 1987 ja Gullichsen 1977.

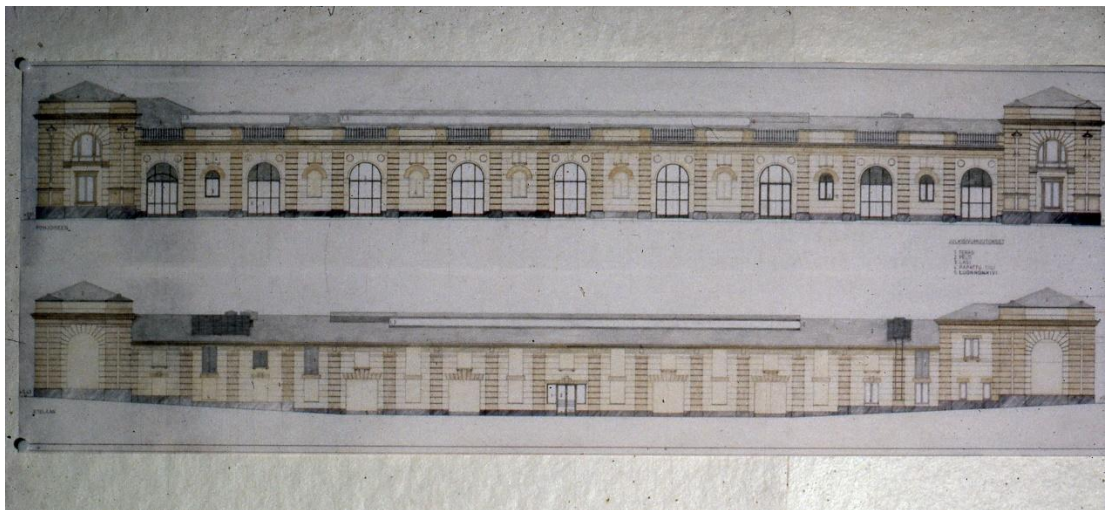
Selkeästi uudet ikkunat ja ulko-ovet on tehty teräslasirakenteina, jotka ovat sukua ison näyttelysalin kattorakenteille siroudessaan. Ne erottuvat julkisivuissa selkeästi uutena, mutta hienovaraisena kerrostumana, vaikka muuten julkisivujen hahmo haluttiin säilyttää Gustav Nyströmin luomassa asussa. Pohjoisjulkisivun teräslasi-ikkunoiden jako lie-nee saanut inspiraation rakennuksen päädyissä olevista toisen kerroksen kaari-ikkunoista ja Nyströmin alkuperäisistä itäpäädyn ikkunoihin suunnitellusta jaosta. Ensimmäisissä arkkitehti Gullichsenin luonnoksissa vuodelta 1967 jako oli kuusiruutuinen, mutta lopullinen jako on mielenkiintoisempi ja muistuttaa suhteiltaan vanhoja kaari-ikkunoita pohjoisjulkisivun päätyjen toisen kerroksen ikkunoissa.

18.2.2022

Rinnastuskuvat Nyströmin suunnitelmasta päätyjen toisen kerroksen pohjoisjulkisivun ikkuna, itäpäädyn ensimmäisen kerroksen ikkuna ja lopulta arkkitehti Gullichsenin ison näyttelyhallin kaari-ikkuna. Tämä noudattaa ajatusta säilyttää Nyströmin aika julkisivuissa ja toisaalta sitä on laajennettu tuomalla Nyströmin ajatuksia myös uudisosiin.

Taidemuseoksi muutetun tulli- ja pakkahuoneen julkisivut. Ylhäällä pohjoisjulkisivu kohti jokea ja alhalla eteläjulkisivu Pakkahuoneenkadulle. Alkuperäiset Nyströmin kaari-ikkunat päätyjen pohjoisjulkisivuissa ja uudet teräspuitteiset ikkunat kaariaukoissa muistuttavat puitejaoltaan toisiaan. Aulan ja toimistotilojen eli rakennuksen kaksikerroksisten osuuksien kaari-ikkunoiden ylin osa on ummessä. Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.

Porin taidemuseon alkuperäisessä arkkitehtuurissa on viitteitä taidemuseoarkkitehtuurin historiaan. Iso näyttelysali on ikään kuin varhaisten museoiden sisäpiha tai ylävalollinen pääsali. Toisaalta iso halli edustaa rakennusaikansa ajatusta vapaasti jaettava tilasta, jossa yleisö voi itse valita reittinsä. Halliin suunnitellut seinäkkeet ja kaari-ikkunoiden seinäkkeiksiin taittavat ikkunaluukut edustivat sitä muunneltavuutta, jota taidemuseoissa, etenkin modernin taiteen museoissa, haettiin juuri 1960- ja 1970-luvulla.

Talotekniikan sijoittaminen näkyviin ison salin kattorakenteiden lomaan noudattelee ideaa, jota oli samoihin aikoihin valmistuneessa Pompidou-keskuksessa Pariisissa käytetty. Tiililattiaan liittyvien tekniikkakaivojen kannet ovat harjattua messinkiä, samoin kuin ison näyttelyhallin reunoilla olevat, lämpöpatterisyvennyksiä suojaavat ritilät. Arkkitehti on ottanut talotekniikan sijoitussuunnittelun osaksi arkkitehtuuria, mikä tekee rakennuksesta eheän. Talotekniikka ei nouse suunnittelemattomasti esille, vaan se on osa kokonaisuutta.

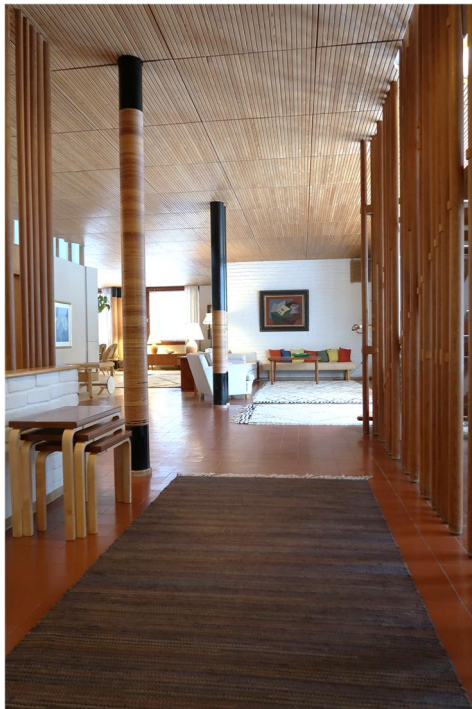
Tiililattia isossa näyttelysalissa on joko muistuma Villa Maireasta, jossa arkkitehti Gullichsen on nähnyt äitinsä taidekokoelmaa esillä tai Louisiana-museosta, jossa on käytetty vastaavaa lattiapintaa. Louisianassa on tiililattiassa myös vastaavat ritilät

18.2.2022

suojaamassa lämpöpattereita ikkunoiden edessä kuin Porin taidemuseon isossa näyttelysalissa. Samoin suuret ikkunat joen suuntaan voivat olla viittaus Louisianan taidemuseon ajatukseen ympäristön ja näyttelytilan rajan hämärtymisestä ja niiden yhteyden luomisesta. Kookosmatto aulassa ja siihen liittyvissä tiloissa puolestaan muistuttaa Artekin 1950-luvun tiloja ja sitä on käytetty myös Villa Maireassa.

Mahdollisia Porin taidemuseon arkkitehtuurikuvaston lähteitä: vasemmalla Louisianan taidemuseo (kuva wikimedia commons 14.2.2022 CC BY SA 2) ja oikealla Villa Mairean eteisaula (kuva Anu Laurila, julkaisu Villa Mairea -säätön luvalla 14.2.2022). Molemmissa on tiililaattalattia ja valkoiset seinät. Louisianassa ulkotila tulee osaksi sisätilaa samoin kuin Porin taidemuseossa oli tavoitteena saada jokimaisema osaksi tilaa. Maireassa on lattialla kookosmatto irtomattona.

Yleiskuva Villa Mairesta ruokahuoneen vierestä kohti takkanurkkausta. Porin taidemuseossa toistuvia materiaaleja ovat puiset alakatot ja laattalattiat. (kuva Anu Laurila, julkaisu Villa Mairea -säätön luvalla 14.2.2022)

Laajennusosa eli Siipi

Laajennusosaa kutsutaan nimellä Siipi. Se on tilana hyvin levollinen, mitä korostavat lattian harmaa luonnonkivi ja seinien ja katon valkoisuus. Siivessä on suorastaan sakraali tunnelma, mikä syntyy pyöreiden kattoikkunoiden tilan keskelle luomasta valosta reuna-alueiden jäädessä hämärään. Tilan alas laskettu katto on jätetty irti seinästä Pakkahuoneenkadun puolella, mikä luo tilaan aivan erilaisen tunnun, kuin jos tila olisi ”ehjä laatikko”.

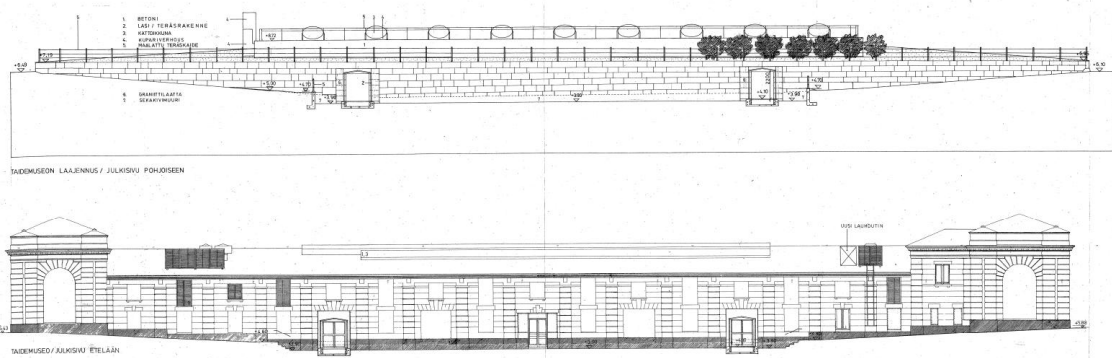
18.2.2022

Vanha kivikellari tuo rakennukseen aivan erityisen ulottuvuuden kertoen siitä, miten paikalla on ollut elämää jo pitkään. Jos museovieras saapuu Siipeen itäisen lasikäytävän kautta, tulee hän ensin hyvin pieneen tilaan, josta konservoidun kivikellarin nurkalta aukeaa näkymä varsinaiseen näyttelytilaan.

Pientä tilaa on alun perin käytetty mediataiteen tilana, MEDIApisteenä, jossa oli yleisön käyttöön tarkoitettu tietokone. Tämä oli aikanaan hyvin edistyksellistä toimintaa.

Laajennusosalla ei ole varsinaisesti julkisivuja, koska se on upotettu maan alle, Pakkahuoneenkattua rajaavan 1800-luvun lopun kivimuurin taakse. Laajennus liittyy kivimuuriin ja ikään kuin jatkaa sitä materiaalimaailmansa avulla. Lasikäytävien päätteinä olevat kulut vanhan kivimuurin läpi on pinnoitettu Korpilahden mustalla graniitilla, jolla on haluttu jäljitellä kivimuuria. Lasikäytävien ja laajennuksen lattiasa piti alun perin käyttää betonipintaa, mutta koska sen tekijöitä ei Suomesta tuolloin löytynyt, tehtiin lattiat kalkkikivistä. (Kivi-lehti 1/2001 ja Teknisen toimialan arkisto)

Laajennusosan lasikäytävissä voidaan nähdä viittauksia Louisianan taidemuseon eri tiloja yhdistäviin lasikäytäviin. Itse maanalaisessa laajennusosassa pyöreät kattoikkunat tuovat mieleen jossain määrin Alvar Aallon Viipurin kirjaston kattoikkunat ja toisaalta arkkitehti Gullichsenin vuonna 1989 valmistuneen kulttuurikeskus Poleenin kattoikkunat. Myös Pekka Pitkäsen Pyhän Ristin kappelissa on kanttorien ja urkuriin käytävä, jossa on samaa ylävalojen luomaa tunnelmaa kuin Porin taidemuseon laajennusosassa. Täysin maanalaiseen tilaan liitettyinä kattoikkunat saavat aikaan aivan erityisen pyhän tunnelman ja ne ikään kuin kutsuvat sijoittamaan kukin ikkunan alle jonkin aivan erityisen teoksen.

Laajennuksen julkisivupiirustus sekä tuli- ja pakkahuoneen julkisivu laajennuksen rakentamisen jälkeen. Yhdyskäytävät sijoitettiin vanhojen oviaukkojen kohdalle ja käynti veistospihalle vanhaan ikkunoiden reunustamaan oviaukkoon. Arkkitehdit Ky 20.10.1997.

Arkkitehti Gullichsenin omia ajatuksia arkkitehtuurista ja Porin taidemuseosta

Keskustelu-kirjassa (s. 55) arkkitehti Gullichsen toteaa, että: ”Nykyisin taidemuseoissa museorakennus on pääasia ja taide alibi talon pystyttämiseen. Teoksilla sitten koristellaan näitä oivallisia tiloja. Porin taidemuseossa on ihan käänteinen ajatus.”

Keskustelu-kirjassa arkkitehti Gullichsen kertoo, että hänellä oli ollut Porin taidemuseota suunnitellessaan esikuvana jossain määrin Tukholman Moderna Museet.

Arkkitehti-lehdessä 1982 Gullichsen kuvaa isoa näyttelysalia ”hangaarityypiseksi” monikäyttötilaksi ja kuvaa miten rakennuksen tekniikka on näyttelysalissa sijoitettu kattoristikon varaan. Muunneltavuus, ”dynaaminen taidenäyttelytoiminta”, on ollut hänelle

18.2.2022

tärkeää ja siksi isoon saliin on suunniteltu siirrettävät seinäkkeet, joilla tila voidaan jakaa erilaisiin tilayhdistelmiin. Gullichsenin mukaan pakkahuoneen rakennuksen koko ja muoto antoivat kiitollisen lähtökohdan, mutta rakennuksen sisätilojen alkuperäiset rakenteet olivat täysin soveltumattomat taidemuseokäyttöön. *”Alkuperäisen, sinänsä kiinnostavan rakenteen purkaminen oli asetettujen tavoitteiden johdonmukainen, joskin valitettava seuraus”* hän kirjoittaa.

Rakennustaiteen seuran haastattelussa (vuonna 2000) Gullichsen puolestaan muistelee, miten kauhuissaan Museovirasto oli ajatuksesta purkaa tullin- ja pakkahuoneen sisätilat ja säilyttää vain julkisivut. Itse hän oli sitä mieltä, että vanha ”pylväsmeri” rakennuksen sisällä sekä vanha vino maapohjainen lattia eivät olisi soveltuneet taidemuseolle, vaan silloin rakennukseen olisi pitänyt perustaa vaikka tullilaitoksen museo. Vaikka rakennussuojelijat paheksuivat sisätilojen käsittelyä, olivat taiteilijat ja taidemuseon henkilökunta olleet tyytyväisiä tehtyyn ratkaisuun. Taidemuseon johtaja Marketta Seppälä oli sanonut kesällä 1998, että pakkahuoneeseen tehty näyttelyhalli on niin hyvä, ettei parempaa ole vielä Suomessa tehty.

Gullichsenin on itse kuvannut taidemuseon kokonaisuutta laajennuksen jälkeen siten, että vanha osa on dynaaminen ja ekstrovertti, laajennus staattinen ja introvertti. Eli että iso halli aukeaa taivasta kohti ja joelle päin, kun taas laajennusosa on umpinainen. Mutta Gullichsenin mukaan tämä ajatus ei ollut laajennusta tehtäessä kirkkaana, vaan se on jälkeenpäin tullut toteamukseen.

Rakennustaiteen seuran haastattelussa nousee esille eräs arkkitehtoninen idea, jota Gullichsen on omien sanojensa mukaan käyttänyt usein töissään, eli ”seinähulluus”. Tämä tarkoittaa sitä, että rakennuksen toinen puoli on ikään kuin jatkuva muuri. Idea on tullut Jörn Utzonin omasta talosta, jonka toinen puoli on jatkuva muuri, jossa on vain rakennuksen sisäänkäynti. Porin taidemuseossa julkisivu Pakkahuoneenkadulle ja Raatihuonetta kohden on alun perin ollut hyvin umpinainen. Vain kahvilan tiloihin on ollut ikkunoita eteläseinässä.

Rakennustaiteen seuran haastattelussa Gullichsen mainitsee myös kiinnostuksestaan Buckminster Fullerin ajatusta ”performance per pound” -kohtaan, jonka yhden ilmene-
mismuodon voidaan Porin taidemuseon teräsristikkokaton olevan. Eli suorituskyvyn per painoyksikkö tuli olla juuri oikea, rakenteita ei saanut ylimitoittaa.

Paikan henki oli tärkeä Gullichsenille. Toisaalta hänen mielestään tehtävät, joissa paikalla oli henki, olivat harvassa. Porin taidemuseon osalta en löytänyt kirjallista tietoa hänen ajatuksistaan paikan hengestä, mutta ainakin rakennuksen luonne ja ulkoasu arvokkaassa historiallisessa ympäristössä on säilytetty hyvin niin taidemuseon alkuperäisen osan kuin laajennuksen kohdalla. Samaa ideaa on Arkkitehdit Ky:n Stockmannin tavaratalon laajennuksen kohdalla. Julkisivu on säilytetty kaupunkikuvallisista syistä, mutta taakse tehty käytännöllistä uutta tilaa. Paikan henki on säilynyt.

Paikan henkeen liittyy myös Kokemäenjoki, joka on tärkeä elementti Porin kaupungissa ja Satakunnassa ja tärkeässä roolissa kaupungin historiassa. Gullichsen halusi säilyttää rakennuksen yhteyden jokeen ja erityisesti joen pintaan. Tämän vuoksi hän halusi avata pohjoisjulkisivun isot aukot ikkunoiksi.

Arkkitehtuurin esikuvista kysyttäessä Gullichsen toteaa matkustamisen olevan tärkeää, koska silloin tallentaa alitajuntaansa asioita, ja kun on tarpeeksi laaja varasto, niin aina tarpeen tullen sieltä pulpahtaa sopivia mielikuvia, joita voi sitten yhdistellä uudeksi arkkitehtuuriksi. Kirjan Gullichsen / Kairamo / Vormala esipuheessa Colin St. Wilson kiittelee Gullichsenia juuri rikkaista arkkitehtonisista siteerauksista, joka Wilsonin mukaan osoittaa, miten vahva Gullichsenin modernin arkkitehtuurin kielitaito on.

18.2.2022

Muiden arvioita Porin taidemuseon arkkitehtuurista

Keskustelua aikanaan herätti se, miten tulli- ja pakkahuone muutettiin taidemuseoksi. Sitä, miten taidemuseo on sijoitettu vanhaan tulli- ja pakkahuoneeseen ei voida ehkä kutsua restauroinniksi rakennuksen osalta, mutta kaupunkikuvallisesti ratkaisu on ollut ehdottoman säilyttävä. Uudet toiminnot, tilat ja rakenteet on sijoitettu vanhan kuoren sisälle siten, että raatihuone rakennuksen etelä- ja yläpuolella on säilyttänyt asemansa kaupunkimaisemassa. Itse tulli- ja pakkahuoneen rakennus puolestaan on säilyttänyt ulkoisen hahmonsaa, mutta sisätiloissa on pyritty vastaamaan mahdollisimman hyvin taidemuseon toiminnallisiin tarpeisiin. Taidemuseon tilat vanhojen muurien sisällä on suunniteltu käytännöllisiksi ja siinä määrin eleettömiksi, että ne antavat tilaa taiteelle, jota varten rakennus on olemassa.

Rakennus oli jo siinä vaiheessa, kun taidemuseota suunniteltiin, tunnistettu kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi ja lisäksi se sijaitsi Porin historiallisesti merkittävässä ympäristössä, minkä vuoksi Museovirasto antoi lausunnon (19.3.1978) taidemuseon suunnitelmista. Siinä esitettiin suunnitelmista poiketen pohjoisjulkisivussa olevien ikkunaluukkujen säilyttämistä, mutta todettiin muuten pakkahuoneen säilyttämisen ja ottamisen kulttuuripalvelujen käyttöön olevan ”harvinaislaatuinen ja onnistunut rakennussuojelutoimenpide”. Lausunnon olivat allekirjoittaneet Museoviraston ylijohtaja ja valtionarkeologi C. J. Gardberg sekä osastonjohtaja Antero Sinisalo.

Professori, FT Henrik Lilius puolestaan ei pitänyt Porin taidemuseon korjausta onnistuneena rakennuksen uusiokäyttönä, koska siinä oli säilytetty vain julkisivut, kun rakennussuojelun tavoite on säilyttää rakennuksen kokonaisuus toiminnallisesti ymmärrettävänä. Lilius totesi Porin taidemuseon korjauksen olevan mitä puhtainta perusrantamista tai suorastaan uudisrakentamista, ei restaurointia. Silti hän piti lopputulosta esteettisesti onnistuneena. (Leimu s.65)

Arkkitehti-lehden päätoimittajana ja Rakennustaiteen museonjohtajana toiminut arkkitehti Marja-Riitta Norri kuvaa Porin taidemuseon rakennusta siten, että siinä on kaksi osaa: palladiaaninen päärakennus ja grotto (eli laajennusosa), jotka yhdistyvät toisiinsa aineettomien lasikäytävien avulla. Norri kirjoittaa myös, että taidemuseon tila hengittää ja kattoikkunat tuovat tasaisen valon tilaan, kun taas kaari-ikkunoista avautuu näkymä joelle. Näyttelysalin kattoristikkoa Norri pitää viittauksena tulli- ja pakkahuoneen syntyvaiheiden suuriin rakennusteknisiin oivalluksien. (Theory free zone s. 65)

Professori ja arkkitehti Vilhelm Helander puolestaan pitää Porin taidemuseota vanhan hyötyrakennuksen uudelleenkäytön pioneerityönä kirjoittaessaan historiallisista kerrostumista arkkitehtuurissa. Helander kuvaa Gullichsenin toteutusta ”radikaaliksi leikkaukseksi” ja ”taidehangaariksi”, jonka laajennusosaan raatihuoneen juurella on kapseloitu Porin kaupungin alkuajoilta periytyvä kiviholvi. (Theory free zone s. 91)

Maire Gullichsenin juhlakirjassa ”Kyse on aikamme taiteesta” on haastateltu useita taiteilijoita, joiden töitä on Maire Gullichsenin taidesäätiön kokoelmissa. Kaikki pitävät taidemuseorakennusta erittäin onnistuneena taiteen esittämisen näkökulmasta ja Jorma Hautala on jopa sitä mieltä, että se on malliesimerkki siitä, millainen taidemuseon tulee olla.

18.2.2022

10 Rakenteista

Pakkahuoneen muutos taidemuseoksi

Pakkahuone oli pääosin kylmää tilaa, jossa oli runsaasti pilareita molemmissa kerroksissa ja kulku kerrosten välillä tapahtui muutamia yksivartisia puuportaita pitkin. Vain itäpäädyssä oli lämmitettyjä toimistohuoneita ja hieno porrashuone.

Aivan ensimmäisessä vaiheessa 1960-luvulla rakennesuunnittelijana saattoi olla Insinööritoimisto Paloheimo & Ollila, jonka tarjous rakennesuunnittelutyöstä vuodelta 1968 on teknisen toimialan arkistossa. Toteutuneen taidemuseorakennuksen rakennesuunnittelu tehtiin Porin kaupungin omana työnä, rakennusvirastossa. Piirustusten allekirjoittajana on yleensä Keijo Heinävaara. Seuraavat kuvaukset rakenteista perustuvat rakennustapaselostukseen 1969 (Arkkitehtitoimisto Kristian Gullichsen), rakennusselitykseen (Arkkitehdit Ky 1978) ja rakennepiirustuksiin.

Ensimmäisessä rakennustapaselostuksessa taidemuseota varten vuodelta 1969 on jonkin verran eroa lopullisiin suunnitelmiin lähinnä materiaalien suhteen. Ison näyttelytilan yläpohja oli suunniteltu kevytbetonilankuista, ulkoseinien sisäpintaan oli esitetty lisälämmöneristykseksi 70 mm Otso-levy eli kova mineraalivillalevy, joka rapataan ja alapohjarakenteen piti olla kaksinkertainen betonilaatta, jossa on lämmöneriste betonilaattojen välissä. Lisäksi tässä ensimmäisessä selostuksessa on erityisesti kehoitettu välttämään listoituksia esimerkiksi eri materiaalien liittymissä ja tekemään liittymät rakosaumoina. Tästä luovuttiin lopullisissa suunnitelmissa ja rakennuksessa käytettiin listoja. Ison näyttelysalin lattia piti 1960-luvun rakennustapaselostuksen mukaan tehdä betonilaatoista, mutta ne vaihtuivat tiililaatoiksi.

Vanhat ulkoseinät säilytettiin, mutta niistä poistettiin sisäpinoista vanhat rappaukset. Rakennuksen keskellä ollut kaariaukkoinen, kantava tiiliseinä ja poikittaiset väliseinät keskeltä rakennusta purettiin. Rakennuksen päädyissä säilytettiin pääosa muuratuista, kantavista väliseinistä.

Ison näyttelysalin kattoristikoita kantavat teräspilarit upotettiin ulkoseiniin. Ulkoseinien sisäpintaan tehtiin lisälämmöneristeeiksi ”syrjäkivimuuraus”, joka erotettiin vanhasta muurauksesta laastitasoituksella. Näin uudet teräspilarit jäivät piiloon seinien sisälle. Säilytettävissä tiiliseinissä muurattiin vanhoja aukkoja umpeen rakennuksesta puretuilla tiilillä. Julkisivuissa aukkojen ummistamiseen käytettiin suunnitelmien mukaan tiili-villa-tiili-rakennetta.

Kaikki alapohjat ja välipohjat purettiin lukuun ottamatta itäpäädyn porrashuonetta. Uusi alapohjarakenne oli pinnasta alaspäin lueteltuna: pintamateriaali, teräsbetonilaatta, lämmöneristeenä kova mineraalivilla 100 mm (1500 mm kaista ulkoseinien vieressä), kaksinkertainen muovikeltu ja vesijuntattu sora $\geq$ 300 mm. Uudet välipohjat tehtiin teräsbetonista.

Kaikki yläpohjat purettiin lukuun ottamatta vanhan porrashuoneen yläpohjaa. Vanha yläpohja säilyneessä porrashuoneessa oli korjattuna työselityksen mukaan alhaalta ylöspäin: vanha rappauspinta, vanha laudoitus, höyrynsulku, vanha kantava puurakenne, lämmöneriste 50 + 100 mm, Luja-levy, vanha vesikaton kantava rakenne, harvalaudoitus 25 x 100 mm ja sinkitty teräspelti.

Uudessa yläpohjassa rakennuksen päädyissä hyödynnettiin jonkin verran vanhoja kattotuoleja ja vesikaton aluslaudoitusta. Uusi rakenne oli seuraava alhaalta ylöspäin lueteltuna: kantava teräsbetonilaatta, höyrynsulku, lämmöneriste 50 + 100 mm ja koolaus, Luja-levy 11 mm, vanha vesikaton kantava rakenne, harvalaudoitus 25 x 100 mm, sinkitty teräspelti.

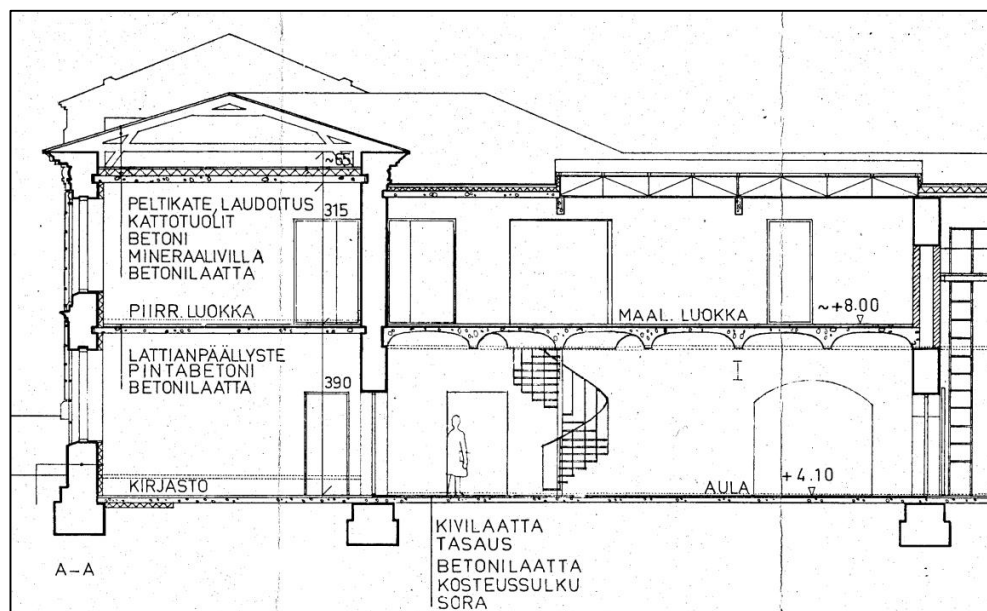

18.2.2022

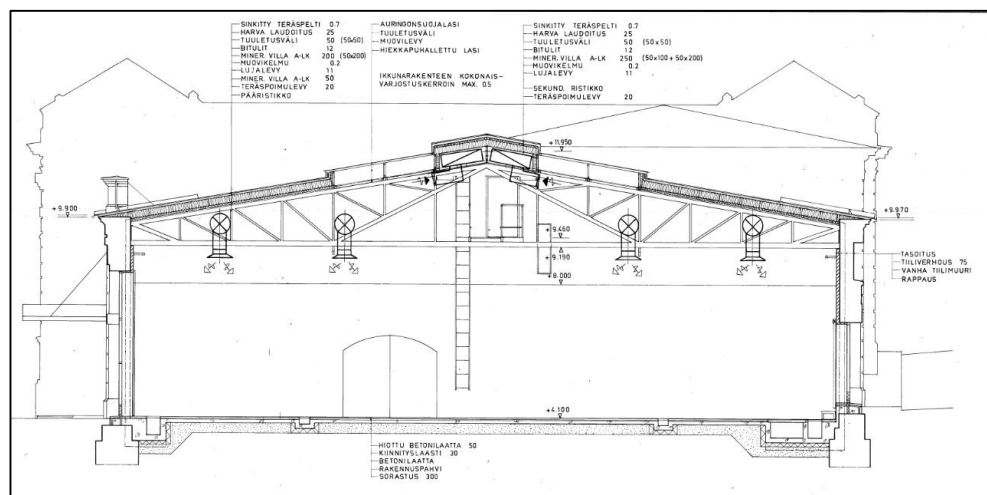
Ison näyttelytilan uusi yläpohja oli teräsrakenteinen. Rakenne oli suunnitelmien mukaan alhaalta ylöspäin lueteltuna: kantava teräsristikko ja teräsrortet, Luja-levy 11 mm, höyrynsulku, koolaus 50 x 220 mm, lämmöneriste 50 + 100 mm, Bitulit-levy 16 mm, tuuletusväli 50 mm, harvalaudoitus 25 x 100 mm ja sinkitty teräspelti. Palkkien varaan tehtiin teräsrakenteinen hoitosilta. Työselityksen mukaan näyttelytilan kattoristikkoon kiinnitettiin akustiset, ääntä vaimentavat alumiinirakenteiset levyt, joiden toinen pinta oli ääntä heijastava. Alusta asti näyttelytilan kattopinta on ollut kuitenkin aaltopeltiä, joka on reunaosiltaan rei'itetty akustisista syistä.

Yläpohjien lämmöneristeeksi oli työselityksessä kirjattu Karhuntaalja eli lasivilla.

Uusi yläpohja muualla kuin näyttelytilassa oli teräsbetonirakenteinen ja sen rakenne oli vastaava kuin näyttelytilassa höyrynsulusta lähtien ylöspäin.

Perusrakenteet leikkauksessa (pääpiirustus Arkkitehdit Ky 15.4.1977). Ummistetut aukot paksuissa tiiliseinissä suljettiin piirustusten mukaan muuraamalla aukon kohdalle seinäpintojen tasalle puolen kiven muurit, joiden väliin jäi tyhjä tila. Aulan lattiaan oli esitetty kivilaattaa, joka kuitenkin toteutusvaiheessa vaihtui kookosmatoksi.

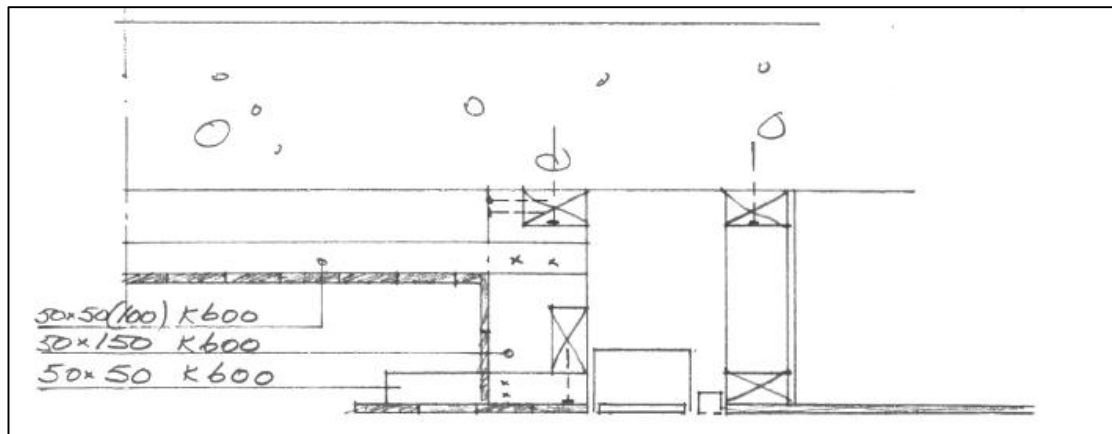
Perusrakenteet ja ilmanvaihto isossa näyttelyhallissa (LVI-Kontest 19.12.1979). Alapohjassa on tilan reunoilla kanaalit lämmitystä varten ja keskellä tilaa on kaksi syvennystä sähköille.

18.2.2022

Matalan osan pohjoisräystäälle palautettiin vanhan mallin mukainen kaiderakenne, jota työselityksessä kutsutaan nimellä ”taketti”. Se tehtiin tiilistä muuraamalla ja teräksestä. Kaide peitti joelta katsottuna näyttelysaliin rakennetut kattoikkunat.

Kaikki rakennuksen huonokuntoiset ikkunat ja luukut poistettiin ja uudet ikkunat tehtiin puusta vanhan mallin mukaan. Länsipäädyssä ei ollut montakaan puuikkunaa aukoissa, vaan suurimmassa osassa oli valokuvien mukaan puuluukut. Hyväkuntoiset ikkunat heloineen kunnostettiin. Ikkunapenkit tehtiin työselityksen mukaan uudestaan vanhan mallin mukaan ”huomioiden eristyksen vuoksi kasvanut ulkoseinän paksuus” ja vanhat ikkunapenkit kunnostettiin. Ikkunoiden ja ikkunapenkkien kunnostus tarkoitti itäpäätyä, jonka ikkunoista suurin osa on vanhoja ja jossa on nykyisinkin puiset, kauriisti detaljoidut ikkunapenkit. Itäpäätyhän oli se rakennuksen osa, jossa oli jo Gustav Nyströmin laajennuksesta lähtien ollut toimistotiloja ja siksi myös ikkunat ja ikkunapenkit olivat hienommat kuin varastotiloissa.

Pohjoisjulkisivun suurten oviaukkojen luukkujen tilalle ensimmäiseen kerrokseen asennettiin teräsrakenteiset ikkunat tai ikkunaovet ja isoon näyttelytilaan sekä maalausluokkaan tehtiin kattoikkunat, jotka varustettiin työselityksen mukaan alumiinisäleiköillä.

Aulassa ja siihen liittyvissä näyttelytiloissa sekä toimistoissa oli puiset alakatot. Niiden detaljit oli suunniteltu huolella. Arkkitehti oli ilmeisesti määritellyt alakattojen ulkoasun (viittaus arkkitehtikuviiin rakennekuvassa), mutta rakennepiirustus on laadittu Porin kaupungin rakennusvirastossa 21.11.1978.

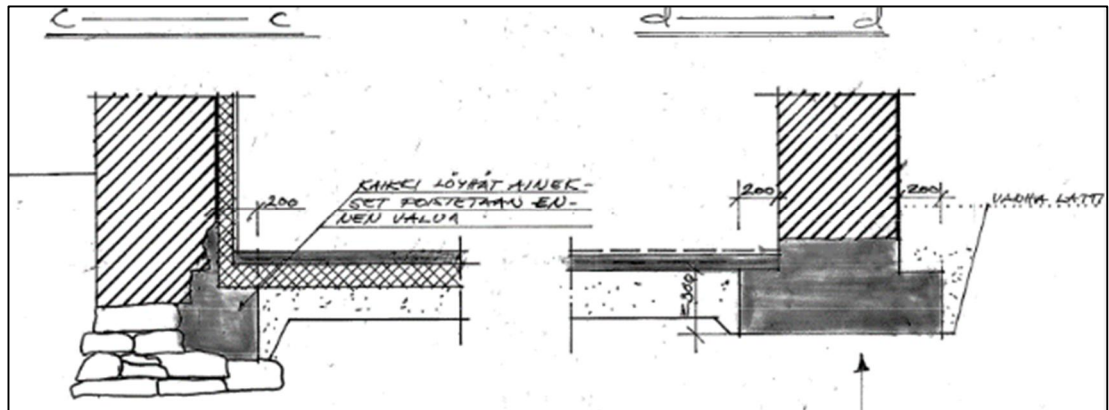
Vanhat ovet purettiin karmeineen, vain vanhan porrashuoneen ovet kunnostettiin alkuperäiseen asuunsa. Uudet ulko-ovet tehtiin teräsrunkoisina umpi- tai lasiovina samoin kuin kirjaston ja aulan pariovet. Muut väliovet tehtiin puurunkoisina.

Pääsisäänkäynnin ylle tehtiin teräsrunkoinen sadekatos.

Vanhassa porrashuoneessa pyrittiin työselityksen mukaan palauttamaan alkuperäinen vaikutelma käyttämällä ajalle luonteenomaisia käsittelytapoja ja värisävyjä. Maalaus todettiin kuitenkin suoritettavan lateksimaalilla. Lopulta porrashuone kuitenkin käytettävissä olleiden tietojen mukaan maalattiin kokonaan valkoiseksi.

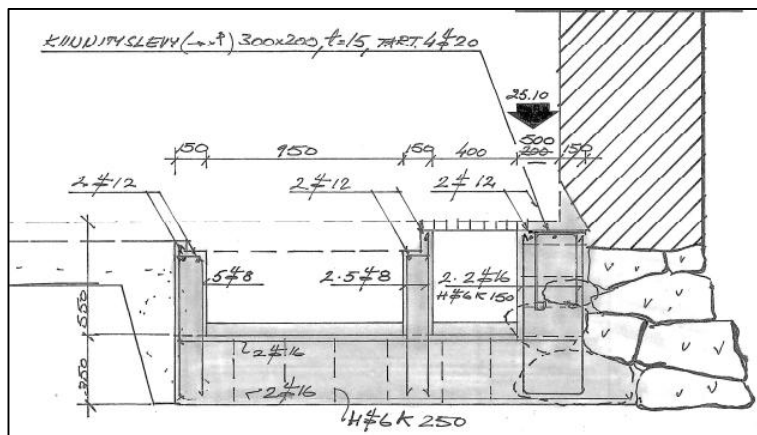
IV-kanavat asennettiin näkyviin tiloissa, joissa ei ollut alakattoa. Myös valaisimet asennettiin pinta-asennuksina muualle paitsi alakattoihin.

18.2.2022

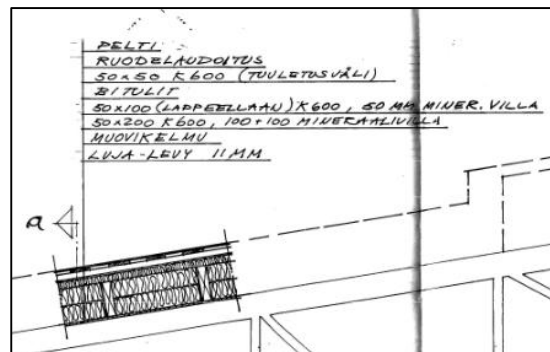
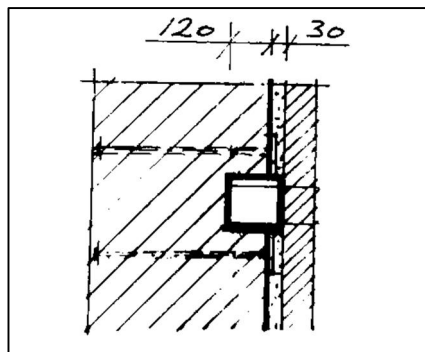

Rakennesuunnitelma Raatihuoneenkadun viereisen ulkoseinän ja nykyisen kahvilatilan ja aulan väliseinän perustuksista ja rakenteesta. CC on ulkoseinälinja ja dd on väliseinä umpeen muuratun vanhan oviaukon kohdalla. Todennäköisesti ulkoseinään ei ole lisätty eristystä (vinorudutettu kerros), koska ikkunapenkit sijaitsivat "oikein" suhteessa seinäpintaan. Piirustus Porin kaupungin rakennusvirasto 5.4.1978.

Alapohjassa ulkoseiniä kiertää betonirakenteinen luonnonkiviperustuksen manttelointi. Ison näyttelysalin alapohjassa on rakennepiirustusten mukaan seinien vierellä syvennys lämpöpattereille ja sen vierellä tekniikkakanava.

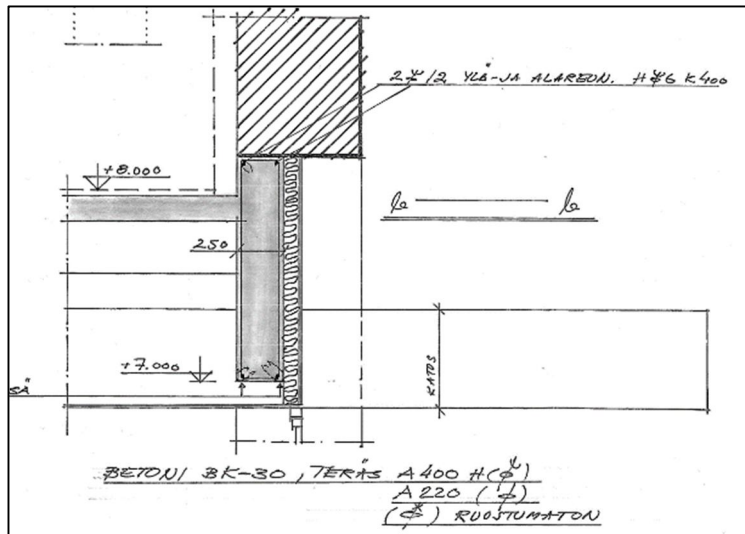
Leikkaus eteläseinän viereltä. Piirustus Porin kaupungin rakennusvirasto 23.10.1978.

Rakennepiirustus kattoristikkoa kannattavien teräspilareiden upottamisesta vanhoihin ulkoseiniin. Pilarin sisäpintaan muurattiin lappeelleen yksi tiilikerros ja vanhan muurauksen pinta tasoitettiin laastilla. Ison näyttelysalin yläpohjarakenne kattoristikoiden yläpuolella.

18.2.2022

Rakennepiirustus ulkoseinästä tuulikaapin ja sadekatoksen kohdalta. Ikkuna-aukon yläreunan rakenne on todennäköisesti samanlainen myös länsipäädyn ensimmäisen kerroksen toimistotiloissa pohjoisjulkisivussa.

Uudet väliseinät tehtiin puurunkoisina ja kipsilevypintaisina, lukuun ottamatta wc-tilojen jakoseiniä, jotka tehtiin muovilaminaatilla päällystetystä lastulevystä.

Näyttelytilaan tehtiin siirrettäviä seiniä, joissa oli alumiinirunko ja työselityksen mukaan pinta pellavakankaalla verhoiltua lastulevyä. Lopulta seinäkkeet ilmeisesti vain maalattiin, eikä pinnoitettu kankaalla. Maalausluokan ja varaston välinen liukuseinä itäpäädyn toisessa kerroksessa oli lastulevyä. Tauluvaraston ripustusseinät länsipäädyssä olivat teräsrunkoisia verkkoseiniä. Kahvion ja keittiön välinen avattava seinä oli työselityksen mukaan kuultokäsiteltyä mäntyä.

Sisäseinät maalattiin himmeällä lateksimaalilla paitsi kosteissa tiloissa alkydilakkamaalilla. Myös ikkunoiden rapatut pielet ja puuikkunat käsiteltiin alkydilakkamaalilla. Julkisivuihin oli arkkitehdin työselityksessä määritelty kalkkimaalaus sen jälkeen, kun rappauspinnat oli paikkakorjattu. Lopullisen ulkopuolen rappaus- ja maalaustyöselityksen (1980) laati kuitenkin Porin kaupungin rakennusviraston talonsuunnitteluosasto, ja siinä julkisivut määriteltiin käsiteltävän Kenitex-pinnoitteella.

Laajennus

Laajennusosa rakennettiin maan alle ja rakennustyön aikana vanha Pakkahuoneenkadun reunustava kivimuurin säilyi paikoillaan. Kivimuriin sahattiin aukot yhdyskäytäviä varten ja työselityksessä kehoitetaan huomioimaan, että aukon sivuille jäävät paadet säilyvät riittävän suurina. Koska Pakkahuoneenkadun pintaa laskettiin veistospihan kohdalla, oli vanhaa kivimuuria tuettava ja jatkettava alareunastaan. Tähän käytettiin aukkojen kohdalta purettuja kiviä. Myös tulli- ja pakkahuoneen sokkeliä oli täydennettävä maanpinnan madaltamisen vuoksi.

18.2.2022

Lattiapinnat suunniteltiin aluksi paikalla valettuina pintabetonilaattoina, joiden pinnassa on värillinen pintasirote. Sävyyn piti olla ”Ranskan harmaa”. Tämä kuitenkin muutettiin työn kuluessa ja lattiat tehtiin lopulta kalkkikivestä. Seinän ja lattian liittymässä ei ole jalkalistoja.

Konservoidun kellarin lattiapinta jäi noin 1 m korkeammalle kuin näyttelytilojen lattia. Sen vuoksi kellarin alapuolista hiekkakerrosta vahvistettiin maainjektioinnilla. Injektointi tehtiin joko vesilasilla tai mikrosementtilaastilla.

Yhdyskäytävien seinät ja katot tehtiin teräslasiseinäinä. Kattojen uloimmat lasielementit muodostavat pienet räystäät käytäville. Kattolasit on kiinnitetty teräsrunkoon liimamalla. Lasikattojen päällä on ritilärakenteet aurinko- ja lumisuojinina.

Konservoidun kivikellarin viereistä tilaa nimitetään työselityksessä arkeologiseksi näyttelytilaksi. Sen seinälle tehtiin kiinteät lasivitrinit arkkitehdin suunnitelmien mukaan.

11 Muutosvaiheet ja korjaukset

Rakennuksessa on tehty jonkin verran muutoksia, mutta alkuperäinen tilajako on pääosin säilynyt ennallaan. Tilojen käyttötarkoitukset sen sijaan ovat muuttuneet ja toisaalta museon käyttöön on hankittu lisätilaa muualta. Vuonna 1984 taidemuseo sai käyttöönsä Eteläranta 6:sta Porin Original-gallerian ja vuonna 1998 varastotilan osoitteessa Otavankatu 3.

Taidemuseon sisäänkäynnin viereen on sijoitettu Harry Kivijärven veistos Lokki, joka on porilaisten tunnustus ja lahja Maire Gullichsenille hänen täyttäessään 80 vuotta vuonna 1987.

Ensimmäisiä muutoksia rakennuksessa tapahtui vuonna 1991, kun itäpäädyn toisessa kerroksessa toiminut taidekoulu muutti pois ja tilat muutettiin luentosaliksi ja julkaisujen myyntipisteeksi. Itäpäädyyn kunnostettiin vuosikertomuksen mukaan tuolloin myös vierashuone, mutta saattaa olla, että vierashuone oli kuitenkin länsipäädyn toisen kerroksen luoteisnurkan huone. Länsipäädyyn varattiin tilat kehystys- ja kunnostustöille. Vuonna 1992 taidekoululta vapautuneissa tiloissa itäpäädyssä alettiin järjestää työpaatoimintaa päiväkotikäisille lapsille kahtena päivänä viikossa.

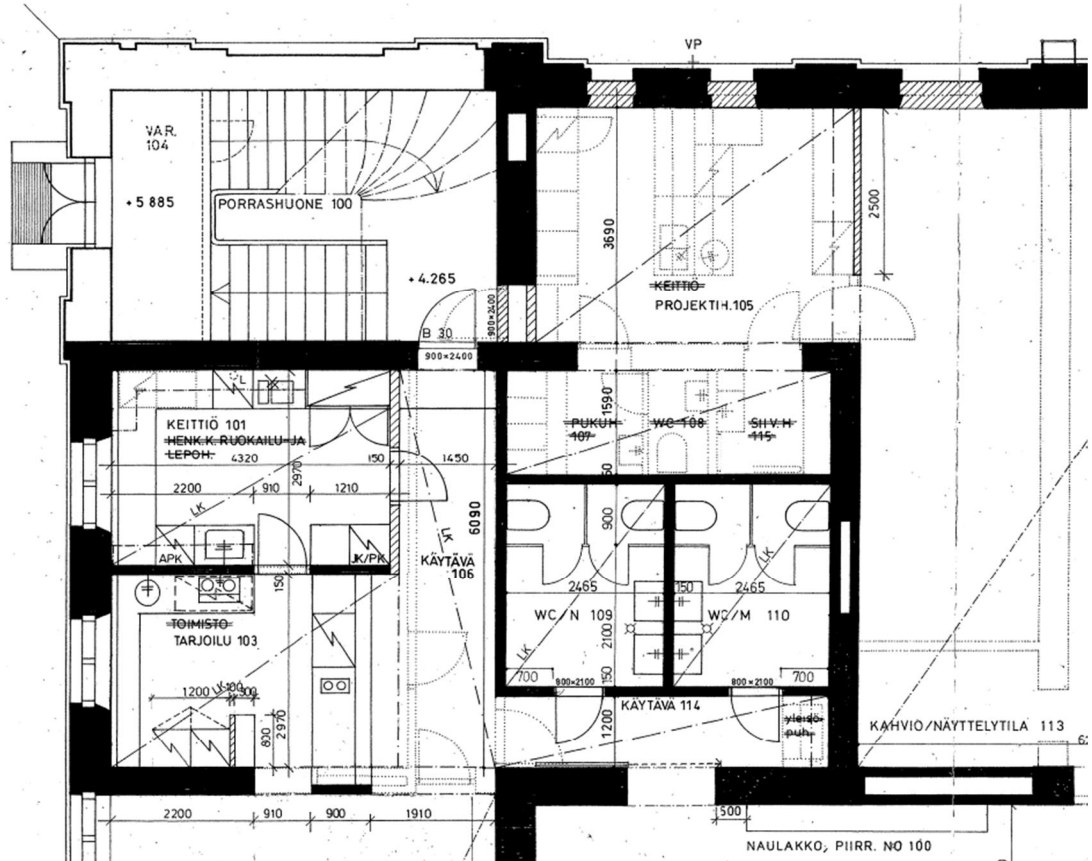
Luentosali ja työpajatila itäpäädyn toisessa kerroksessa vuonna 2004. Kuvat Porin Taidemuseon valokuva-arkisto.

Vuonna 1998 itäpäädyn ensimmäisessä kerroksessa tehtiin muutostöitä samaan aikaan kun laajennuksen rakentamista valmisteltiin. Tällöin kahvio siirrettiin nykyiselle paikalleen ja vanhasta kahvilasta tehtiin projektihuone ja kahvilasta näyttelyhuone. Lisäksi avattiin museokauppa kahvilan yhteyteen. Huoneselityksen mukaan tässä yhteydessä olisi aulan ja viereisten tilojen lattioiden kookosmatto korvattu korkkilaatoilla. valokuvien perusteella näin ei olisi tehty, vaan lattiat olisi viimeistään vuoteen 2006

18.2.2022

mennessä pinnoitettu harmaalla linoleumi- tai muovimatolla. Suunnitelmat laati taide-
museon alkuperäinen suunnittelija, Kristian Gullichsen, Arkkitechdit Ky.

Länsipäädyn ensimmäisen kerroksen muutokset laajennuksen rakentamisen yhteydessä. Kahvilan keittiö siirrettiin aiempien henkilökunnan lepohuoneen ja arkistohuoneen (lehtileikehuone) paikalle ja vanhasta keittiöstä ja sen sosiaaliloista sekä siivouskomerosta tehtiin projektihuone. Piirustuksesta poiketen vanhan keittiön ja kahvilan ikkunoita ei muurattu umpeen. Arkkitechdit Ky 7.11.1997.

Kahvila vuoden 1998 muutoksen jälkeisessä asussa vuonna 2006. Silloin museokauppa oli sijoitettu kahvilan tiloihin. Kuvat Porin taidemuseon valokuva-arkisto.

Vuonna 2002 vanhan kahvilan keittiötila muutettiin museokaupan varastoksi ja tutkimusarkistoksi. Tähän liittyen seuraavana vuonna museokauppa uudistettiin kokonaisvaltaisesti. Mitä tämä käytännössä tarkoitti, ei käynyt ilmi käytettävissä olleista aineistoista.

18.2.2022

Vuonna 2006 länsipäädyn porrashuoneesta tehtiin uusi oviaukko toisen kerroksen siivoustilaan. Näin saatiin kulku päädyn porrashuoneesta toisen kerroksen varasto- ja arkistotiloihin.

Vuonna 2007 uudistettiin museon pääsisäänkäyntiä saavutettavaksi tekemällä luiska ulos.

Vuonna 2009 rakennettiin itäpäädyn ensimmäiseen kerrokseen saavutettava wc-tila ja kerrosten välille hissiyhteys. Tällöin on poistettu muutetuista wc-tiloista puupaneloidut kattopinnat ja uusittu ne kipsilevyypintoina.

Vuonna 2011 on korjattu laajennuksen kattovuotoa ja tutkittu vanhan osan kattoikkunoiden vuotojen syitä. Lisäksi on todettu, että ison hallin kattoikkunoiden pimennysverhot eivät toimi. Seuraavana vuonna korjattiin vanhan osan kattoikkunoita ja asennettiin niihin lumipellit.

Vuonna 2012 aloitettiin julkisivujen korjaustyö. Jo vuonna 2007 oli Tampereen teknillisen yliopiston Rakennetekniikan laitos tutkinut julkisivuja ja todennut rappauslaastin olevan yleisesti lujuudeltaan heikkoa. Oli todettu, että julkisivupinnoite (eli Kenitex) on liian tiivis, eikä sitä ole mahdollista poistaa vaurioittamatta rappausta. Oli suositeltu, että rappausten annetaan vaurioitua ”loppuun asti” ja sitten uusitaan kaikki pinnat noin 10 vuoden kuluttua. Näin ollen julkisivujen rappaukset ja kipsikoristeet päätettiin uusida ja korjauksen suunnitteli Arkkitehdit Ky, Nikolas Davies. Työselitysten laadinnassa käytettiin asiantuntijana Rakennuskonsultointi Trethardt Oy:tä. Kaikki rappaukset uusittiin Hyvinkään betonin märkälaasteja käyttäen ja kaikki kipsikoristeet uusittiin. Julkisivut maalattiin Fesconin Kiviväri KS-maalilla eli kalkki-sementtimaalilla.

Julkisivujen rappaus uusittiin täysin ja tiiliäkin todennäköisesti jouduttiin uusimaan paikallisesti. Kuva Liisa Nummelin, Satakunnan museo.

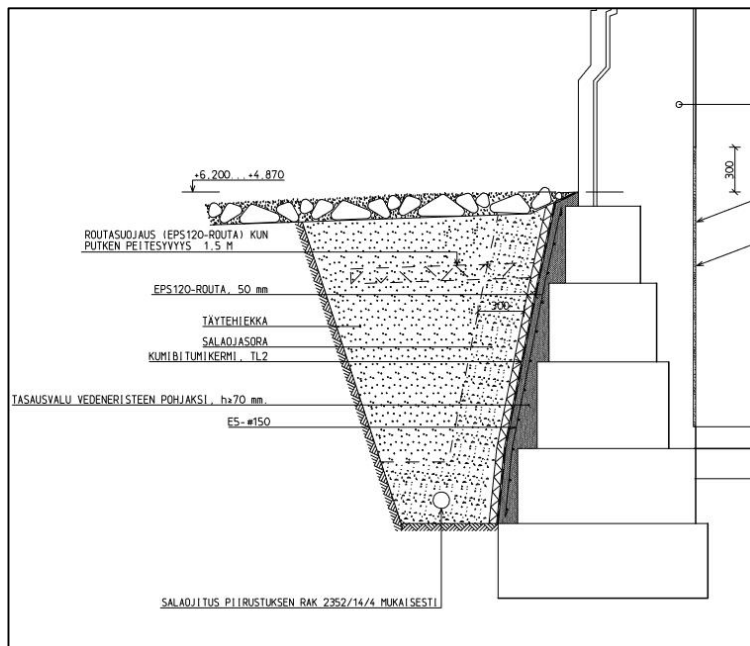
18.2.2022

Etelärannan puoleiset sivut käsittänyt ensimmäinen urakkavaihe saatiin valmiiksi toukokuussa 2013. Työn suorituksista olivat vastanneet Kiinteistösaneeraus Oy Koskinen ja Entisöinti Athene Oy sekä K.T.Tähtinen Oy, Kauppamestari, Järvenpään Hiekkapuhallus Oy ja Aperak Oy.

Samassa yhteydessä kunnostettiin taidemuseorakennuksen sadevesien poistojärjestelmät ja suurennettiin mm. syöksytorvien vedenkerääjien kokoa. Viallinen sadevesijärjestelmä oli vuosien ajan uittanut vettä museon seinärakenteisiin aiheuttaen kosteusongelmia. Julkisivutöiden valmistuttua oli mahdollista käynnistää kosteusvaurioiden korjaus.

Vuonna 2013 toteutettiin ison näyttelyhallin valaisin- ja sähkötekniikan uusimistyöt sekä av-järjestelmien rakentaminen. Kohdevalaisimien virtakiskot ja itse valaisimet uusittiin. Valaisimet uusittiin saman näköisinä kuin vanhat. Valaistushaajoitus uusittiin ja valaistus toteutettiin himmennettävänä. Sali varustettiin samalla turvavalaisuksella.

Samana vuonna sadevesikouru oli vuotanut tuulikaapin nurkalla ja kastellut seinää niin aulassa kuin kahvilahuoneessa. Myös toisen kerroksen varaston ja luentosalin seinissä sekä lattiassa oli todettu kosteutta (raportti Tehokuivaus 26.7.2013) Kosteusvauriot olivat johtuneet sadevesijärjestelmän puutteista sekä kadun ja sokkelin liittymän epätiivyydestä. Korjaukset oli tehty muuten kesällä 2013, mutta 2014 lisättiin itäpäätyyn vielä salaojitus. Samalla sisäseinien rappauspintaa uusittiin maanvastaisilla osilla vesihöyryä läpäisevällä rappauksella ja pinta maalattiin silikaattimaalilla.

Rakennepiirustus salaojan lisäämisestä itäpäädyn Pakkahuoneenkadun puoleiselle osalle. Samalla kiviperustus betonoitiin paikallisesti ja sen ulkopintaan lisättiin veden- ja lämmöneriste. Piirustus Porin kaupungin tekninen palvelukeskus 17.3.2014.

Kattoikkunoita korjattiin isossa näyttelyhallissa vuonna 2015 uusimalla niiden tiivistykset.

Vuonna 2017 toteutettiin myös julkisivukorjauksen toinen vaihe. Toteuttajina jatkoivat samat toimijat kuin ensimmäisessä vaiheessa. Työ maalauksineen oli valmis toukokuussa 2018.

Vuonna 2018 uusittiin toisen kerroksen poistumistiejärjestelyjä siten, että aulasta toiseen kerrokseen rakennettiin kierreporras. Se sijoitettiin tuulikaapin nurkalle ja sitä

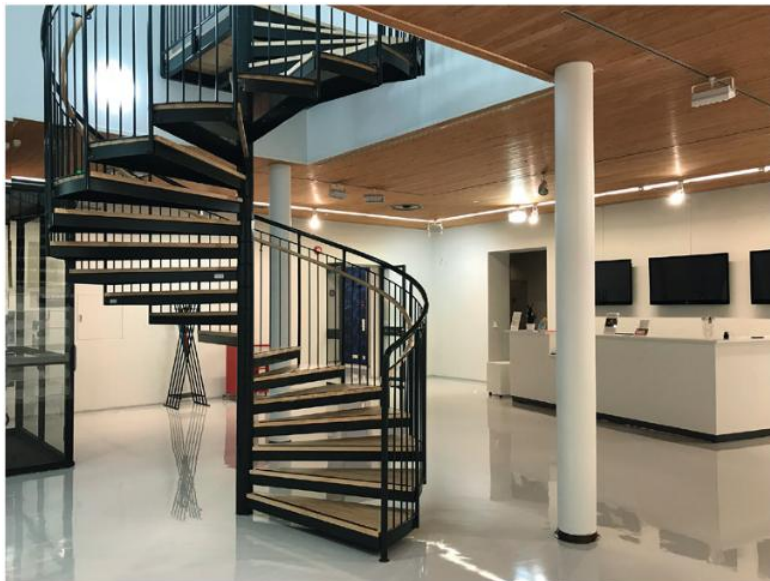

18.2.2022

varten välipohjaan tehtiin neliömäinen aukko. Toisessa kerroksessa käynti portaaseen on uuden oviaukon kautta. Toiseen kerrokseen rakennettiin portaan jatkeeksi käytävä, josta on kulku luentosaliin ja työpajatilaan.

Kierreportaan ja siihen liittyvien muutosten suunnitelmat laadittiin Porin kaupungin omana työnä, suunnittelijana kaupunginarkkitehti Pentti Klemetti. Kierreportaan tarve perustui taidemuseon vuosikertomuksen mukaan paloturvallisuuteen ja poistumistiemääräyksiin. Kun toisessa kerroksessa on luentosali, jossa käy yleisöä sekä työpajatila lapsille, ei yksi poistumistie eli vanha porrashuone enää riittänyt. Jos toista poistumistietä ei olisi, voisi toisessa kerroksessa olla enimmillään 31 henkilöä todettiin vuosikertomuksessa perusteluna portaan rakentamiselle. Taidemuseon vuosikertomuksen mukaan kierreportasratkaisun lähtökohtana olivat arkkitehti Gullichsenin vuonna 1967 laatimat ensimmäiset luonnokset museosta ja porrassovitetettiin taidemuseon arkkitehtuuriin käyttämällä terästä materiaalina ja värinä museon ikkunanpuitteiden teräsosien väriä. Uusi poistumistieporras mahdollistaa vuosikertomuksen mukaan toisen kerroksen kehittämisen monitoimitilan suuntaan.

Samalla kun rakennettiin uusi kierreportas aulaan, järjestettiin aulan toiminnot ja museokauppa uudelleen. Viimeistään tässä vaiheessa aulan lattiapinta käsiteltiin maalamalla ja lipunmyyntitiski sijoitettiin nykyiselle paikalleen.

Uudistettu aulatila. Lattia on maalattu hyvin kiiltäväksi ja porrasta varten on puhkaistu välipohjaan neliömäinen aukko. Kuva taidemuseon vuosikertomus 2019.

Vuonna 2019 uusittiin länsipäädyn teosvaraston vakioilmastointilaitte ja tehtiin toimistotilojen sisäilman laatua parantavia toimenpiteitä. Samalla kahvilan palvelutiski ja siihen liittyvä lounasruokien kylmätiski järjestettiin uudestaan. Myös kahvilan kalustusta uudistettiin. Tässä yhteydessä todennäköisesti ummistettiin myös oviaukko kahvilan keittiön ja kahvilatilan välillä.

Itäpäädyssä tehtiin muutoksia vuonna 2021. Silloin uusittiin ilmanvaihto, korjattiin työ-
pajatila ja luentosali sekä muutettiin työhuonetila neuvotteluhuoneeksi. Lisäksi sosiaalililat ja siivouskomero toisessa kerroksessa saivat uuden järjestyksen. Suunnitelmat laadittiin Porin kaupungin omana työnä.

Vuosina 2021–2022 taidemuseon opasteet on uusittu. Uusissa opasteissa on huomioitu erityisesti saavutettavuus ja ne on suunnitellut Avaava Oy.

18.2.2022

Kesällä 2021 taidemuseon länsipäädyn vieressä ollut kuorma-auto syttyi palamaan ja palo levisi museon kattorakenteisiin ja savu ilmanvaihtojärjestelmään. Vahinkoraportin mukaan palossa ja sen sammutustyössä vaurioituvat toisen kerroksen taidevarastohuone, aula ja IV-konehuone sekä ensimmäisen kerroksen tila 132. Näiden vaurioiden korjaus on kesken tätä selvitystä laadittaessa.

Aulan ja siihen liittyvien tilojen lattioiden pintamateriaalina on nyt vuonna 2022 väliaikaisena ratkaisuna ennen peruskorjausta laminaatti.

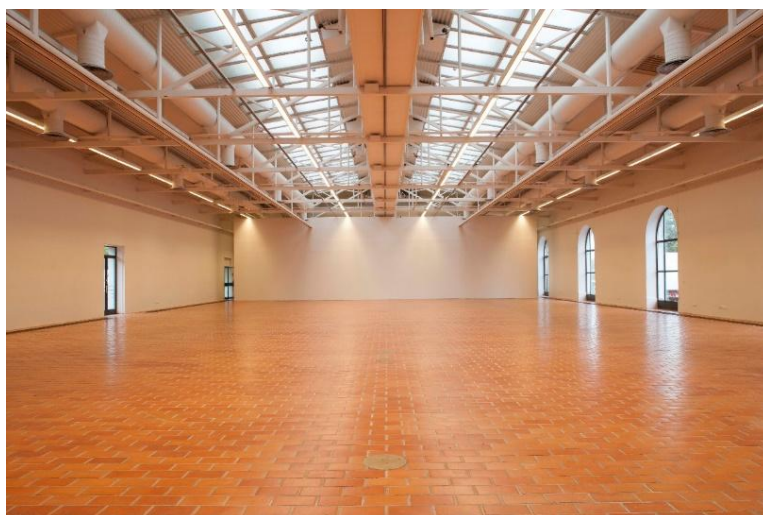
Ajoittamattomia muutoksia on ison näyttelyhallin ikkunaluukkujen poistaminen. Niitä on taidemuseon historian aikana välillä nostettu pois ja taas palautettu takaisin. Viimeisin tämän selvityksen laatimisessa käytössä ollut valokuva, jossa luukut näkyvät on vuodelta 2006.

Ikkunaluukut auki ja ikkunat näkyvissä vuonna 1981 näyttelyssä Unkarin avantgarde ja luukut ikkunoiden edessä vuonna 1996 näyttelyssä Taiteen kieli ja ekstaasi. Kuvat Porin Taidemuseon valokuva-arkisto.

12 Taidemuseon tilojen käyttö ja käyttäjät

Porin taidemuseon iso näyttelyhalli on tarkoitettu muuntuvaksi tilaksi, jota voidaan jakaa ja käyttää niin monin tavoin kuin taiteilijoiden mielikuvitus antaa myöten. Seuraavassa on esitetty tilan käyttötapoja erilaisissa näyttelyissä. Valokuvat ovat Porin Taidemuseon valokuva-arkistosta.

Iso näyttelyhalli tyhjänä. Lähtökohta.

18.2.2022

Vihkiäisnäyttely 1981.

Richard Long 1987.

Aernout milk 2003.

Jane ja Louise Wilson 2004.

Janet Cardiff 2004.

18.2.2022

Laajennus puolestaan on tilana itsessään hyvin vahva. Sitäkin voidaan käyttää eri tavoin, mutta sen luonne on staattisempi kuin ison näyttelyhallin. Seuraavassa on muutamia valokuvia laajennusosan käytöstä. Valokuvat ovat Porin Taidemuseon valokuvarkistosta.

Laajennus tyhjänä.

Maire Gullichsenin juhlanäyttely 2000.

Saara Ekström 2003. (Kattoikkunat pimennetty).

Bob Verschueren 2009.

Intersection 2006.

18.2.2022

Näyttelyitä on järjestetty myös aulassa, nykyisessä kahvilassa ja alkuperäisessä kahvilassa sekä itäpäädyn toisen kerroksen tiloissa. Seuraavassa on kuvia näistä tiloista näyttelykäytössä. Valokuvat ovat Porin Taidemuseon valokuva-arkistosta, ellei toisin mainita.

Aulassa Alberto Burri 1980.

Aulassa Intersection 2006.

18.2.2022

Nykyisessä kahvilassa Giacomo Manzù 1981.

*Itäpäädyn toisen kerroksen nykyinen työpajatila näyttelykäytössä taidemuseon alkuaikoina.
Kuva Kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto.*

18.2.2022

13 Nykytilanne

Rakennus toimii edelleen taidemuseona. Päänäyttelytilat ovat edelleen suuri näyttelyhalli vanhassa osassa ja laajennusosa veistospihoineen. Museon toimistotilaa on niin länsisiivessä kuin itäsiiven toisessa kerroksessa. Itäsiiven ensimmäisessä kerroksessa on aulan lisäksi kahvio, joka toimii myös näyttelytilana. Alkuperäinen kahvilatila toimii puolestaan näyttelytilana. Seuraavassa on esitetty valokuvin rakennuksen nykyistä asua ja tiloja.

Iso näyttelyhalli on yleisilmeeltään samanlainen kuin alun perin.

Siiven eli laajennuksen tilat ovat myös ennallaan (kuvauksen aikana päätila toimi tosin väliaikaisena varastona museossa tapahtuneen tulipalon jälkeen).

18.2.2022

Aulassa on lipunmyynnin lisäksi museokauppa. Lattia on pinnoitettu väliaikaisesti laminaatilla. Uudesta kierreportaasta on tullut aulan hallitsevin elementti. Aulan kattoon porrasta varten tehty neliömäinen aukko tekee porraskokonaisuudesta raskaan.

Alkuperäinen kahvilatila toimii näyttelytilana. Etelän suuntaan olevat ikkunat on peitetty verhoilla, jotta aurinko ei paista ainakaan aivan suoraan tilaan.

Alkuperäinen maalausluokka itäpäädyn toisessa kerroksessa toimii nykyisin työpajatilana. Tilassa on säilynyt korkkilaattalattia.

18.2.2022

Alkuperäinen piirustusluokka itäpäädyn toisessa kerroksessa on luentosalina. Tilassa ovat vanhat Nyströmin aikaiset ikkunat ja ikkunapenkit kuten itäpäädyn muissakin ikkunallisissa tiloissa.

Länsipäädyn ensimmäisen kerroksen kirjastotilassa linoleumi lattiasa osoittaa toimistotilan luonteisen osan ja laatoitusta on käytävän ja kirjahyllyjen kohdalla. Toimistotiloissa on lämmin tunnelma puualakaton ja linoleumilattian ansiosta.

18.2.2022

Länsipäädyn toisessa kerroksessa alkuperäiset ateljeetitilat ovat kulutusta kestäviä, lattioissa on tumma keraaminen laatta ja katot ovat vain tasoitettuja ja maalattuja.

Gustaf Nyströmin aikainen porrashuone itäpäädyssä ja Nyströmin ajalta periytyviä detaljeja itäpäädyn ikkunoista.

18.2.2022

Seuraavissa kuvapareissa on esitetty muutoksia tiloissa. Kuvat on pyritty helmikuussa 2022 ottamaan samasta suunnasta kuin alkuperäinen vertailukuva on otettu.

Aula noin 1980 ja 2022. (Alkuperäinen kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto ja 2022 Anu Laurila)

Aula 2006 ja 2022. (Alkuperäinen kuva Porin taidemuseon valokuva-arkisto ja 2022 Anu Laurila)

18.2.2022

Alkuperäinen kahvilatila, nykyinen näyttelytila noin 1980 ja 2022. (Alkuperäinen kuva Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto ja 2022 Anu Laurila)

Alkuperäinen näyttely- ja luentotila, nykyinen kahvilatila 1981 ja 2022. (Alkuperäinen kuva Porin taidemuseon valokuva-arkisto ja 2022 Anu Laurila)

18.2.2022

14 Ominaispiirteet, muutoskestävyys ja säilyneisyys

Ominaispiirteet

Rakennuksen ominaispiirteet ovat ne, joiden avulla sen tunnistaa juuri siksi rakennukseksi, joka se on. Tärkeä ominaispiirre taidemuseossa on sen ajallinen kerroksellisuus. Rakennuksessa on kerrostumia sen varhaisimmasta vaiheesta, joka valmistui vuonna 1860 aina vuonna 2000 valmistuneeseen laajennusosaan asti sekä vielä vanhemman ajan muistona osaksi laajennusta konservoitu kellari. Tämä historiallinen kerroksellisuus antaa museolle aivan erityisen luonteen ja voiman.

Alkuperäiset taidemuseon tilat vanhassa tulli- ja pakkahuoneessa ovat edustaneet ja pääosin edustavat edelleen 1960–70-lukujen laadukasta arkkitehtuuria, jossa materiaalit ja yksityiskohdat tekniikan asennuksia myöten ovat harkittuja ja suunniteltuja. Materiaalimaailmassa on nähtävissä vaikutteita niin Villa Maireasta kuin Artekin myymälöistä ja galleriasta sekä rakennusaikansa ulkomaisista taidemuseoista, etenkin Tanskan Louisianasta ja Ruotsin Moderna Museetista. Artekin taustalla oleva ajatus korkealaatuisesta, helposti lähestyttävästä ja kaikkien tavoitettavissa olevasta ympäristöstä on läsnä museon ensimmäisen vaiheen arkkitehtuurissa.

Laajennusosa puolestaan on hyvin tunnistettavissa arkkitehti Kristian Gullichsenin työksi. Siinä on nähtävissä samankaltaista herkkyyttä ja ilmaisua kuin esimerkiksi Kautiaisten kirkossa. Näiden kahden eri aikaisen vaiheen avulla taidemuseossa voidaan hahmottaa myös arkkitehti Gullichsenin arkkitehtuurin muutosta vuodesta 1967 vuoteen 2000.

Porin taidemuseon ominaispiirre julkisivuissa on vuoden 1897 vaiheeseen pohjautuva ulkoasu nykyaikaisine teräslasi-ikkunoineen. Vaikka osa alkuperäisistä julkisivujen aukoista on muurattu umpeen, on niiden sijainnit jätetty syvennyksinä näkyviin julkisivuihin, jolloin vuoden 1897 arkkitehtuuri on edelleen hahmotettavissa. Rakennuksen kaupunkikuvallisia ominaispiirteitä ovat rakennuksen merkitys, sijainti ja luonne kaupunkinäkyvässä sekä yhteys jokimaisemaan.

Sisätiloissa alkuperäisiä ominaispiirteitä ovat tilajärjestelyjen selkeys ja eri toimintojen ”merkitseminen” materiaalien avulla. Tilajärjestelyissä etenkin yleisölle avoimien tilojen alkuperäinen hahmotettavuus, eli se miten taidemuseovieras osaa suunnistaa tiloissa, oli tärkeä. Suuren näyttelyhallin ominaispiirre on tilan selkeys ja muodollinen eheys, jotka mahdollistavat sen monipuolisen muunneltavuuden. Tiililattia on suurelle näyttelyhallille tärkeä piirre, joka luo lämpimän tunnelman ja antaa tilalle mittakaavan. Eräs tärkeä alkuperäinen ominaispiirre on muuttunut laajennuksen myötä, kun hyvin muurimainen eteläinen ulkoseinä on uusien yhdyskäytävien kautta osittain avattu ja Pakkahuoneenkadun keskiosuudesta on muodostettu osa näyttelytiloja. Tämä on osa rakennuksen historiallista kerroksisuutta.

Tärkeä ominaispiirre on alkuperäisen ison näyttelyhallin ja laajennusosan tilojen luonteiden välinen kontrasti. Iso näyttelyhalli on ”hangaari”, kuten arkkitehti Gullichsen sitä kutsui ja laajennusosa puolestaan muistuttaa sakraalia, pyhää tilaa. Iso näyttelyhalli on avoin ja laajennusosa suljettu tila.

Rakennuksen yksi historialliseen kerroksellisuuteen liittyvä ominaispiirre on, että sen päädyissä on tilaratkaisuissa hyödynnetty mahdollisimman hyvin alkuperäisiä tiloja ja muurattuja väliseiniä.

Taidemuseon tilojen alkuperäisten käyttötarkoitusten osoittaminen niissä käytetyillä pintamateriaaleilla on mielenkiintoinen ominaispiirre. Vaikka tilojen käyttötarkoitukset ovat muuttuneet, voi säilyneistä materiaaleista edelleen tunnistaa alkuperäisen käyttötarkoituksen luonteen. Aula ja siihen liittyvät yleisölle avoimet tilat ovat alun perin olleet

18.2.2022

materiaaleiltaan hyvin lämpimiä: kookosmatto lattiassa ja puiset alakatot. Ison näyttelyhallin tiililattia on jatkanut tätä lämmintä tunnelmaa. Toimistotiloissa on myös käytetty puisia alakattoja, mutta lattiamateriaalina on linoleumi. Taidekoulun käytössä olleissa tiloissa itäpäädyn toisessa kerroksessa lattiamateriaalina on korkkilaatta ja ”rankimman” kulutuksen tiloissa eli länsipäädyn käytävillä ja ateljeetiloissa keraaminen laatta.

Laajennusosan ominaispiirteet ovat eleettömyys ja eräänlainen kiinteys, joka johtuu tilan sijoittumisesta maan sisälle. Ylävaloilla on tärkeä merkitys tilassa samoin kuin sillä pienellä seikalla, että alakatto ei ulotu seinästä seinään vaan on auki toisesta reunastaan.

Säilyneisyys

Rakennus on säilyttänyt asemansa ja ulkoasunsa sekä yhteyden jokeen kaupunkikuvassa hyvin. Vanhaan tulli- ja pakkahuoneeseen taidemuseoksi muuttamisen yhteydessä tehdyt muutokset eivät ole muuttaneet näkymää tai rakennuksen luonnetta. Katon ehjä umpiharja muodostaa visuaalisen perustan Raatihuoneelle, vaikka isossa näyttelyhallissa on kattoikkunat. Ne jäivät osittain taidemuseoksi korjaamisen yhteydessä palautetun kattokaiderakenteen taakse piiloon. Laajennuksen sijoittaminen Raatihuoneen puutarhaan, maan alle, on säilyttänyt Pakkahuoneenkadun kivimuureineen edelleen hahmotettavana, pääosin avoimena kaupunkitilana.

Julkisivuissa on säilytetty Gustav Nyströmin rakennukselle vuonna 1897 suunnittelema yleisilme. Aukkoja on muurattu umpeen ja vanhoja oviaukkoja muutettu ikkunoiksi ja ovia on uusittu. Mutta vanha aukotus on edelleen hahmotettavissa julkisivuissa syvennyksinä. Julkisivuissa on säilytetty myös kipsikoristeet, vaikka ne onkin tehty uudelleen 2010-luvun julkisivukorjauksen yhteydessä.

Kun tulli- ja pakkahuone muutettiin taidemuseoksi, hyödynnettiin itäpäädyssä sijainneiden tullin toimistotilojen tilajakoa. Vanhassa porrashuoneessa on säilytetty tullin aikaiset rakenteet, vaikkakin seinät ja kattopinta valkoisiksi maalattuina. Myös itäpäädyn ikkunat ja ikkunapenkit on säilytetty.

Länsipäädyssä säilytettiin vanha muurattu seinä päädyn ja keskiosan tilojen välillä sekä muutama väliseinä keskiosalla. Muuten länsipäädyn sisätilojen rakenteet uusittiin ja ikkunat tehtiin säilynyttä vanhaa mallia jäljitellen, vaikka osassa aukkoja ei ole ikkunoita alun perin edes ollut, vaan ainoastaan puiset luukut.

Taidemuseon ensimmäisessä vaiheessa muodostetuista tiloista iso näyttelyhalli on hyvin säilynyt ja säilyttänyt eheydensä ja toiminnallisen ideansa siirtoseinineen. Vain pohjoisseinän kaari-ikkunoiden ikkunaluukut on poistettu samoin kuin kattoikkunoiden pimeysmekanismi.

Taidemuseon tiloista itäpääty on kokenut eniten muutoksia. Aula on tilana säilynyt paikoillaan, mutta sen toimintoja ja liikennejärjestelyjä sekä lattiamateriaalia on muutettu. Alkuperäinen idea taidemuseovieraan tervetulleeksi toivottavasta teoksesta tuulikaapin vastaisella seinällä ja hienovaraisesta lipunmyyntipisteestä tuulikaapin vieressä on muuttunut. Nyt lipunmyynti ottaa vieraan vastaan. Uusi kierreporras tekee alun perin avarasta ja ilmavasta tilasta tukkoisen.

Tiloina vanha kahvila ja aulaan liittynyt pieni näyttelytila ovat säilyneet, vaikka niiden toiminnot ja lattiamateriaalit ovat muuttuneet. Alkuperäisessä kahvilatilassa ja sen keittiössä ovat ainoat ensimmäisen vaiheen eteläseinän avoimet ikkunat edelleen avoimina. Muuten ensimmäisen kerroksen alkuperäinen, selkeä ja hahmotettava tilajako on jossain määrin hämärtynyt, kahvilan keittiön ja myyntitiskin avautuessa nyt ahtaasti wc-käytävälle ja uuden, yleisöllekin tarkoitetun hissijäijäissä ”nurkan takana”.

18.2.2022

Itäpäädyn toisessa kerroksessa perustilajako on säilynyt sosiaalitylöitä ja IV-konehuonetta lukuun ottamatta, mutta uusi kierreporras on muuttanut kulkua tiloissa ja pienentänyt työpajatilaa eli alkuperäistä maalausluokkaa.

Eri tilojen pintamateriaalit eli tilojen alkuperäisiin käyttötarkoituksiin viittaavat piirteet ovat pääosin säilyneet muualla rakennuksessa paitsi alun perin kookosmatolla päällystetyissä lattioissa.

Länsipäädyssä tilajako on säilynyt, samoin tilojen alkuperäisiä käyttötarkoituksia kuvaavat pintamateriaalit, vaikka käyttötarkoitukset ovatkin muuttuneet. Huomionarvoista on, miten kirjastotilassa lattiamateriaalin vaihdos keraamisesta laatasta linoleumiksi kertoo tilan eri osien käyttötavoista.

Laajennusosa on säilyttänyt hyvin alkuperäiset piirteensä niin sisätiloissa kuin julkisissa.

Muutoskestävyys

Rakennuksilla on toiminnallinen ja arkkitehtoninen logiikkansa, joiden säilyttäminen muutoksissa ylläpitää rakennuksen tunnistettavuutta eli ominaispiirteitä sekä arkkitehtonista eheyttä. Seuraavassa pyritään kuvaamaan Porin taidemuseossa tunnistettuja arkkitehtonisen ja toiminnallisen logiikan piirteitä, joita tulisi pyrkiä säilyttämään, palauttamaan tai vahvistamaan tulevaisuudessa korjauksissa ja muutoksissa.

Kaupunkikuvassa vanha tulli- ja pakkahuone on merkittävä rakennus muodostaessaan joelta katsottuna visuaalisen jalustan Raatihuoneelle. Maiseman ja näkymän muuttumattomuus on hämmästyttävää. Tämä on suositeltavaa jatkossakin huomioida ja säilyttää. Etenkään rakennuksen pohjoisjulkisivuun tai joen puoleiseen näkymään ei ole suositeltavaa tehdä muutoksia, joilla rikotaan rakennuksen hahmon eheyttä tai maisemaa.

Tilallinen ajatus vanhan tulli- ja pakkahuoneen muutoksessa taidemuseoksi on ollut, että päädyissä on pieniä tiloja ja keskellä iso, avara ja valoisa näyttelyhalli. Päätyjen pienissä tiloissa on pyritty hyödyntämään niin paljon alkuperäistä tulli- ja pakkahuoneen aikaista tilajakoa kuin se on ollut mahdollista, hyviä restauroinnin periaatteita noudattaen. Siksi alkuperäisestä tulli- ja pakkahuoneesta tähän päivään saakka säilyneet seinät on suositeltavaa säilyttää edelleen ja sopeuttaa tilamuutostarpeet niiden luomiin reunaehtoihin.

Rakennuksen päädyillä on ollut omat toiminnalliset luonteensa, mikä näkyy myös niiden materiaalimaailmassa ja ikkunaratkaisuissa. Itäpäädyn ensimmäinen kerros on luonteeltaan yleisötilaa, jossa ovat aina olleet aulan lisäksi kahvila ja pienempi näyttelytila. Länsipäädyssä ovat olleet toimistotilat ensimmäisen kerroksen pohjois- ja länsireunalla. Molempien päätyjen toiset kerrokset ovat olleet taidekoulun tai muuten taiteen tekemisen tiloja. Tekniset tilat ja näyttelytoiminnan aputilat kuten taidevarasto on sijoitettu länsipäätyyn. Päätyjen tilaratkaisujen osalta muutoskestävyys tarkoittaa, että itäpäädyssä ensimmäinen kerros säilytetään yleisötilana ja länsipäädyn ensimmäisessä kerroksessa ulkoseiniä vasten olevat tilat ainakin pohjoisreunalla ja mielellään myös luoteisnurkassa toimistotiloina. Molempien päätyjen toisten kerrosten tilat ovat alun perin olleet pääasiassa taiteen tekemisen tiloja länsipäädyn varasto- ja arkistotiloja lukuun ottamatta ja toisaalta niiden käyttötarkoitukset ovat jo muuttuneet useaan kertaan. Tilat kestävät hyvin käyttötarkoitusten muutoksia, mutta on suositeltavaa välttää tilojen jakamista pienemmiksi tai jos niitä jaetaan, niin jako tehdään selkeiksi huoneiksi. Lisäksi kaikissa tiloissa on suositeltavaa säilyttää tai palauttaa niiden alkuperäistä käyttötarkoitusta kuvaavia pintamateriaaleja.

18.2.2022

Itäpäädyn tiloista aula on tärkeä tila, jonka muutoskestävyys on jo ylitetty. Aulan alkuperäinen luonne Porin taidemuseossa on ollut lämmin, ilmava ja kutsuva. Tilan kalustus on ollut valokuvien perusteella hyvin niukkaa ja harkittua. Lipunmyynti on ollut tarkoituksellisesti ”sivussa”, mutta toisaalta ”merkitty” kahdella pilarilla tilassa. Museovieras on saanut ensimmäisen kosketuksensa taideteoksiin heti tuulikaapista astuessaan. Toiminnallisesti aula on toisaalta vastaanottotila museovieraille, mutta myös tärkeä liikenteenohjaustila, josta museovieraan tulisi helposti hahmottaa, mihin suuntaan on lähdeittävä. Merkittävin tilan muutoskestävyyden ylitys on tapahtunut, kun uusi kierreporras on sijoitettu vanhan lipunmyynnin tilalle, aulan kahden pilarin väliin. Portaani vuoksi välipohjaa on avattu enemmän kuin pelkkä kierreporras edellyttäisi, kun tiukasti portaani mukaan mitoitettun pyöreän aukon sijaan on tehty suuri neliömäinen reikä välipohjaan. Nykyinen kierreporras ei miltään osin noudata alkuperäisissä suunnitelmissa esitettyjä luonnoksia kierreportaasta tai rakennuksen alkuperäisen arkkitehtuurin lojikkaa.

Uusi lipunmyyntitiski on sijoitettu nykyajan toiminnallisesta näkökulmasta hyvin, mutta alkuperäisestä ajatuksesta poiketen ensimmäiseksi näkymäksi, jonka vierailija museoon tullessaan kokee. Aulaan myös sijoitettu museokauppa puolestaan on alkuperäiseen tilanteeseen verrattuna uusi, mutta nykyään olennainen osa museotoimintaa. Kun aulaan on sijoitettu lipunmyynnin lisäksi myös museokauppa, on tilasta tullut ahdas ja levoton. Alun perin aulan eteläreunaa myöden kulki museovieraan reitti näyttelytilojen välillä, aulan toimiessa siis myös näyttelytilana ja tilojen yhdistäjänä. Nyt aulan luonne on lähempänä myymälää, jossa voi tehdä ostoksia kuin tilaa, jossa valmistaudutaan taiteen kohtaamiseen.

Aula kestää paremmin toiminnallisia kuin tilallisia muutoksia, sillä se on museovieraalle ensimmäinen tila, johon tämä tulee ja jossa tulisi pystyä kokemaan astuneensa taidemuseoon. Tämä on ollut tavoitteena aulan alkuperäisessä arkkitehtuurissa. Aulassa on suositeltavaa pyrkiä tilana palauttamaan sen alkuperäistä avaruutta sekä hahmotettavuutta sekä liikenteellistä selkeyttä. On suositeltavaa selvittää vaihtoehtoja tapaa ratkaista toisen kerroksen poistumistie ja poistaa kierreporras aulasta. Lisäksi on suositeltavaa harkita, voisiko museokaupan sijoittaa esimerkiksi kahvilan yhteyteen, jotta palautettaisiin alkuperäinen ajatus siitä, miten museovieras saa ensimmäisen kosketuksensa näyttelyyn heti astuessaan sisään tuulikaapista ja voi ilmavassa tilassa rauhoittua astumaan varsinaisiin näyttelytiloihin.

Rakennuksen muutoskestävyyteen liittyvät taidemuseossa myös materiaalit, jotka on alun perin valittu harkiten ja niillä on tärkeä rooli tilojen luonteen osoittajina ja tunnelman luojina. Aulan ja siihen liittyvien yleisötilojen (kahvila ja näyttelytila) pintamateriaalit, puualakatto ja lattia ovat erittäin olennaisia. Puualakatot on suositeltavaa säilyttää ja lattiamateriaalina on suositeltavaa käyttää luonnonmateriaalia, joka vastaisi alkuperäistä kookosmattoa tunnelmaltaan.

Taidemuseossa valo tai valon vähäisyys ovat merkittäviä. Kahvila oli alun perin sijoitettu harkitusti eteläseinälle, jotta sinne oli mahdollista saada ikkunoiden kautta runsaasti valoa ja toisaalta alkuperäisenä ajatuksena oli myös avata kahvilaa ulos aurinkoiselle Pakkahuoneenkadulle. Vaikka kahvilan ja keittiön muutoksen suunnittelijana on Arkkitehdit Ky, niin muutos ei ole ollut täysin linjassa rakennuksen alkuperäisten tilaratkaisujen kanssa. Kahvilan ja keittiön nykyinen sijainti on muutoskestävyyden rajoilla erityisesti toiminnallisesti, siksi niiden siirtoa alkuperäiselle paikalle on suositeltavaa harkita.

Taidemuseon päänäyttelytilojen eli ison näyttelyhallin ja laajennusosan vastakohtaisuus ja erilaiset luonteet ovat tärkeä piirre säilyttää ja toisaalta hyödyntää näyttelysuunnittelussa. Molempien näyttelyhallien muutoskestävyys on heikko, koska niissä on

18.2.2022

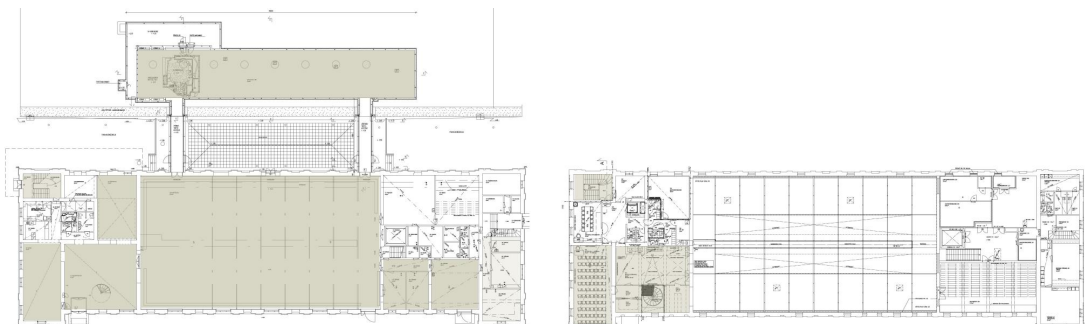
niukasti elementtejä ja materiaaleja, jolloin yhdenkin muuttamisella olisi merkittävä vaikutus koko tilaan. Tärkeää on molemmissa näyttelytiloissa säilyttää tilojen eheys, se että tiloista ei ”nakerreta” nurkkia tai osia muuhun käyttöön. Erityisen tärkeää isossa näyttelyhallissa on, että se säilyy selkeänä suorakaiteen muotoisena tilana, mitä paitsi tilan arkkitehtuuri, myös aito monikäyttöisyys edellyttää. Tilan monikäyttöisyyden nimissä rakennetut liikuteltavat seinäkkeet niin tilan keskellä kuin kaari-ikkunoiden edessä ovat oman aikansa tulkinta tilojen muunneltavuudesta. Muunneltavuus on suositeltavaa säilyttää, mutta seinäkkeet on mahdollista uudistaa paremmin toimiviksi ja nykyaikaisiin näyttelyrakennetarpeisiin vastaaviksi. Mutta siten, että näyttelyhalli on mahdollista edelleen kokea myös suurena yhtenäisenä tilana.

Isossa näyttelyhallissa mittakaavaa ja lämpöä tilaan tuova tiililattia, näkyvät kattorakenteet ja talotekniikan sijoittaminen niiden lomaan on suositeltavaa säilyttää, koska ne antavat tilalle sen tunnistettavan luonteen. Samoin valon tuominen tilaan katon ja pohjoisjulkisivun kaari-ikkunoiden kautta on alun perin hyvin harkittu ja taidemuseokäytön vuoksi valittu ratkaisu, joka on suositeltavaa säilyttää, vaikka aukkoihin rakennettaisiin pimennysmahdollisuus.

Rakennuksessa on alun perin talotekniikan reitit ja asennukset suunniteltu osaksi arkkitehtuuria. Talotekniikan asennuksissa muutoskestävyyden raja tulee vastaan, jos asennukset tehdään vain tekniikan ehdoilla. Tämän vuoksi talotekniikkaa uusittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota asennusreitteihin ja -tapoihin sekä näkyviin jäävien osien muotoiluun ja materiaaleihin, jotka tulee sovittaa rakennuksen arkkitehtuuriin.

Pakkahuoneenkatu on säilynyt pääosin avoimena tilana, jonka katkaisevat kaksi lasikäytävää. Kadun luonne on yleensä hoidettu ja siisti. Nyt veistospiha on selkeästi hoidettu osa katua, mutta päädyt ovat jääneet vähemmälle huomiolle. On suositeltavaa osoittaa kadun päätyosille myös sellaiset käyttötarkoitukset, että ne pidetään hoidettuina tiloina ja näin säilytetään katutilan arvo ja luonne.

Porin taidemuseon rakennus kokonaisuutena edustaa korkealaatuista, historiallisesti kerroksellista arkkitehtuuria, jossa historian eri vaiheissa uudistukset ja muutokset on pääosin tehty arkkitehtonisesti ja teknisesti kestäväällä tavalla. Jatkossa on suositeltavaa käyttää samaa ajattelutapaa, eli tehdä tarvittavat uudistukset huolella suunnitellen, kestävästi toteuttaen ja juuri tähän rakennukseen sopeuttaen. Muutoksia ei ole syytä tehdä lyhytnäköisesti, vaan siten, että niistä tulee luonteva ja ajallisesti kestävä osa rakennusta, uusi historiallinen kerrostuma.

Pohjapiirroksissa esitetty tilat, joissa on erityisesti suositeltavaa pyrkiä ylläpitämään tai palauttamaan alkuperäisen suunnitelman mukaiset ratkaisut ja materiaalit. Mitä tummempi sävy, sen vahvempi suositus.

18.2.2022

15 Yhteenveto

Vaikka Porin taidemuseo ei ole rakennuksena suuri, on sillä monivaiheinen ja mielenkiintoinen historia. Kaikista historian vaiheista on jotain jäljellä rakennuksessa, mikä antaa sille aivan erityisen luonteen.

Tapa, jolla taidemuseo on sijoitettu vanhaan tulli- ja pakkahuoneeseen, on kestänyt aikaa teknisesti ja pääosin myös toiminnallisesti. Syyt tähän ovat, että suunnittelussa kuultiin museo- ja taidealan ammattilaisia ja hyödynnettiin heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan, käytettiin selkeitä tilaratkaisuja ja kestäviä, korkealaatuisia materiaaleja. Kaikki tämä yhdistettynä vahvaan arkkitehtoniseen näkemykseen, jossa haluttiin säilyttää paikan henki eli rakennuksen ulkoinen hahmo ja asema kaupunkikuvassa muutosten keskittyessä sisätiloihin.

Sisätiloissa tavoitteena oli vastata taidemuseon toiminnallisiin vaatimuksiin ja luoda erilaisille tiloille selkeät, niiden käyttötarkoitusta tukevat ja korostavat luonteensa. Materiaalimaailma rakennuksessa on erityisen tärkeää huomioida, kun tehdään korjauksia ja muutoksia, koska materiaaleilla on osoitettu vahvasti eri tilojen käyttötarkoitukset ja luonteet sekä luotu tiloihin mittakaavaa ja tunnelmia.

Museotoiminta on muuttunut taidemuseon rakentamisen jälkeen 1980-luvulta lähtien. Rakennus on kuitenkin kestänyt hyvin toiminnallisia sekä tilojen käyttötarkoitusten muutoksia, mutta toisaalta suuria tilallisia muutoksia ole ollut tarpeen tehdä. Ainoa tila, jossa muutoskestävyys on selkeästi ylitetty, on aula. Siellä erityisesti kierreportaan harjitsematon sijoittaminen ja sen taidemuseon arkkitehtuurille vieraat ratkaisut ovat tehneet tilasta tukkoisen ja levottoman.

Jatkossa on suositeltavaa suunnitella tarvittavat muutokset samoja periaatteita noudattaen kuin on alun perin tehty, keskeisten näyttely- ja yleisötilojen alkuperäiset ominaispiirteet säilyttäen. Suunnitellaan muutokset huolella, hyödynnetään alkuperäistä niin paljon kuin mahdollista, tehdään aikaa kestäviä ratkaisuja ja käytetään korkealaatuisia ja kestäviä materiaaleja.

Vahanen Rakennusfysiikka Oy

Espoo, 18.2.2022

Anu Laurila, arkkitehti, RTA
Erikoisasiantuntija

Katariina Laine, DI
Rakennusterveysasiantuntija

Liitteet Ajoituskaaviot, pohjapiirroksot ja julkisivut
Vertailupohjapiirroksot 1977 ja 1981

18.2.2022

LÄHTEET:

Arkistot:

Gullichsen-Vormala Ky:n arkisto / Kirsi Gullichsen (valokuvia ja piirustuksia)

Porin kirjasto, Satakunnan Kansa mikrofilmiarkisto

Satakunnan museon valokuva-arkisto

SOKOPRO projektipankki (*runsaasti piirustuksia 1800-luvulta lähtien*)

Teknisen toimialan arkisto, Pori (*sekalainen valikoima rakentamiseen ja rakennuttamiseen sekä suunnitteluun liittyviä asiakirjoja*)

Villa Mairean arkisto (*suunnitelmia 1967 ja 1968, kaksi Maire Gullichsenin kirjettä*)

Kirjallisuus:

Brandolini Sebastiano, Gullichsen, Kairamo, Vormala, Milano / Geneva 2000

Gili Gustavo, Gullichsen, Kairamo, Vormala, Barcelona 1990

Gullichsen Kirsi, toim. Keskustelu, Porin taidemuseon julkaisu 124, 2013

Gullichsen Kirsi, toim. Theory free zone, Kristian Gullichsenin 80-vuotisjuhlakirja 29.9.2012

Leimu Tuula, Museoarkkitehtuuria, Museoliiton julkaisuja 22, 1981

Maire Gullichsen, kuvataide, taideteollisuus, arkkitehtuuri, Porin taidemuseon julkaisu nro 47, 2000

Nummelin Esko, Kyse on aikamme taiteesta -Maire Gullichsen 100 vuotta 2007, Porin taidemuseon julkaisuja 85, 2007

Rönkkö Marja-Liisa, Louvren ja Louisianan perilliset -Suomalainen taidemuseo, Valtion taidemuseon julkaisuja, sarja Dimensio 2, 1999

Saarinen, Juhani, "Porin historia III," DIGI - Yleisten kirjastojen digitoimaa aineistoa, viitattu 10. tammikuuta 2022, <https://digi.kirjastot.fi/items/show/124671>

Woirhaye Helena, Maire Gullichsen, taiteen juoksutyttö, Taideteollisuusmuseo 2002

Lehdet

Gullichsen Kristian, Porin taidemuseo, Arkkitehti 1/1982 s. 42–49

Gullichsen Kristian, Kätkeytyä sakraalitunnelmaa, Arkkitehti 3/2001 s.30–37

Horila Heikki, Uusin suomalainen taidemuseo, Taide 5/81 s.48–49

Niinivaara Seppo, Tanskan suurenmoinen Louisiana, Taide 4/68 s. 174–177

Painamattomat lähteet:

Gullichsen Kirsi, Layering/Strata Deus Protector Noster - Case study on Pori Art Museum, Finland (Nordmark 2021–23)

Kättylä Mikko, Pakkahuoneesta modernin taiten museo? Porin pakkahuoneen uuskäytöstä esitettyjen näkemysten kritiikki historiallisen kehityskulun pohjalta, pro gradu Helsinki 1993

18.2.2022

Kristian Gullichsenin haastattelu, Rakennustaiteen seuran arkkitehtihaastattelu 1999
Niukkanen Marianne, Taidemuseon laajennusalue, kaupunkiarkeologinen kaivaus
1998, kaivauskertomus osa 1, Museovirasto rakennushistorian osasto
Penttilä Marikki, Museo ja museon arkkitehtuuri, lisensiaattitutkimus, TKK arkkitehti-
osasto 1970
Rakennuksen ulkopuolen rappaus- ja maalaustyön työselitys, Porin kaupungin raken-
nusviraston talonsuunnitteluosasto 8.10.1980
Rakennusselostus 1979, Arkkitehdit Ky
Rakennustapaselostus 1969, Arkkitehti Kristian Gullichsen ja Kalevi Ormio, 30.5.1969
Saisto Anni, Taide on totta! Porin taidemuseon syntyhistoria, julkaisematon käsikirjois-
tus Porin taidemuseo 2022

Haastattelut ja keskustelut:

Arkkitehti Kirsi Gullichsen
Taidemuseon vt. museonjohtaja Anni Venäläinen
Taidemuseon intendentti Anni Saisto
Taidemuseon johtaja Esko Nummelin (sähköpostihaastattelu)
Taidemuseon intendentti Mirja Ramstedt-Salonen
Rakennustutkija Liisa Nummelin

Internet-lähteet:

[https://www.pori.fi/satakunnan-museo/nayttelyt/verkkonayttelyt/teollisuustyon-jal-
jilla/1856-1870-suurteollisuuden-alku](https://www.pori.fi/satakunnan-museo/nayttelyt/verkkonayttelyt/teollisuustyon-jal-
jilla/1856-1870-suurteollisuuden-alku) (Porin historiaa)
<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Tullikamarit> (tullikamarien historiaa)
www.finna.fi (valokuvia)
<https://www.pori.fi/kaupunkipuisto> (Porin kansallisen kaupunkipuiston kuvaukset)
<http://www.poriartmuseum.fi/fin/arkisto/vuosikertomukset.php> (Porin taidemuseon
vuosikertomukset)